

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEBLİGAT KANUNU'NUN 25/A HÜKMÜ
UYARINCA SİYASÎ TEMSİLCİLİK
ARACILIĞIYLA YURTDIŞINDA BULUNAN
TÜRK VATANDAŞLARINA YAPILACAK
TEBLİGAT

Tarık KURBAN

2501202118

DANIŞMAN

Prof. Dr. Faruk Kerem GİRAY

İSTANBUL – 2023

TEZ ONAY SAYFASI

ÖZ

TEBLİGAT KANUNU'NUN 25/A HÜKMÜ UYARINCA SİYASÎ TEMSİLCİLİK ARACILIĞIYLA YURTDIŞINDA BULUNAN TÜRK VATANDAŞLARINA YAPILACAK TEBLİGAT

TARIK KURBAN

Tebliğat, birçok temel hukuk ilkesinin sağlanmasını temin eden en önemli araçlardan birisidir. Sahip olduğu önem nedeniyle tebligat konusu, hukukumuz tarafından özel bir kanun ile düzenlenmiştir.

Milletlerarası tebligata ilişkin teori ve uygulamada yaşanan problemlerin üstesinden gelebilmek için Türkiye, tebligatı konu edinen çok taraflı sözleşmelere taraf olmuş, birçok devletle tebligata ilişkin hükümler içeren iki taraflı sözleşmeler akdetmiştir.

Bu çerçevede önemine binaen, yurtdışında bulunan Türk vatandaşlarına yapılacak tebligat, Tebligat Kanunu'nun 25/A maddesi ile diğer tebligat usullerinden farklı olarak özel bir şekilde düzenlenmiştir.

İşbu çalışma, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca yapılacak tebligatı incelemektedir. Bu kapsamda konunun daha iyi anlaşması adına öncelikli olarak, tebligata ilişkin temel ilkeler, yurtiçi ve yurtdışında gerçekleştirilecek tebligata ilişkin temel usuller, milletlerarası tebligat bakımından yaşanan sorunlar ve bu sorunlara getirilen çözümler hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca yapılacak tebligatın uygulama alanı, şartları, usulü, yapılacak işlemler, bu konuda yaşanan sorunlar farklı ihtimaller kapsamında ayrıntısı ile incelenmiş ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri ortaya konulmuştur.

Çalışmada ayrıca, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü ile düzenlenen tebligat usulünün milletlerarası hukuk bağlamındaki dayanağı, bu alanda oluşturduğu problemler, bu problemlerin tebligatın geçerliliğine etkisi irdelenmiş ve bu problemlerin çözümüne ilişkin öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tebligat, Tebligat hukuku, Milletlerarası tebligat, Yurtdışı tebligat, Tebligat kanunu madde 25/a, Yurtdışında Türk vatandaşlarına tebligat

ABSTRACT

NOTICE TO TURKISH CITIZENS WHO ARE OVERSEAS THROUGH POLITICAL REPRESENTATIVES ACCORDING TO PROVISION 25/A OF THE NOTIFICATION LAW

TARIK KURBAN

Service of legal documents is one of the most important methods that ensures most of the fundamental legal principles are met. Due to its importance, it is regulated by a specific law within Turkish legal system.

To overcome theoretical and practical problems related to service abroad of documents, Turkey signed bilateral and multilateral agreements on service abroad.

In this respect, considering its importance, a special method is set forth by Article 25/A of the Turkish Notification Law that regulates service of documents to Turkish citizens abroad.

This study examines service to be made in accordance with the Article 25/A of the Turkish Notification Law.

In this context, to understand the subject better, firstly the fundamental principles regarding to legal notifications, the common procedures that is used for domestic and international service, main problems experienced on service of documents abroad and the solutions to these problems were covered.

Afterwards, requirements for the application of Article 25/A of the Turkish Notification Law and the application areas were examined, as well as procedures to be followed and problems that is experienced. The possible solutions for these problems also were suggested within various possibilities.

In addition, legal basis of the notification procedure set forth by the Article 25/A of the Turkish notification Law in the field of international law, problems that

arise in this respect, the effect of these problems on the validity of the notification were studied, and suggestions for the solution of these problems were presented.

Keywords: Notification, Notification law, International notification, Service of documents abroad, Notification law article 25/a, Notification to Turkish citizens abroad

ÖNSÖZ

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı kapsamında hazırlanan Tebligat Kanunu'nun 25/A Hükmü Uyarınca Siyasî Temsilcilik Aracılığıyla Yurtdışında Bulunan Türk Vatandaşlarına Yapılacak Tebligat konulu işbu yüksek lisans tezi, tez jürisi tarafından oybirliği ile başarılı bulunmuştur.

Tebligat, kendisi hakkındaki hukuki süreçlere ilişkin olmak üzere muhatabı bilgilendiren, adil yargılanma ve hukuki dinlenilme hakları ile doğrudan ilgili en önemli usul araçlarından bir tanesidir. Kanun koyucu tarafından konunun önemine binaen, yurtdışında bulunan Türk vatandaşı muhataplara gerçekleştirilecek tebligat, ayrı bir madde ile düzenlenmiştir. Buna rağmen, yapılan literatür çalışmasında, konuya dair özellikli ve ayrıntılı biçimde bir çalışmanın bulunmadığı görülmüş olup bu durumun, çalışmamızı daha özgün ve kıymetli kıldığı kanaatindeyiz.

Yüksek lisans eğitimim boyunca her konuda bana destek olan, kıymetli bilgisi ve desteğini esirgemeyen, tez konusunun belirlenmesinde ve tezin yazım sürecinde her konuda bilgi ve tecrübesini paylaşan, öğrencisi olmaktan onur duyduğum, değerli danışman hocam Prof. Dr. Faruk Kerem GİRAY'a sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Tez savunma jürimde bulunarak beni onurlandıran, gerçekleştirdikleri önerilerle tezin gelişmesine yardımcı olan değerli hocalarım Dr. Gizem ERSEN PERÇİN ve Dr. Mine TAN DEHMEN'e teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca değerli bilgilerini esirgemeyen kıymetli hocalarım Prof. Dr. Bahattin Bahadır ERDEM ve Prof. Dr. Emre Esen'e, anabilim dalımız öğretim üyelerine ve araştırma görevlilerine yardımları ve anlayışlarından dolayı teşekkür ederim.

Meslek hayatımın ilk günlerinden itibaren beni kardeşleri gibi görerek her türlü desteği sağlayan, yüksek lisans eğitimim ve tez yazım sürecinde daima yardımcı olan, sadece profesyonel hayatımda değil, kişisel yaşantımda da rehber ve yol göstericilerim

olan, çok kıymetli meslek büyüklerim Av. Abdülkadir GÜZELOĞLU ve Av. Fatma Esra GÜZELOĞLU'na sonsuz şükranlarımı sunarım.

Tanıştığımız ilk andan itibaren tüm sevgi ve şefkatini bana veren, her türlü feragatte bulunan, kıymetli hayat arkadaşım, çok sevgili eşim Ayşenur Kurban'a sonsuz sevgilerimi sunarım.

Son olarak, hayatım boyunca sonsuz ilgi ve sevgileri ile verdiğim her kararda bana destek olan, bana her zaman inanan ve güvenen, hep yanımda olarak çok kıymetli destek ve morallerini karşılık götürmeksizin sunan anneme, babama ve abime, yaşamıma kattıkları tüm güzellikler için çok teşekkür ederim.

TARIK KURBAN

İSTANBUL, 2023

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TEBLİGAT HAKKINDA TEMEL BİLGİLER VE TÜRK HUKUKUNDA YURTIÇİNDE TEBLİGAT

I. GENEL BİLGİ	4
II. TEBLİGATIN TEMEL HUKUK İLKELERİ VE YARGILAMA BAKIMINDAN ÖNEMİ	6
A. Tebligatın Adil Yargılanma Hakkı Bakımından Önemi	7
B. Tebligatın Hukuki Dinlenilme Hakkı Bakımından Önemi	11
C. Tebligatın Usul Ekonomisi Bakımından Önemi	13
III. TEBLİGAT HUKUKUNUN KAYNAKLARI	15
A. Yurtiçinde Yapılacak Tebligata İlişkin Düzenlemeler	15
B. Milletlerarası Tebligata İlişkin Düzenlemeler	17
IV. TÜRK HUKUKUNA GÖRE YURTIÇİNDE TEBLİGAT USULÜ	19
A. Tebligat Çıkarmaya ve Tebligat İşlemini Gerçekleştirmeye Yetkili Kişi ve Merciler	19
B. Tebligatın Muhatabı, Yapılabileceği Adres ve Kişiler	22
C. Türkiye’deki Yabancılar Yapılacak Tebligat	31
D. Tebligat Ücreti	33
E. Tebligatın Yapılması ve Mazbata	33
F. Adres Değişikliğini Bildirme Yükümlülüğü	35
G. Tebligatın Elektronik Yolla ve İlanen Yapılması	36
H. Usulsüz Tebligat ve Sonuçları	39

İKİNCİ BÖLÜM
MİLLETLERARASI TEBLİGAT HAKKINDA TEMEL
BİLGİLER VE TÜRK MİLLETLERARASI USUL HUKUKUNDA
TEBLİGAT

I. GENEL BİLGİ	41
II. YURTDIŞI TEBLİGATIN MİLLETLERARASI HUKUKTA OLUŞTURDUĞU SORUN.....	42
A. Devletler Hukukunda Egemenlik Kavramı	42
1. Devletin Ülkesi Üzerindeki Yetkisi	44
2. Devletin Vatandaşları Üzerindeki Yetkisi.....	45
B. Devletlerin Yargı Yetkisi ve Milletlerarası Tebligat Bakımından Oluşturduğu Sorun.....	47
III. MİLLETLERARASI ADLİ YARDIM KAVRAMI	50
A. Milletlerarası Adli Yardımın Konusu ve Kapsamı	51
B. Milletlerarası Adli Yardımın Hukuki Dayanağı.....	52
IV. TÜRK MİLLETLERARASI USUL HUKUKUNDA YURTDIŞINA YAPILAN TEBLİGATIN ESASLARI.....	54
A. Genel Bilgi	54
B. Tebligat Kanunu Uyarınca Milletlerarası Tebligat	55
1. Tebligat Kanunu Uyarınca Türkiye’den Yurtdışına Yapılacak Tebligatın Usulü.....	56
2. Tebliğ Evrakının Düzenlenmesi.....	57
3. Yurtdışında Bulunan Türk Memurlarına ve Askeri Şahıslara Tebligat.....	58
C. Türkiye’nin Taraf Olduğu İki Taraflı Sözleşmeler Uyarınca Milletlerarası Tebligat	59
D. Tebligata İlişkin Lahey Sözleşmeleri.....	61
1. Genel Bilgi	61
2. 1954 Tarihli Lahey Usul Sözleşmesi Uyarınca Yurtdışında Tebligat Yapılması	63
3. 1965 Tarihli Lahey Tebligat Sözleşmesi Uyarınca Yurtdışında Tebligat Yapılması	65
a. Sözleşme Uyarınca Merkezi Makamlar Aracılığıyla Tebligat Usulü.....	65
b. Sözleşme Uyarınca Tebligatın Gerçekleştirilmesi ve Belgelendirilmesi.....	68

c. Sözleşme Uyarınca Doğrudan Diplomatik ve Konsüler Tebligat Usulleri	69
d. Sözleşmede Öngörülen Diğer Tebligat Usulleri.....	70
e. Sözleşme Uyarınca Kararın Ertelenmesi ve Eski Hale Getirme	73
f. Sözleşme Uyarınca Tebliğ Talebinin Reddi	75

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TEBLİGAT KANUNU'NUN 25/A HÜKMÜ KAPSAMINDA YURTDIŞINDA BULUNAN TÜRK VATANDAŞLARINA YAPILACAK TEBLİGAT

I. TEBLİGAT KANUNU 25/A HÜKMÜ HAKKINDA GENEL BİLGİ.....	76
II. TEBLİGAT KANUNU 25/A HÜKMÜNÜN UYGULAMA ALANI	78
A. Tebligatın Yurtdışında Yapılması Şartı	79
B. Tebligat Muhatabının Türk Vatandaşı Olması Şartı	80
1. Türk Vatandaşlığı Yanında Başka Devlet Vatandaşlığına Sahip Olan Kişilere Yapılacak Tebligat.....	81
2. Yurtdışında Bulunan Mavi Kartlılara Yapılacak Tebligat	83
C. Tebligatın Gerçekleştirileceği Ülke Devletinin Bu Tebligat Usulüne İzin Vermesi	85
III. TEBLİGAT EVRAKLARININ HAZIRLANMASI VE YURTDIŞI TEMSİLCİLİĞE GÖNDERİLMESİ.....	87
A. Tebliğ Evraklarının Hazırlanması	87
B. Tebligat Giderinin Yatırılması	88
C. Hazırlanan Evrakların Yurtdışı Siyasi Temsilciliğe Gönderilmesi.....	89
1. Tebliğ Evraklarının Yurtdışı Siyasi Temsilciliğe Hangi Ortamda Gönderileceği	89
2. Tebliğ Evrakının Yurtdışı Siyasi Temsilciliğe Gönderilmesinde İzlenecek Usul	90
a. Tebligat Mercii Tarafından İzlenmesi Gereken Olağan Usul.....	91
b. Kazai Merciler Tarafından Uygulanabilecek Doğrudan Usul.....	92
3. Tebliğ Evraklarının Gönderileceği Siyasi Temsilciliğin Tespiti.....	93
IV. YURTDIŞI TEMSİLCİLİK TARAFINDAN TEBLİGATIN YAPILMASI	96
A. Bildirim ve İçeriği	96
B. Bildirim Metninin Tebliği	97
C. Tebligat İşleminin Gerçekleştirilmesi	99

D. Tebligat Evrakının Tebligatı Çıkaran Mercie İade Edilmesi	101
V. TEBLİGAT KANUNU’NUN 25/A HÜKMÜ UYARINCA TEBLİGAT YAPILAMAMASI HALİNDE GERÇEKLEŞTİRİLECEK İŞLEMLER	102
VI. DAHA ÖNCE YURTDIŞI ADRESİNE TEBLİGAT YAPILMIŞ TÜRK VATANDAŞININ ADRES DEĞİŞİKLİĞİNİ BİLDİRMESİ MECBURİYETİ	103
VII. YURTDIŞINDAKİ TÜRK VATANDAŞINA YAPILACAK İLANEN TEBLİGAT	105
VIII. YURTDIŞINDA BULUNAN TÜRK VATANDAŞI MUHATABIN ELEKTRONİK TEBLİGAT ADRESİNE SAHİP OLMASI HALİNDE UYGULANACAK TEBLİGAT USULÜ	107

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MİLLETLERARASI HUKUK BAĞLAMINDA TEBLİGAT KANUNU MADDE 25/A TEBLİGAT USULÜNÜN GEÇERLİLİĞİ VE İÇ HUKUKA ETKİSİ

I. GENEL BİLGİ	109
II. DOKTRİN TARAFINDAN İLERİ SÜRÜLEN GÖRÜŞLER VE UYGULAMA	111
III. TEBLİGATIN YAPILACAĞI ÜLKES İLE TÜRKİYE ARASINDA TEBLİGATA İLİŞKİN SÖZLEŞME BULUNMASI HALİNDE TEBLİGAT KANUNU’NUN 25/A HÜKMÜNÜN UYGULANABİLİRLİĞİ	113
A. Tebligat Kanunu’nun 25/A Hükmü Uyarınca Tebligat Yapılabilecek Ülkeler	115
B. Zor Kullanmaksızın Doğrudan Konsolosluklar Aracılığıyla Tebligata İmkân Veren Sözleşmelerin Tebligat Kanunu’nun 25/A Tebligat Usulüne Dayanak Teşkil Edip Etmeyeceği	117
C. Doğrudan Posta Yoluyla Tebligata İzin Veren Ülkelerdeki Muhataplara Tebligat Kanunu’nun 25/A Usulü ile Tebligat Yapılıp Yapılamayacağı ..	120
IV. TEBLİGATIN YAPILACAĞI ÜLKE İLE TÜRKİYE ARASINDA TEBLİGATA İLİŞKİN SÖZLEŞMENİN BULUNMAMASI HALİNDE TEBLİGAT KANUNU’NUN 25/A USULÜNÜN UYGULANABİLİRLİĞİ	121
A. Devletin Vatandaşı Üzerindeki Egemenliğinin Tebligat Kanunu 25/A Bakımından Sonuçları	123
B. Tebligata İlişkin Bildirimin Tebligat Devleti Mevzuatına Göre Yapılmasının Devletler Hukuku Bakımından Sonucu	125
V. DEĞERLENDİRME	126

SONUÇ VE ÇÖZÜM ÖNERİSİ.....	130
KAYNAKÇA	135
EKLER.....	144

KISALTMALAR LİSTESİ

a.e.	: Aynı eser
a.g.e.	: Adı geçen eser
AIHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜEHFD	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
Bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
bs. y.	: basım yılı
bs.	: basım
C.	: Cilt
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
DİABGM	: Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü
dn.	: dip not
E.	: Esas
EBYS	: Elektronik Belge Yönetim Sistemi
Ed.	: Editör
EİK	: 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu
ET	: Erişim Tarihi
EÜHFD	: Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
GSÜHFD	: Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	: Hukuk Dairesi
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: 1086 sayılı mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBBGK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
K.T.	: Karar Tarihi
md.	: madde

MERNİS	: Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi
MHB	: Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni
No	: Numara
Örn	: Örnek
para.	: paragraf
PPIL	: Public and Private International Law Bulletin
PTT	: Posta ve Telgraf Teşkilatı
RG.	: Resmî Gazete
s.	: sayfa
S.	: Sayı
T.	: Tarih
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
Teb. K.	: 7201 sayılı Tebligat Kanunu
Teb. Y.	: Tebligat Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik
vd.	: ve devamı
v.d.	: Ve diğerleri
Y.	: Yıl
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YİBBGK	: Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu

GİRİŞ

Tebliğat, kendisine yöneltilen kişiye bir takım sorumluluk ve yaptırımlar yükleyebilen hukuki bildirimlerdir. Dava, soruşturma, icra takibi veya diğer benzeri adli ve idari süreçlerde ilgililerin usule uygun olarak bilgilendirilmesini sağlayan tebligat, bu anlamda temel hukuk ilkeleri ile yakından ilgilidir. Kişiler, kendilerini ilgilendiren işlemler hakkında ancak tebligat ile haberdar olur ve böylelikle bunlara müdahalede bulunabilirler. Örneğin, ancak dava dilekçesi ve mahkeme zaptlarının tebliğ edilmesi halinde davalı kendisine karşı açılan davaya dahil olarak haklarını savunabilecektir. Benzer şekilde ancak kararın taraflara tebliğ edilmesi halinde taraflar bu karara karşı ilgili hukuki yollara başvurabilecek veya yargılama faaliyeti sona ererek karar kesinleşecektir. Bu kapsamda “*Hak arama süreci tebligat ile başlar ve tebligat ile sona erer.*¹” cümlesi tebligatın önemini en iyi şekilde özetlemektedir.

Modern çağ ile birlikte ulaşım, iletişim ve bilişim olanaklarının artması sonucu devletler arası ekonomik faaliyetler artış göstermiş, ticari ve diplomatik ilişkiler daha önce olmadığı kadar gelişmiştir. Buna ek olarak insanlar, savaş ve iç çatışmalardan kaçmak, hayatlarını kurtarmak ve idame ettirmek, kendilerine ve sevdiklerine parlak bir gelecek kurabilmek veya benzeri nedenlerle yoğun şekilde yurtdışına göç etmeye başlamıştır².

Bu gelişmelerle birlikte küreselleşen günümüz dünyasında, yabancı unsurlu ihtilaflarda da fevkalade bir artış yaşandığı görülmüştür. Milletlerarası alanda ortaya çıkan bu ihtilafların çözülebilmesi için başlatılan yasal süreçler kapsamında tarafların farklı devletlerde bulunması, yabancı devlette bulunan muhataba tebligat yapılması ihtiyacını doğurmuştur.

Dünyada yaşanan bu gelişmelerden Türkiye de etkilenmiştir. Türkiye bir taraftan uzun yıllar boyunca göç veren devlet konumunda bulunmuş, aynı zamanda coğrafi konum olarak, Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının arasında, köprü konumunda

¹ YİBBGK, 20.11.2020 T. ve 2019/2 E., 2020/3 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 14.08.2022).

² Taşkın Deniz, “Uluslar Arası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye”, **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Y. 18, S. 1, 2014, s.178.

bulunması nedenleri Türkiye'nin, çok fazla göç hareketliliğine maruz kalan ülkelerinden birisi olmasına neden olmuştur.

Dışişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan verilere göre, 6,5 milyondan fazla Türk vatandaşı yurtdışında yaşamaktadır³. Yurtdışında yaşamakta olan Türk vatandaşı sayısının bu derece fazla olması, milletlerarası tebligat konusunu Türkiye bakımından oldukça önemli kılmaktadır. Türkiye'den yurtdışına ve yurtdışından Türkiye'ye yaşanan bu yoğun göç hareketliliği nedeniyle Türk mahkemelerinde görülen, bir tarafın yabancı devlette mukim olduğu davaların sayısında artış yaşandığı yadsınamaz bir gerçektir. Zira, her ne kadar insanlar çeşitli nedenlerle göç etse de anavatanla ilişkileri devam etmekte ve bu ilişkiler, yeni uyuşmazlık ve davalara yol açmaktadır⁴. Bunun meydana getirdiği bir ihtiyaç olarak kanun koyucu, yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarına yapılacak tebligatı özel olarak düzenleme ihtiyacı hissetmiştir.

İşbu çalışma, yurtdışında Türk vatandaşlarına yapılacak tebligatı düzenleyen, 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun⁵ ("Teb. K.") 25/A hükmünü konu edinmektedir. Konuya ilişkin literatür taraması gerçekleştirildiğinde, her ne kadar tebligat ve adli yardıma ilişkin çalışmalarda kendisine yer edinmiş olsa da Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü özelinde kapsamlı bir çalışma bulunmadığı görülmüştür. İşbu durumun çalışmamızı daha özgün ve değerli kıldığı kanaatindeyiz.

Çalışmamız, dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, tebligat hukuku hakkında temel bilgiler verilmiştir. Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca gerçekleştirilen tebligatın anlaşılabilmesi ve konunun izah edilebilmesi bakımından bu bilgilerin işlenmesi önemlidir. Bu kapsamda tebligatın temel hukuk ilkeleri ile ilişkisi ve yargılama bakımından önemi açıklanarak, tebligat hukukunun kaynakları incelenmiştir. Aynı zamanda, yurtiçinde yapılacak tebligat hakkında bilgiler verilmiştir.

³ Bkz.: https://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler_tr.mfa, Çevrimiçi, ET. 16.08.2022.

⁴ Bahattin Bahadır Erdem, **Türk Milletlerarası Usul Hukukunda Tebligat**, İstanbul, Beta Basım Yayın, 1992, s.54.

⁵ RG. 19.02.1959/10139.

Tebliğat Kanunu'nun 25/A hükmü ile öngörülen tebligat usulü, milletlerarası alanda gerçekleştirilen tebligatlara ilişkindir. Bu usulün milletlerarası hukuk alanındaki dayanağının ve oluşturabileceği sorunların daha iyi anlaşılabilmesi için, milletlerarası tebligata ilişkin birtakım kavramların izah edilmesi önem arz etmektedir. Bu nedenle çalışmamızın ikinci bölümünde, milletlerarası tebligat hakkında temel bilgiler verilerek, milletlerarası tebligatın milletlerarası hukuk bakımından oluşturduğu temel sorunlar izah edilmiş ve devletlerin, bu sorunun üstesinden ne şekilde geldikleri açıklanmıştır. Bu çerçevede devletlerin, vatandaş ve ülkeleri üzerindeki egemenlik hakları ve kapsamı, tebligat faaliyetinin bu çerçevede nerede konumlandırıldığı ve milletlerarası adli yardım ile ilişkisi açıklanmıştır. Bu bölümde aynı zamanda Tebligat Kanunu uyarınca ve tebligata ilişkin önemli anlaşmalar kapsamında milletlerarası tebligat usulleri işlenerek, konunun mantık silsilesi tamamlanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde, çalışmamızın temel konusunu teşkil eden Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca siyasi temsilcilik aracılığıyla yurtdışında bulunan Türk vatandaşlarına yapılacak tebligatın temel esasları, şartları, yapılacak işlemler ve birtakım ihtimaller dahilinde ortaya çıkabilecek sorunlar ve bunlara ilişkin çözüm önerileri izah edilmiştir.

Çalışmamızın dördüncü ve son bölümünde ise Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmüyle öngörülen tebligat usulünün, milletlerarası hukuk bağlamındaki dayanağının ne olabileceği, bu tebligat usulünün milletlerarası alanda oluşturduğu sorunlar ve hangi devletlerdeki muhataplara uygulanabileceği hususları, çalışmamızın daha önceki bölümlerinde açıklanan kavramlardan hareketle, doktrin ve uygulama temelli olarak işlenmiş ve gerekçeli görüşlerimizle birlikte çözüm önerilerimiz sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEBLİGAT HAKKINDA TEMEL BİLGİLER VE TÜRK HUKUKUNDA YURTIÇİNDE TEBLİGAT

I. GENEL BİLGİ

Sözlük anlamı *bildirme, haber verme, bildiri* olan tebligat, bu anlamı ile *bir bilginin, ilgili kişiye açıklanması* olarak tanımlanabilir¹. Esasen aynı anlama gelen *tebliğ* kelimesinin çoğulu olan tebligatın² tanımına 7201 sayılı Tebligat Kanunu’nda yer verilmemiştir³. Ancak Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Tebligat İşletme Usul ve Esasları’nın 4/ğ maddesinde tebligat, “*hukuki işlemlerin Kanunda öngörüldüğü şekilde muhatabına veya muhatap adına kabule kanunen yetkili şahıslara yazılı olarak bildirimi ve bu bildirimin yapıldığının belgelendirilmesi işlemi*” olarak tanımlanmaktadır⁴.

Hukuki anlamda tebligatın, kendilerine yöneltilecek kişileri bir takım sorumluluk ve yaptırımlar ile karşı karşıya bırakabilen hukuki işlem veya sonuçların, yetkili makamlar tarafından, kanuna uygun bir şekilde bildirilmesi ve bu bildirimin, usulüne uygun şekilde yapıldığının belgelendirilmesi olarak tanımlanması mümkündür⁵.

Tebliğat bu anlamda iki unsuru ihtiva etmektedir. Bu unsurlardan ilki tebligatın bilgilendirme özelliğidir. Bilgilendirme, tebligatın maddi unsuru olup amacını teşkil etmektedir. İkinci unsur ise bu bilgilendirme işleminin tevsik edilmesi yani

¹ <https://sozluk.gov.tr/> (Çevrimiçi, ET. 21.11.2021).

² Geylani Koca, “Tebliğatın Esası, Gecikmesi Sorunu ve Elektronik Tebligatın Yaygınlaştırılmasının Önemi”, **İstanbul Barosu Dergisi**, C:82, S.6, 2008, s.2986.; Seyithan Deliduman, “Tebliğat Giderinin (Zamanında) Yatırılmamasının Sonuçları”, **75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı**, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2004, s.307.

³ Murat Atalı, İbrahim Ermenek, S. Hilal Üçüncü, **Tebliğat Hukuku**, 5. bs, Ankara, Seçkin, 2022, s.15; İrem İleri, **Tebliğat Kanunu Çerçevesinde Elektronik Tebligat**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2021, s.6.

⁴ 02.02.2015 tarihinde yürürlüğe giren Tebligat İşletme Usul ve Esasları’nın tamamı için bkz.: <https://kms.kayis.gov.tr/Home/Goster/105846> (Çevrimiçi, ET. 21.11.2021).

⁵ Erdoğan Moroğlu, Timuçin Muşul, **Tebliğat Hukuku I. Kitap Kazai Tebligat**, C.I, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1985, s.3; Ali Cem Budak, Varol Karaaslan, **Medenî Usul Hukuku**, 5. bs, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2021, s.137; İbrahim Özbay, Taner Emre Yardımcı, **Tebliğat Hukuku**, 3. bs, Ankara, Adalet Yayınevi, 2021, s.15-16.; Hacı Can, Ekin Tuna, **Milletlerarası Usul Hukuku**, 3.bs, Ankara, Adalet Yayınevi, 2022, s.262; Erdem, **a.g.e.**, s.6; Anayasa Mahkemesi’nin 05.12.2017 tarihli ve 2014/9474 başvuru numaralı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 07.02.2023).

belgelendirilmesidir. Bilgilendirme işleminin tevsik edilmesi, tebligatın şekli unsurudur⁶. Tebligatı diğer bildirimlerden farklı kılan en önemli unsur, muhataba gerçekleştirilen bildirimin resmi şekilde belgelendirilmesidir⁷.

Belirtilmesi gerekmektedir ki tebligat ve davetiye kavramları birbirlerinden farklı kavramları ifade etmektedir. Davetiye veya diğer isimlendirmesiyle çağrı kâğıdı, muhatabın belirli tarih ve saatte, belirli bir yerde hazır bulunması gerektiğini bildiren yazılı bildirimdir⁸. Bunun yanında benzeri diğer bir kavram olan tefhim, karar veya hükmün duruşmada hazır bulunan kişilere sözlü olarak bildirilmesidir. Bu anlamda tebligat, yazılı olarak yapılmaktayken tefhim, bilgilendirmeyi gerçekleştiren makam tarafından muhataba doğrudan yapılan sözlü bir bilgilendirme işlemidir⁹.

Birçok hukuki işlemin geçerli olabilmesi, hüküm ve sonuçlarını doğurabilmesi için muhatabına tebliğ edilmesi gerekmektedir¹⁰. Örneğin taraf ve ilgililerin davadan haberdar olmaları, iddia ve savunmalarını sunmaları, haklarını kullanmaları, usule dayalı sürelerinin başlaması için bunların tebligat ile ilgililerine bildirilmesi gerekmektedir¹¹.

Bu anlamda tebligat, adil yargılanma, hukuki dinlenilme hakkı ve diğer birçok temel hak ve özgürlüklerin korunması için son derece önem arz eden hukuki bir kurumdur¹².

⁶ Moroğlu, Muşul, **a.g.e.**, s.4; Hakan Pekcanıtez v.d., **Pekcanıtez Usul- Medeni Usul Hukuku**, C. I-II-III, 15. bs., İstanbul, On İki Levha, 2017, s.488; Emel Hanağası, Muhammed Özokes, **Yargı Örgütü ve Tebligat Hukuku**, Ed.: Doğan Gökbek, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 2013. s.87.

⁷ Pekcanıtez v.d., **a.g.e.**, s.488; Timuçin Muşul, **Tebligat Hukuku**, 7. bs., Ankara, Adalet Yayınevi, 2018, s.559; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 01.12.2022 tarihli ve 2022/1070 E., 2022/1646 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 07.02.2023); Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 22.06.2022 tarihli ve 2021/481 E., 2022/986 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 07.02.2023).

⁸ Moroğlu, Muşul, **a.g.e.**, s.24, Erdem, **a.g.e.**, s.11, Murat Atalı, İbrahim Ermenek, Ersin Erdoğan, **Medenî Usûl Hukuku**, 4. bs, Ankara, Yetkin Yayınları, 2021, s.298.

⁹ Nedim Meriç v.d., **Olaylarla Tebligat Hukuku**, 2. bs, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2021, s.8.

¹⁰ Baki Kuru, Burak Aydın, **Medenî Usul Hukuku El Kitabı**, C.II, 2. bs, Ankara, Yetkin, 2021, s.1663; Deliduman, **a.g.e.**, s.309.

¹¹ Pekcanıtez v.d., **a.g.e.**, s.488.

¹² Budak, Varol, **a.g.e.**, s.137; Pekcanıtez v.d., **a.g.e.**, s.488.

II. TEBLİGATIN TEMEL HUKUK İLKELERİ VE YARGILAMA BAKIMINDAN ÖNEMİ

Yargılamanın temel hukuk ilkelerine uygun olarak başlayabilmesi, sürdürülebilmesi ve tamamlanabilmesi için tebligatların usule uygun şekilde yapılması gerekmektedir. Nitekim, yargılamada tarafların iddia ve savunma haklarını kullanabilmeleri, taraf teşkilinin sağlanması, ilgililerin davaya dahil olabilmesi, delillerin toplanması ve usule ilişkin diğer aşama ve işlemlerin tamamlanması için muhatabın bu konuda bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede usule uygun tevsik edilebilir bilgilendirme, tebligat ile sağlanmaktadır¹³. Yargıtay'a göre de tebligat hukukunun amacı, tebligatın muhataba en kısa zaman ulaşması, konusu ile ilgili olan kişilerin bilgilendirilmesi ve bu hususların belgeye bağlanmasıdır¹⁴.

Gerçekten de ilgililerin yargılamaya müdahale edebilmesi, tarafların kendileriyle ilgili işlemlere ve kararlara etki edebilmesi için her şeyden önce yargılamanın varlığından haberdar edilmeleri ve usul işlemleri hakkında bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Bu anlamda tebligat, bilgilendirilme hakkının en önemli ve olmazsa olmaz aracıdır¹⁵. Yargılama ve ilgili işlemlerden haberdar olmayan bir kişi iddia ve savunma hakkını kullanamayacaktır. Örneğin dava dilekçesi kendisine tebliğ edilmeyen davalı, davaya cevap vererek savunma hakkını kullanamayacaktır. Yahut kendisine duruşma davetiyesi gönderilmeyen tanık, duruşmaya katılamayacak, davanın ihbar edilmediği ilgili davada müdahil olarak yer alamayacaktır.

Tebliğat hukuku, maddi hukuk / şekli hukuk ayrımında, şekli hukuka dahildir¹⁶. Yargıtay da tebligatın tamamen şekli olduğunu, bu nedenle Tebligat Kanunu ve ilgili yönetmelik hükümlerinin en ufak ayrıntısına kadar uygulanmasının zorunlu olduğunu belirtmektedir. Tebligatın şekli olması ile kastedilen, hükümlerine harfiyen uyulması

¹³ Canan Ruhi, Ahmet Cemal Ruhi, **Tebliğat Hukuku**, 12. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2022, s.18.

¹⁴ YHGK, 28.02.2018T. 2017/21-1721E. 2018/345 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 28.08.2022); YHGK, 22.06.2022 tarihli ve 2021/481 E., 2022/986 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 14.01.2023).

¹⁵ A. İpek Sarıöz Büyükalp, **AİHS ve AİHM Kararlarının da İncelenmesi Suretiyle Adil Yargılama Hakkının Türk Milletlerarası Usul Hukuku Üzerindeki Etkileri**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2018, s.619.

¹⁶ Özbay, Yardımcı, **a.g.e.**, s.20.

halinde, muhatap tebliğ evrakını almasa ve bu nedenle içeriği hakkında bilgilenmese dahi tebligatın gerçekleşmesidir¹⁷.

Tebliğat, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası¹⁸ ile temin altına alınmış olan hak arama özgürlüğünün en önemli güvencelerinden biridir¹⁹. Nitekim tebligat, temel insan haklarından hak arama özgürlüğünün parçaları olan adil yargılanma hakkı, hukuki dinlenilme hakkı ve usul ekonomisi ilkesi ile doğrudan ilgilidir. Hukuk devleti ilkesinin ayrılmaz parçası olan bu ilkeler, yargılamanın hakkaniyete uygun, adil bir şekilde, aleni olarak, makul süre içerisinde yerine getirilmesini sağlamaktadır²⁰. Gerçekten de tebligat bu çerçevede, Anayasa ve diğer temel hukuk metinleri ile güvence altına alınan, iddia ve savunma hakkının tam olarak kullanılmasını ve bu sayede yargılamanın adil bir şekilde gerçekleşmesini temin eden en önemli araçlardan birisidir²¹.

A. Tebligatın Adil Yargılanma Hakkı Bakımından Önemi

Adil yargılanma hakkı, 1215 tarihli İngiliz Magna Carta Libertum, 1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannamesi²², Birleşmiş Milletler ("BM") İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi²³ dahil olmak üzere, temel insan haklarına ilişkin metinlerin ve birçok devletin anayasasında yer alan, vazgeçilmez ve vazgeçilmesi tartışmaya dahi açılmaz hukuk devletinin temel ilkelerinden birisidir²⁴.

¹⁷ YHGK, 22.06.2016 T., 2015/2827 E., 2016/843 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 21.12.2021).

¹⁸ RG. 09.11.1982/17863.

¹⁹ Anayasa Mahkemesi, 19.09.2019 tarihli ve 2018/144 E., 2019/72 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 05.12.2022).

²⁰ Ruhi, Ruhi, **a.g.e.**, s.21.

²¹ Deliduman, **a.g.e.**, s.309; "Usulüne uygun olarak yapılan tebligat, Anayasa'da güvence altına alınmış olan iddia ve savunma hakkının tam olarak kullanılabilmesinin ve bireylere tanınan hak arama hürriyetinin önemli güvencelerinden biridir" Anayasa Mahkemesi'nin 13.11.2014 tarihli ve 2013/95 E., 2014/176 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 05.12.2022).

²² *Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789*, İngilizce çevirisi için bkz.: <https://www.elysee.fr/en/french-presidency/the-declaration-of-the-rights-of-man-and-of-the-citizen> (Çevrimiçi, E.T. 06.12.2022).

²³ 6 Nisan 1949 tarih ve 9119 Sayılı "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin Resmî Gazete ile yayınlanması yayımdan sonra okullarda ve diğer eğitim müesseselerinde okutulması ve yorumlanması ve bu Beyanname hakkında radyo ve gazetelerde münasip neşriyatta bulunulması" hakkında Bakanlar Kurulu kararı: RG. 27.05.1949/7217.

²⁴ Büyükalp, **a.g.e.**, s.11.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin²⁵ ("AİHS") 6'ncı maddesi, adil yargılanma hakkına ilişkindir. AİHS, adil yargılanma hakkının tanımını bilinçli olarak yapmamış, bu hakkın unsurlarına yer vermekle yetinmiştir. Böylelikle güncel gereklilikler uyarınca adil yargılanma hakkının yorumlanabilmesi amaçlanmıştır. Buna göre herkes, davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. AİHS'nin 6'ncı maddesinde açıkça belirtilen hakların yanında, mahkemeye erişim hakkı ve hükmün icrası hakkı gibi bir takım haklar da içtihatlar yoluyla adil yargılanma hakkına dahil edilmiştir²⁶.

Adil yargılanma hakkı, önemi nedeniyle birçok devletin anayasaları veya temel hukuk metinlerinde doğrudan veya yaklaşık ifadelerle yer almıştır. Birleşik Krallık'ta 1998 tarihli İnsan Hakları Kanunu'nun²⁷ 6'ncı maddesiyle, Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası'nın²⁸ 103'üncü maddesiyle ve Federal İsviçre Anayasası'nın²⁹ 29'uncü maddesinde adil yargılanma hakkı teminat altına alınmıştır. Amerika Birleşik Devletleri Anayasası'nda³⁰ ise adil yargılanma hakkı, 1791 yılında eklenen Haklar Bildirisi'nde (Bill of Rights) yasaya uygunluk ilkesi kapsamında (*due process of law*) kendisine yer edinmiştir³¹. Türkiye'de de adil yargılanma hakkı, anayasa ile güvence altına alınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 36/1 hükmü, herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğunu belirtmektedir. Bu anlamda adil yargılanma

²⁵ İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi ve buna Ek Protokolün tasdiki hakkında Kanun: RG. 19.03.1954/8662.

²⁶ Sezin Aktepe Artık, **Medeni Usul Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı**, Ankara, Seçkin, 2014, s.73-74.

²⁷ *Human Rights Act 1998*, orijinal İngilizce metni için bkz.: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/42/contents> (Çevrimiçi, E.T. 03.12.2022).

²⁸ **Basic Law for the Federal Republic of Germany**, Çev. Christian Tomuschat; David P. Currie; Donald P. Kommers; Raymond Kerr; Berlin, German Bundestag, 2022, s.89.

²⁹ *Constitution fédérale de la Confédération suisse*, Resmi olmayan İngilizce çevirisi için bkz.: <https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1999/404/en> (Çevrimiçi, E.T. 04.12.2022).

³⁰ *The Constitution of the United States*, orijinal metni için bkz.: <https://constitutioncenter.org/media/files/constitution.pdf> (Çevrimiçi, E.T. 04.12.2022).

³¹ Hüseyin Cem Eren, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarına Göre Adil Yargılanma Hakkı Ve Türkiye", **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı**, Ankara, 2016, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), (www.tez.yok.gov.tr, Çevrimiçi, ET. 06.12.2022), s.2.

hakkına riayet edilmemesi, Anayasanın, AİHS'nin ve insan haklarına ilişkin temel metinlerin ihlali anlamına gelecektir.

Mevzuatımızda adil yargılanma hakkı tanımlanmamıştır. Bunun yanında bu hakkın unsurları da herhangi bir şekilde belirtilmemiştir. Nitekim bu tanımın verilmesi, hangi hallerde adil yargılamanın gerçekleştiğinin veya ihlal edildiğinin belirtilmesi, bu hakkın bir nevi sınırlandırılması anlamına gelecektir. Bu şekilde bir sınırlamadan bilinçli olarak kaçınılmış ve adil yargılanma hakkının tesis edilip edilmediğinin her somut durumun şartları dahilinde değerlendirilmesi amaçlanmıştır³².

Doktrinde, adil yargılama hakkının temel unsurlarının kanuni, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde, makul süre içinde, aleni biçimde ve hakkaniyete uygun olarak yargılanma olduğu ifade edilmiştir³³. Bu unsurlar, AİHS'nin 6'ncı maddesinde belirtilenlerle paraleldir.

Adil yargılanma hakkı, gerçek ve etkin hukuki korumayı hedeflemektedir. Bu çerçevede adil yargılanma hakkı, yargılamanın ilgililerini, yargılama faaliyetinin objesi konumundan çıkararak, bu faaliyete aktif olarak katılan ve sonucuna etki eden süjeler haline getirmeyi amaçlamaktadır³⁴. Adil yargılama hakkı aynı zamanda, devletin yargı fonksiyonlarının, yine devlet tarafından sınırlandırılması suretiyle yargılamanın doğru ve adil olarak gerçekleşmesine katkıda bulunur ve yargılama sırasında vuku bulabilecek insan hakları ihlallerinin önlenmesine hizmet eder³⁵.

Bu noktada tebligatın, adil yargılanma hakkının tesis edilmesindeki önemi ortaya çıkmaktadır. Nitekim, ilgililerin yargılama faaliyetine katılarak sonucuna etki

³² Pekcanitez v.d., **a.g.e.**, s.846.

³³ Süha Tanrıver, **Medenî Usûl Hukuku**, C.I, 4. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2021, s. 434; Budak, Karaaslan, **a.g.e.**, s.74.; Ramazan Arslan v.d., **Medenî Usul Hukuku**, 7.bs, Ankara, Yetkin Yayınları, 2021, s.146; Pekcanitez v.d., **a.g.e.**, s.847-862; Ruhi, Ruhi, **a.g.e.**, s.21-22; Harun Bulut, **Doktrin ve Yargıtay İçtihatları Işığında Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2022, s. 326.

³⁴ Hakan Pekcanitez, "Medeni Yargıda Adil Yargılama", **İzmir Barosu Dergisi**, İzmir, S.2, 1997, s.39; Tanrıver, **a.g.e.**, s.432.

³⁵ Süha Tanrıver, "Hukuk Yargısı (Medeni Yargı) Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı", **TBB Dergisi**, S. 53, 2004, s.192.; Pekcanitez v.d., **a.g.e.**, s.845; Arslan v.d., **a.g.e.**, s.145; Atalı, Emenek, Erdoğan, **a.g.e.**, s.111.

edebilmeleri, iddia ve savunmalarını sunabilmeleri için yargılamadan ve ilgili işlemlerden haberdar olmaları gerekmektedir. Bu ise ancak tebligat ile mümkündür.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (“AİHM”) tarafından konu hakkında verilen kararlarda da tebligatın, adil yargılanma hakkıyla doğrudan ilgisine işaret edilmiştir. AİHM tarafından verilen bir kararda tebligatın, Tebligat Kanunu’nun 19’uncu maddesi uyarınca cezaevi yönetimi aracılığıyla yapılması gerekmektedirken, 28’inci maddesi uyarınca ilanen yapılmasını ve bu nedenle kararın süresinde temyiz edilmediğinden bahisle kesinleştirilmesini, AİHS’nin 6’ncı maddesinin ihlaline neden olduğu sonucuna varmıştır³⁶. AİHM bir başka kararında, Cumhuriyet Başsavcısı tarafından hazırlanan mütalaanın sanığa tebliğ edilmediğini, sanığa buna karşı beyanda bulunma hakkının engellendiğini ve bu durumun çekişmeli dava hakkına ve silahların eşitliği ilkesine aykırı olduğunu belirtmiş ve AİHS’nin 6’ncı maddesinin ihlal edildiğine hükmetmiştir³⁷.

Benzer şekilde Anayasa Mahkemesi de vermiş olduğu kararlarda tebligatın usulsüzlüğüne ilişkin itirazların gerektiği gibi incelenmemesini, adil yargılanma hakkına ilişkin Anayasa’nın 36’ncı maddesinin ihlali olarak değerlendirmektedir. Anayasa Mahkemesi tarafından verilen bir kararda, idari yaptırım kararının, başvurucunun MERNİS kayıtlarında mevcut olan adresine değil, bu kayıtlarda bulunmayan başka bir adrese tebligat yapıldığı iddiası hakkında yeterli inceleme ve değerlendirme yapılmaksızın davanın reddedilmesi nedeniyle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır³⁸.

³⁶ Bkz.: Davran v. Türkiye, Başvuru no: 18342/03, K.T. 03.11.2008, para. 31 vd. (<https://hudoc.echr.coe.int/>, Çevrimiçi, E.T. 08.01.2023); Ayrıca bkz.: M.T.B. v. Türkiye, Başvuru no: 47081/06, K.T. 12.06.2018 (<https://hudoc.echr.coe.int/>, Çevrimiçi, E.T. 08.01.2023).

³⁷ Bkz.: Göç v. Türkiye, Başvuru no: 36590/97, K.T. 11.07.2002, (<https://hudoc.echr.coe.int/>, Çevrimiçi, E.T. 11.01.2023).

³⁸ Bkz.: Anayasa Mahkemesi’nin 28.01.2021 tarihli ve 2018/12600 başvuru numaralı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 14.01.2023); Ayrıca bkz.: Anayasa Mahkemesi’nin 19.11.2015 tarihli ve 2013/1602 başvuru numaralı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 14.01.2023); Benzer doğrultuda bkz.: Anayasa Mahkemesi’nin 14.04.2016 tarihli ve 2013/6102 başvuru numaralı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 14.01.2023).

Bu anlamda tebligat kurumu, adil yargılanma hakkının tesisi bakımından son derece önemlidir.

B. Tebligatın Hukuki Dinlenilme Hakkı Bakımından Önemi

Modern hukuk devleti tarafından üstlenilen hak dağıtma görevinin layıkıyla yerine getirilmesi ancak her iki tarafa eşit şekilde hukuki dinlenilme hakkı tanınması ile mümkün olabilecektir. Nitekim, Anayasamızın 36'ncı maddesi "*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.*" hükmü ile hukuki dinlenilme hakkını güvence altına almaktadır. Hukuki dinlenilme hakkı ayrıca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin yukarıda belirtilen 6'ncı maddesi kapsamında, adil yargılanma teminatının unsurlarına dahil edilmiştir. Bunun yanında hukuki dinlenilme hakkı, insan haklarına dair birçok metinde kendine yer edinen *adil yargılanma hakkının* en önemli unsurudur³⁹.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun⁴⁰ ("HMK") 27'nci maddesi, tarafların, müdahillerin ve diğer ilgililerinin, kendi hakları ile bağlantılı olarak hukuki dinlenilme hakkına sahip olduğunu belirtmektedir. Hukuki dinlenilme hakkı, tarafların yargılama ile ilgili bilgi sahibi olmasını, iddia ve savunmalarını ileri sürerek bunları ispatlama imkânı verilmesini, mahkeme tarafından verilecek kararlarda tarafların bu açıklamalarının değerlendirilmesini ve kararın gerekçelendirmesini ihtiva etmektedir⁴¹.

Hukuki dinlenilme hakkı taraf ve diğer ilgililerin mahkemeye dilekçe vermesi, iddialar ve savunmalar ileri sürmesi, bunları ispat etmek amacıyla delilleri sunmasından daha geniş bir anlamı ifade etmektedir. Nitekim ilgililerin yargılamada şeklen yer almaları, adil yargılamanın gereklerini yerine getirmeye yeter olmayıp, bunun yanında kendilerini alakadar eden hususlardan da tam olarak bilgi sahibi

³⁹ Pekcanıtez v.d., **a.g.e.**, s.863; Gizem Ersen Perçin, **Milletlerarası Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2023, s.25.

⁴⁰ RG. 04.02.2011/27836.

⁴¹ Ruhi, Ruhi, **a.g.e.**, s.22-23.

olmaları elzemdir. Ancak bu halde taraflar, iddia, savunma ve delillerini sunarak yargılamada etkin bir şekilde yer alabileceklerdir⁴².

Bu çerçevede hukuki dinlenilme hakkının temel olarak üç unsuru kapsadığı belirtilmektedir. Bunlar: bilgilendirilme hakkı, açıklama ve ispat hakkı ile mahkemenin açıklamaları dikkate alınarak değerlendirme yapması kuralıdır⁴³. Bu geniş anlam ve içinde barındırdığı farklı unsurlara rağmen hukuki dinlenilme hakkının öncelikli ve en önemli koşulu kişinin, ilgilisi olduğu davadan tam olarak haberdar edilmesinin sağlanması, yani bilgilendirilme hakkıdır⁴⁴. Zira, kendisi hakkında dava açıldığını bilmeyen, karşı tarafça sunulan iddia ve savunmalardan veya diğer mahkeme işlemlerinden haberdar olmayan kişi, bunlara ilişkin savunmalarını gerçekleştiremeyecektir⁴⁵. Bu anlamda hukuki dinlenilme ve doğal olarak adil yargılanma hakkının temini ancak tebligatların usule uygun gerçekleştirilmesi ile mümkündür⁴⁶. Nitekim tebligat hukukunun amacı, muhatabın en emin yöntem ile bilgilendirmek olup, bu anlamda tebligat hukuku, hukuki dinlenilme hakkının gerçek anlamda sağlanmasına doğrudan hizmet etmektedir⁴⁷.

AIHM tarafından verilen bir kararda yargılamanın taraflarına, mahkeme kararını etkileyebilecek deliller veya beyanlar hakkında yorum imkânının sağlanmasının gerek olduğu ve bunun için öncelikli olarak hakkında dava açılan kişinin buna ilişkin olarak bilgilendirilmesi gerektiği belirtilmiş ve bu yükümlülüğe uyulmamasının adil yargılanma hakkını ihlal edeceği ifade edilmiştir⁴⁸. Bir başka

⁴² Budak, Karaaslan, **a.g.e.**, s.76-77.

⁴³ Perçin, **a.g.e.**, s. 47; Atalı, Ermenek, Erdoğan, **a.g.e.**, s.118; Tanrıver, **a.g.e.**, s. 421; Pekcanitez v.d., **a.g.e.**, s.867-868; Arslan v.d., **a.g.e.**, s.151; Budak, Karaaslan, **a.g.e.**, s.76.

⁴⁴ Hakan Pekcanitez, **Makaleler**, C.1, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2016, s.530.

⁴⁵ “Dava dilekçesi geçerli şekilde davalıya tebliğ edilmeden yargılama yapılarak hüküm verilmesi davalının savunma hakkının kısıtlanması sonucunu doğurur. O halde dava dilekçesinin usulüne uygun şekilde davalıya tebliği ile savunma hakkı tanındıktan sonra davanın esasının incelenmesi gerekirken, bu yönün gözardı edilerek yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirir.” Yargıtay 13. Hukuk Dairesi, 20.06.2017 tarihli ve 2015/43018 E., 2017/7620 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 14.01.2023).

⁴⁶ Muhammet Özkes, **Medeni Usul Hukukunda Hukukî Dinlenilme Hakkı**, Ankara, Yetkin, 2003, s.98; Hanağası, Özkes, **a.g.e.**, s.88-89; Bulut, **a.g.e.**, s.326; Özel v.d., **a.g.e.**, s.686; Anayasa Mahkemesi’nin 19.07.2017 tarihli ve 2014/9962 başvuru numaralı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 14.01.2023).

⁴⁷ Aktepe Artık, **ag.e.**, s.389.

⁴⁸ Bkz.: Bacaksız v. Türkiye Davası, Başvuru no. 24245/09, K.T. 10.12.2019 (<https://hudoc.echr.coe.int/>, Çevrimiçi, E.T. 08.01.2023).

kararda ise hakkında adli kovuşturma yürütülen kişinin bu durumdan haberdar edilmesinin, AİHS'nin 6'ncı maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının etkin şekilde kullanılmasının sağlanması için gerekli olduğu vurgulanmıştır⁴⁹.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu tarafından verilen bir kararda “Yetkili makamlar tarafından bir takım hukukî işlemlerin, bunların hukukî sonuçlarından etkilenmeleri amaçlanan kimselere kanuna uygun şekilde bildirim ve bu bildirimin de usulüne uygun şekilde yapıldığının belgelenmesi olarak tanımlanan tebligat, Anayasa ile güvence altına alınan iddia ve savunma hakkının, daha da özelde hukukî dinlenilme hakkının tam olarak kullanılması ve bu suretle adil bir yargılamanın yapılmasını sağlayan çok önemli bir araçtır.” ifadeleriyle tebligatın, adil yargılanma bakımından önemini isabetli bir şekilde özetlenmiştir⁵⁰.

C. Tebligatın Usul Ekonomisi Bakımından Önemi

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 141/4 hükmü, davaların en az giderle ve mümkün olan en hızlı şekilde sonuçlandırılmasının, yargının görevi olduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde AİHS'nin 6'ncı maddesinde de mahkemelerin makul süre içerisinde karar vermesinin, adil yargılama hakkının bir şartı olduğu ifade edilmektedir. HMK'nın 30'uncu maddesi hâkimi, yargılamayı makul süre içerisinde ve düzenli biçimde yürütmekle, gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla yükümlü kılmaktadır.

Usul ekonomisi ilkesi, yargılamanın makul süre içerisinde, en az emek ve masrafla tamamlanarak hakkın teslim edilmesini amaçlamaktadır. Bu anlamda yargılama basit, hızlı ve ucuz olmalıdır⁵¹. Devlet tarafından üstlenilen adalet dağıtma görevi kapsamında yapılan yargılama sonunda verilen kararın sadece doğru olması

⁴⁹ Bkz.: Dilipak ve Karakaya v. Türkiye, Başvuru No. 7942/05 ve 24838/05, K.T. 09.01.2018 (<https://hudoc.echr.coe.int/>, Çevrimiçi, E.T. 08.01.2023).

⁵⁰ Yargıtay HGK, 23.11.2011 T. ve 2011/554 E., 2011/684 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, E.T. 30.08.2022).

⁵¹ Tanrıver, **a.g.e.**, s.419; Pekcanitez v.d., **a.g.e.**, s.888; Atalı, Ermenek, Erdoğan, **a.g.e.**, s.128; Arslan v.d., **a.g.e.**, s.160.

yeterli olmayıp aynı zaman da makul süre içerisinde olması gerekmektedir⁵². Nitekim W.S. Landor⁵³ tarafından ifade edildiği üzere “*Geciken adalet, adaletsizliktir.*”⁵⁴.

Tebliğat, yukarıda da belirtildiği üzere, yargılamanın makul süre içerisinde tamamlanması ile doğrudan ilgili olup usule uygun olmayan tebligat işlemi yargılamaların uzamasına sebebiyet vermektedir⁵⁵. Ülkemizde de yargılamaların uzun sürmesinin temel sebeplerinden birisinin de tebligat işlemlerinin sorunlu olması ve kısa sürede tamamlanmaması olduğu ifade edilmektedir⁵⁶. Dava kapsamında tebligat işlemlerinin kısa sürede tamamlanmaması halinde yargılamaya olması gereken sürede başlanamamaktadır. Tebligatın usulsüz olarak yapılması, muhataba yeniden tebligat çıkarılmasını gerektirmekte ve netice olarak yargılamanın uzamasına, makul sürede tamamlanamamasına neden olmaktadır. Bu çerçevede usul ekonomisinin gereklerinin sağlanması için tebligatın zamanında ve mümkün olan en az masrafla gerçekleşmesi elzemdir⁵⁷.

Mahkemeler tarafından verilen kararlara karşı kanun yollarına başvurulması için öngörülen sürelerin başlayabilmesi, tebligatın usulüne uygun şekilde gerçekleşmesine bağlıdır. Kararın usulüne uygun şekilde taraflara tebliğ edilmemesi halinde, kanun yolu başvurularına ilişkin süreler başlamadığı için karar kesinleşmeyecek, bunun sonucu olarak ise makul sürede gerçekleşen bir yargılamadan bahsedilemeyecektir. Bunun yanında tebliğ edilmediği için karardan haberdar olmayan tarafların kanun yoluna başvurma hakları engelleneceğinden, adil yargılanma hakkı da ihlal edilmiş olacaktır⁵⁸.

⁵² Budak, Karaaslan, **a.g.e.**, s.84.

⁵³ Walter Savage Landor, 1775 doğumlu İngiliz yazar, şair ve aktivist. (www.en.wikipedia.org, Çevrimiçi, ET. 30.07.2022).

⁵⁴ Alıntının İngilizce dilindeki orijinali şöyledir: “*Delay in justice is injustice.*”; Kadir Ayyıldırım, **Türk Vergi Hukukunda Tebligat**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2019, s.69.

⁵⁵ Hanağası, Özkes, **a.g.e.**, s.89; Pekcanitez v.d., **a.g.e.**, s. 488-489; Cumhur Rüzgaresen, **Medeni Muhakeme Hukukunda Usul Ekonomisi İlkesi**, Ankara, Yetkin Yayınları, s.271; İleri (Elektronik Tebligat), **a.g.e.**, s.22; Ruhi, Ruhi, **a.g.e.**, s.24.

⁵⁶ Süha Tanrıver, “Hukuk Yargısında Etkinliğin Sağlanması İçin Alınması Gereken Önlemler Üzerine”, **AÜHFD**, C. 49, S. 1, 2000, s.75.; Özbay, Yardımcı, **a.g.e.**, s.17; Hanağası, Özkes, **a.g.e.**, s.87; Özbay, Yardımcı, **a.g.e.**, s.17; Atalı, Ermenek, Üçüncü, **a.g.e.**, s.25; Tanrıver, **a.g.e.**, s.486; Özel v.d., **a.g.e.**, s.687.

⁵⁷ Pekcanitez v.d., **a.g.e.**, s.489.

⁵⁸ Ruhi, Ruhi, **a.g.e.**, s.20.

Bu çerçevede, adaletin temin edilmesi adına elzem olan yargılamanın makul süre içerisinde tamamlanması, usule uygun tebligat süreçlerinin hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi ile mümkün olabilecektir⁵⁹.

III. TEBLİGAT HUKUKUNUN KAYNAKLARI

A. Yurtiçinde Yapılacak Tebligata İlişkin Düzenlemeler

7201 sayılı Tebligat Kanunu yürürlüğe girmeden önce tebligat hakkındaki hükümler, mülga 18.06.1927 tarih ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun⁶⁰ ("HUMK") 114 ile 148'inci maddeleri ve diğer birtakım kanunlar bünyesinde, düzensiz şekilde yer almaktaydı. Bunun yanında tebligata ilişkin hükümler, ihtiyaçları karşılayacak yeterlilikte değildi⁶¹.

Tebliğata ilişkin düzenlemelerin dağınık ve yetersiz olması, uygulamadaki sorunları da giderecek nitelikte, sadece tebligatı düzenleyen ayrı ve özel bir kanun ihtiyacını doğurmuştu⁶².

Bunun üzerine hususi olarak tebligatı düzenleyen 19.02.1959 tarihli 7201 sayılı Tebligat Kanunu kabul edilmiş ve yayımından altı ay sonra, 19.08.1959 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

11.02.1959 tarihinde Tebligat Kanunu'nun 60'ıncı maddesi uyarınca, Tebligat Kanunu'nun uygulanmasını göstermek üzere Tebligat Nizamnamesi⁶³ yürürlüğe girmişti. Böylelikle, Tebligat Kanunu'nun hükümlerinin nasıl uygulanacağına açıklık getirilmiş, tebligata ilişkin belgeler ile defterlerin şekilleri ve örnekleri ve diğer hususlar izah edilmişti. Daha sonra gerçekleştirilen değişiklik ile Tebligat Nizamnamesinin adı Tebligat Tüzüğü olarak değiştirilmiş, içinde geçen Nizamname kelimeleri de Tüzük olarak güncellenmiştir⁶⁴.

⁵⁹ Ruhi, Ruhi, **a.g.e.**, s.24.

⁶⁰ RG. 02.07.1927/622.

⁶¹ Erdem, **a.g.e.**, s.8; Ruhi, Ruhi, **a.g.e.**, s.24.

⁶² Muşul, **a.g.e.**, s.52.

⁶³ RG. 11.09.1959/10303.

⁶⁴ Tebligat Nizamnamesinin Adı ile Bazı Maddelerin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Tüzük, RG. 05.10.1987/19655.

27.03.2003 tarihinde 4829 sayılı Tebligat Kanunu ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁶⁵ ile önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu Kanun ile Tebligat Kanunu'nun 25'inci maddesinin ikinci fıkrası yürürlükten kaldırılmış ve işbu çalışmanın konusunu teşkil eden “Siyasî temsilcilik aracılığıyla yabancı ülkedeki Türk vatandaşlarına tebligat” kenar başlıklı 25/A maddesi eklenmiştir.

19.01.2011 tarihinde 6099 Tebligat Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁶⁶ yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun ile tebligat süreçlerini hızlandıracak düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca işbu çalışmanın konusu olan Tebligat Kanunu'nun 25/A maddesinde değişiklik yapılmıştır.

1959 tarihli Tebligat Tüzüğü'nün yürürlükten kaldırılması nedeniyle⁶⁷ 25.01.2012 tarihinde Tebligat Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmelik⁶⁸ (“Tebligat Yönetmeliği” veya “Teb. Y.”) yürürlüğe girmiştir.

Yukarıda belirtilenler dışında Tebligat Kanunu'nda değişiklik yapan diğer birtakım kanunlar şunlardır: 11/2/1959 Tarih ve 7201 Sayılı Tebligat Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun⁶⁹; 6764 Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁷⁰; 5728 Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁷¹; 7101 İcra ve İflâs Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun⁷².

Tebligat Kanunu ve Tebligat Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin yanında bazı kanunlar da tebligatla ilgili özel düzenlemeler içermektedir. Özel düzenlemelerin bulunduğu hallerde, *lex specialis derogat legi generali* (özel kanun

⁶⁵ RG. 27.03.2003/25061.

⁶⁶ RG. 19.01.2011/27820.

⁶⁷ Ruhi, Ruhi, **a.g.e.**, s.25-26.

⁶⁸ RG. 25.01.2012/28184.

⁶⁹ RG. 15.6.1985/18785.

⁷⁰ RG. 09.12.2016/29913.

⁷¹ RG. 08.02.2008/26781.

⁷² RG. 15.03.2018/30361.

genel kanunları ilga eder) ilkesi gereği özel kanunlardaki hükümlerin uygulanması gerekmektedir⁷³. 195 sayılı Basın- İlan Kurumu Teşkiline Dair Kanun⁷⁴, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu⁷⁵, 1136 sayılı Avukatlık Kanunu⁷⁶, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu⁷⁷ tebligata ilişkin özel düzenleme içeren kanunlardan birkaçıdır.

B. Milletlerarası Tebligata İlişkin Düzenlemeler

Milletlerarası tebligatın konusunu, Türkiye’den yabancı devletteki muhataba tebliğ edilmek üzere yurtdışına gönderilen tebligatlar ile yabancı bir devletten, Türkiye’de icra edilmek üzere gelen tebligatlar oluşturmaktadır. Milletlerarası tebligat, Tebligat Kanunu’nun 25, 25/A, 26 ve 27’inci maddeleri ile Tebligat Yönetmeliği’nin md.38-47 hükümleri tarafından hususi olarak düzenlenmektedir.

Ancak yurtdışına yapılacak tebligatların, salt iç hukuk kuralları ile çözülmesi mümkün değildir. Nitekim usul hukukunun konusuna giren milletlerarası tebligatın icrası, tebligatın gerçekleşeceği yer devletin (lex fori) hukukuna tabi olacaktır⁷⁸. Zira milletlerarası hukuk alanındaki genel kabul ve egemenlik anlayışı uyarınca bir devletin, yabancı bir devlet sınırları içerisinde tebligat faaliyetinde bulunması mümkün değildir. Bunun yanında, tebligatın çıkarıldığı devlet ile icra edileceği devletler farklı olduğundan ötürü, tebligatın düzenlenmesi, çıkarılması ve tebliği işlemlerine farklı ülke kanunlarının uygulanması gündeme gelecektir⁷⁹.

Milletlerarası tebligata ilişkin bu sorunların üstesinden gelebilmek için devletler, ikili ve çok taraflı sözleşmeler imzalamışlardır. Türkiye de birçok devletle imzalamış olduğu iki taraflı anlaşmalarda tebligata ilişkin hükümlere yer vermiş, bunun yanında tebligatı konu edinen milletlerarası sözleşmelere taraf olmuştur.

⁷³ Ruhi, Ruhi, **a.g.e.**, s.26.

⁷⁴ RG. 09.01.1961/10702.

⁷⁵ RG. 10.01.1961/10703.

⁷⁶ RG. 07.04.1969/13168.

⁷⁷ RG. 20.01.1982/17580.

⁷⁸ Ergin Nomer, **Devletler Hususi Hukuku**, 23. bs, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2021, s.396; Aysel Çelikel, Bahadır Erdem, **Milletlerarası Özel Hukuk**, 16. bs, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2020, s.497; Cemal Şanlı, Emre Esen, İnci Ataman-Figanmeşe, **Milletlerarası Özel Hukuk**, 8. bs, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2020, s.364; Sibel Özel v.d., **Milletlerarası Özel Hukuk**, İstanbul, On İki Levha, 2022, s. 546-547; Moroğlu, Muşul, **a.g.e.**, s.90; Erdem, **a.g.e.**, s.54.

⁷⁹ Erdem, **a.g.e.**, s.54.

Bu kapsamda Türkiye, adli yardım ve tebligat konularını düzenleyen 1 Mart 1954 Tarihli Hukuk Usulüne Dair Lahey Sözleşmesi’ne⁸⁰ (“Hague Convention of 1 March 1954 on Civil Procedure”) (“1954 tarihli Lahey Usul Sözleşmesi”) ve sadece milletlerarası tebligatı konu alan 15 Kasım 1965 Tarihli Hukukî ve Ticari Konularda Adlî ve Gayriadlî Belgelerin Yabancı Memleketlerde Tebliğine Dair Lahey Sözleşmesi’ne⁸¹ (“Convention of 15 November 1965 on the Service Abroad of Judicial and Extrajudicial Documents in Civil or Commercial Matters”) (“1965 tarihli Lahey Tebligat Sözleşmesi”) taraf olmuştur.

Türkiye bunun yanında konsoloslar aracılığıyla tebligat yapılmasına ilişkin özel hükümlerin bulunduğu 1963 tarihli Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi’ne⁸² (“Vienna Convention On Consular Relations”) de katılmıştır.

Ayrıca, Türkiye’nin de taraf olduğu 1959 tarihli Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Avrupa Sözleşmesi’nde⁸³ (“European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters”) de usule ait işlemler ve adli kararların tebligatına ilişkin özel hükümler bulunmaktadır.

Bunların yanında, Türkiye’nin akdetmiş olduğu iki taraflı hukuki, ticari ve cezai işbirliği sözleşmelerinde de tebligata ilişkin hükümler bulunmaktadır⁸⁴.

⁸⁰ RG. 23.03.1972/14137.

⁸¹ 09.07.1971 gün 1483 Sayılı Kanun ile uygun bulunup, 17.06.1972 tarih ve 14218 Sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak, Türkiye bakımından 11.07.1973 tarihinde yürürlüğe giren 1965 Tarihli Hukukî veya Ticarî Konularda Adlî ve Gayri Adlî Belgelerin Yabancı Memleketlerde Tebliğine Dair Sözleşme.

⁸² RG. 27.09.1975/15369.

⁸³ RG. 23.03.1968/12856.

⁸⁴ Türkiye’nin, tebligata ilişkin hükümler ihtiva eden iki taraflı anlaşma yaptığı ülkeler şöyledir; Almanya (RG. 04.06.1930/1511), Arnavutluk (RG. 09.11.1997/23165), Avusturya (RG. 04.08.1931/1864), Azerbaycan (RG. 23.03.2004/25411), Belarus (RG. 31.07.2017/30140), Bosna Hersek (RG. 07.01.2008/26749), Bulgaristan (24.05.1978/16296), Cezayir (RG. 08.09.1991/20985), Çekya (RG. 09.07.1932/2145), Çin (RG. 12.11.1994/22109), Fas (RG. 08.09.1997/20985), Gürcistan (RG. 24.08.1997/23090), Hırvatistan (RG. 24.05.2000/24058), Hindistan (RG. 23.07.1990/20583), Irak (RG. 02.08.1992/21303), İngiltere (RG. 05.07.1932/2045), İran (RG. 10.03.2011/27870), İsviçre (RG. 04.07.1934/2743), İtalya (RG. 03.03.1929/1133), Kanada (RG. 05.07.1932/2142), Karadağ (RG. 04.01.1936/3197), Kazakistan (RG. 12.11.1997/23168), Kırgızistan (RG. 24.03.2012/28243), KKTC (RG. 13.02.1989/20079), Kuveyt (RG. 30.05.2000/24064), Litvanya (RG. 20.04.2004/25439), Macaristan (RG. 23.07.1990/20583), Makedonya (RG. 14.05.2000/24049), Mısır (RG. 23.07.1990/20583), Moğolistan (RG. 04.05.2004/25452), Moldova (RG. 28.05.2000/24062), Özbekistan (RG. 07.11.1997/23163), Pakistan (RG. 31.07.1982/17768), Polonya (RG. 23.07.1990/20583), Romanya (RG. 06.09.2008/26989), Sırbistan (RG. 04.01.1936/3197), Slovakya (RG. 07.12.2007/26723), Slovenya (RG. 04.01.1936/3197), Tacikistan (RG. 30.05.2000/24064), Tunus

Ek olarak, Tebligat Yönetmeliği'nin 39'uncu maddesi gereğince her takvim yılı başında (Aralık ayı sonu veya Ocak ayı başı) Adalet Bakanlığı tarafından, Dışışleri Bakanlığından görüş alınarak tebligat işleriyle ilgili anlaşmaların hükümleri, mütekabiliyete ilişkin esaslar ve ülkelere göre tebligat masrafları Resmî Gazete'de yayımlanan tebliğler ile ilan edilmektedir⁸⁵. Yurtdışına gerçekleştirilecek olan tebligat süreçlerinde burada yer verilen hususlara riayet edilmesi gerekmektedir.

Son olarak, yurt dışı tebligat ve istinabe taleplerinde, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü⁸⁶ tarafından hazırlanan ve 16/11/2011 tarihinde yürürlüğe giren Hukuki Alanda Uluslararası Adli Tebligat İşlemleri konulu 63/3 sayılı Genelge'de⁸⁷ ("63/3 sayılı Genelge" veya "Genelge") belirtilen usul ve esasların göz önünde tutulması gerekmektedir.

IV. TÜRK HUKUKUNA GÖRE YURTIÇİNDE TEBLİGAT USULÜ

İşbu çalışmanın konusunu teşkil eden Tebligat Kanunu 25/A hükmü uyarınca siyasî temsilcilik aracılığıyla yabancı ülkedeki Türk vatandaşlarına tebligata ilişkin usul ve esasların incelemesine geçmeden önce, konunun daha iyi anlaşılması ve kavranması adına yurtiçinde yapılan tebligata ilişkin usul ve esasların genel olarak incelenmesini değerli görmekteyiz.

A. Tebligat Çıkarmaya ve Tebligat İşlemini Gerçekleştirmeye Yetkili Kişi ve Merciler

Türk hukukunda, Tebligat Kanunu'na göre tebligat çıkarmaya yetkili merciler, Tebligat Kanunu'nun 1'inci maddesinde sayılmaktadır. Buna göre; kazai (yargı) merciler, vakıf yükseköğretim kurumları, il özel idareleri, belediyeler, köy tüzel kişilikleri, barolar, noterler ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol

(RG. 17.03.1983/17990), Türkmenistan (RG. 22.05.2013/28654), Ukrayna (RG. 22.12.2003/25324), Umman (RG. 22.05.2010/27588), Ürdün (RG. 05.09.1975/15347).

⁸⁵ 2020 yılına ilişkin bkz. RG. 26.12.2019/ 30990; 2021 yılına ilişkin bkz. RG. 26.12.2020/31346; 2022 yılına ilişkin bkz. RG. 17.12.2021/31692; 2023 yılına ilişkin bkz. RG. 21.12.2022/32050.

⁸⁶ 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile bu birimin adı, Adalet Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü ("DİABGM") olarak değiştirilmiştir.

⁸⁷ 63/3 Sayılı Genelge için bkz.: [https://diabgm.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/48202009523663%20-%203%20\(1\).pdf](https://diabgm.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/48202009523663%20-%203%20(1).pdf) (Çevrimiçi, ET. 15.01.2022).

Kanunu'nun⁸⁸ (I) numaralı cetvelinde belirtilen genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri, (II) numaralı cetvelinde yer alan özel bütçeli idareler, (III) sayılı cetvelinde yer alan düzenleyici ve denetleyici kurumlar ve (IV) sayılı cetvelinde yer alan sosyal güvenlik kurumları, Tebligat Kanunu'na göre tebligat çıkarmaya yetkilidir.

Doktrinde, Tebligat Kanunu tarafından, tebligat çıkarabilecek mercilerin yukarıdakilerle sınırlı olarak sayıldığı, bu nedenle belirtilenler haricindeki kişi, kurum veya kuruluşların Tebligat Kanunu hükümlerine göre tebligat çıkarmaya yetkilerinin bulunmadığı belirtilmektedir⁸⁹.

Ancak, özel düzenlemelerle Tebligat Kanunu kapsamında yetkili kılınan başka merciler de bulunmaktadır. Örneğin icra ve iflas daireleri⁹⁰, Spor Toto Teşkilatı⁹¹, bankalar⁹² ve sendikalar⁹³ tarafından gerçekleştirilecek birtakım tebligatlara, Tebligat Kanunu hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir⁹⁴. Benzer şekilde, HMK'nın 438'inci maddesi, taraflarca aksi kararlaştırılmayacağı sürece, tahkim yargılamasındaki tebligatların, Tebligat Kanunu'na göre yapılacağını belirtmektedir.

Tebligat Kanunu'nun 1'inci maddesi, elektronik ortamda yapılanlar dahil olmak üzere bütün tebligatların kural olarak Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü ("PTT") veya memur vasıtasıyla yapılacağını belirtmektedir.

Bu anlamda tebligatın PTT tarafından yapılması esas olup ancak özel durumlarda memur ile tebligat yapılması mümkündür. Tebligat Kanunu'nun 2'nci maddesi, belirli özel durumlarda tebligatın, tebligatı çıkaran müessesenin memurları tarafından veya mahalli mülkiye amirinin emriyle zabıta vasıtasıyla yaptırılabilceğini belirtmektedir. Buna göre kanunlarda özel hüküm bulunan durumlarda veya gecikmesi halinde zarar doğabilecek hallerde, aynı yerde bulunması kaydı ile yukarıda tebligat

⁸⁸ RG. 24.12.2003/25326.

⁸⁹ Pekcanitez v.d., **a.g.e.**, s.490; Muşul, **a.g.e.**, s.71; Atalı, Ermenek Erdoğan, **a.g.e.**, s.298-299.

⁹⁰ 2004 sayılı İcra ve İflas Hukuku (RG. 2128/ 09.06.1932) md. 21/1 gereğince.

⁹¹ 5738 sayılı Spor Müsabakalarına Dayalı Sabit İhtimalli ve Müşterek Bahis Oyunlarının Özel Hukuk Tüzel Kişilerine Yapıtılması Hakkında Kanun (RG. 27.02.2008/26800) md. 27/1 gereğince.

⁹² 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu (RG. 01.03.2006/26095) md. 45 gereğince ve 5941 sayılı Çek Kanunu (RG. 20.12.2009/27438) md 5/5 gereğince.

⁹³ 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu (RG. 07.11.2012/28460) md. 80/3 gereğince

⁹⁴ Fatih Tahiroğlu, "Tebligat Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Tebligat Çıkarmaya Yetkili Merciler", **İÜHFİM**, C. LXXIV, S. 1, 2016, s.394- 395.

çıkartılabileceği belirtilen merciler arasında veya burada bulunan⁹⁵ kişilere yapılacak tebligatın, tebligatı çıkaran müessesenin memurları tarafından veya mahalli mülki idare amirinin emriyle kolluk vasıtasıyla yapılması mümkündür.

Doktrinde bir görüş, belirtilen hallerde memur vasıtasıyla tebligatın zorunlu olmadığı, bu hallerde de genel hükümler uyarınca tebligatın yapılabileceğini ileri sürmektedir⁹⁶. Buna karşı çoğunluk görüş ise belirtilen hallerde memur vasıtasıyla tebliğın zorunlu olduğunu belirtmektedir⁹⁷. Bizce de kanunun lafzından sarih biçimde anlaşıldığı üzere belirtilen hallerde memur aracılığıyla tebligat yapılması zorunludur.

Tebliğat Kanunu, tebligat işleminin kolaylaştırılarak daha pratik şekilde gerçekleştirilebilmesi için birtakım özel durumlarda doğrudan tebligat yapılabilmesini mümkün kılmıştır. Buna göre celse esnasında veya kalemde, soruşturmaya, davaya ya da takibe ait evrakın, taraflara, ilgili üçüncü kişilere, katılana veya vekillerine, tutanağa geçirilmek suretiyle veya imza karşılığında, tebliğ konusu belirtilerek tevdi edilmesi tebliğ hükmündedir. Bu durumda ayrıca tebliğ mazbatasını düzenlenmesi gerekmediği gibi masraf da alınmamaktadır⁹⁸. Benzer bir şekilde celse esnasında yargı mercii tarafından avukat kâtiplerine ve stajyerlerine müteakip celse gün ve saatinin bildirilmesi de avukata tebliğ hükmündedir⁹⁹.

Bunun yanında Tebliğat Kanunu'nun 38'inci maddesi, vekillerin, takip ettikleri davaya ilişkin olarak birbirlerine tebligat yapabileceğini belirtmektedir. Avukatlık Kanunu md. 56/4 uyarınca avukatın, vekalet almış olduğu işlerde, mahkeme kararı olmaksızın diğer tarafa adli kâğıt ve belge tebliğ etmesi mümkündür.

HMK'nın 301'inci maddesi, yazı işleri müdürünün mahkeme kararını makbuz karşılığında davanın taraflarına doğrudan verebileceğini düzenlemektedir. Bunun

⁹⁵ Memur vasıtasıyla yapılacak tebligatların, mezkur mercilerde bulunanlara değil, sadece burada çalışanlara yapılabileceği hakkında bkz.: Pekcanitez v.d., **a.g.e.**, s.490.

⁹⁶ Pekcanitez v.d., **a.g.e.**, s.491.

⁹⁷ Erdem, **a.g.e.**, s.10.; Muşul, **a.g.e.**, s.126.; Mehmet Köksal, **Açıklamalı- İctihatlı Tebliğat Kanunu ve İlgili Mevzuat**, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2018, s.43.

⁹⁸ Teb. K. md. 36/2.

⁹⁹ Teb. K. md. 37.

yanında 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 21/1 hükmü gereğince icra dairelerinde makbuz karşılığı doğrudan doğruya tevdi suretiyle tebliğ yapılması mümkündür.

B. Tebligatın Muhatabı, Yapılabileceği Adres ve Kişiler

Tebliğat Kanunu'nun 10'uncu maddesi uyarınca kural olarak tebliğat, muhatabın bilinen en son adresine ve bizzat kendisine yapılır. Bilinen *en son adres* kavramı, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun¹⁰⁰ 19'uncu maddesinde belirtilen ve *bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yer* olarak tanımlanan yerleşim yeri kavramından daha geniş bir anlama sahiptir¹⁰¹. Buna göre *adres* ifadesinin, bir kişinin meskenini, ikamet ettiği veya çalıştığı yeri tarif eden bilgilerin tamamı olarak tanımlanması mümkündür¹⁰². Tebliğatın, muhatabın bilinen bu adreslerinden birisine yapılması gerekmektedir¹⁰³.

Bilinen en son adresin tespitinde, tebliğ isteyen beyanı, muhatabın veya diğer ilgililerin bildirimleri veya mevcut belgeler dikkate alınmaktadır¹⁰⁴.

Muhatabın tebliğat adresi ile yerleşim yerinin aynı yer olma zorunluluğu bulunmamaktadır. Tebliğat hukuku bakımından önemli olan, muhataba ulaşılacak ve onunla ilintili bir adresin varlığıdır. Bu çerçevede, muhatabın oturduğu ev, çalıştığı işyeri yahut yazlık evi geçerli tebliğat adresi olarak kabul edilebilecektir. Burada dikkat edilmesi gereken husus bu adresin, muhatabın bilinen son adresi olması gerektiğidir. Bilinen son adres dışında yapılan tebliğat usulsüzdür¹⁰⁵. Bunun yanında muhatabın talep etmesi veya kabulü halinde adres dışında farklı bir yerde tebliğat yapılması da mümkündür¹⁰⁶.

Tebliğat Kanunu'nun 10/2 hükmü uyarınca, muhatabın bilinen en son adresinin tebliğata elverişli olmadığına anlaşılmaması veya bu adrese tebliğat yapılamaması durumunda, adres kayıt sisteminde bulunan yerleşim yeri adresi, bilinen en son adres

¹⁰⁰ RG. 8.12.2001/24607.

¹⁰¹ Pekcanitez v.d., **a.g.e.**, s.509; Muşul, **a.g.e.**, s.182.

¹⁰² Muşul **a.g.e.**, s.181- 182; Özbay, Yardımcı, **a.g.e.**, s. 65; Ruhi, Ruhi, **a.g.e.**, s.119; Hakan Albayrak, **Tebliğat Hukuku**, Ankara, Seçkin, 2022, s.139.

¹⁰³ Atalı, Ermenek, Üçüncü, **a.g.e.**, s.129.

¹⁰⁴ Teb. Y. md. 16.

¹⁰⁵ Pekcanitez v.d., **a.g.e.**, s.510; Hanağası, Özkes, **a.g.e.**, s.118; Muşul, **a.g.e.**, s.144.

¹⁰⁶ Teb. K. md. 10/3; Teb. Y. md.17.

olarak kabul edilir ve tebligat buraya yapılır. Bu halde ayrıca bir adres araştırması gerekliliği bulunmamaktadır¹⁰⁷. Bu hüküm uyarınca tebligat yalnızca gerçek kişiler bakımından mümkündür. Tebligat Kanunu’nun 21/2 hükmünün tüzel kişilere uygulanması mümkün değildir¹⁰⁸. Tebligat Kanunu’nun 21/2 hükmüne göre yapılacak tebligatların geçerli olabilmesi için, tebligat zarfının üzerine 21/2 hükmüne göre tebligat yapılacağı ve yazılı adresin, muhatabın adres kayıt sisteminde kayıtlı adresi olduğunun belirtilmesi gerekmektedir¹⁰⁹.

Görüldüğü üzere kanun tarafından iki tebligat işlemi ile tebligat aşamasının tamamlanması hedeflenmiştir. Buna göre muhatabın önce bilinen adresine tebligat çıkarılacak, bu adreste tebligatın yapılamaması halinde ise başkaca bir adres araştırmasına gerek olmaksızın doğrudan Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi’nde (“MERNİS”) kayıtlı adrese tebligat yapılacaktır¹¹⁰.

Bilinen en son adres kavramı hem gerçek kişiler hem de tüzel kişiler için geçerli olduğundan tüzel kişilere yapılacak tebligatların da öncelikli olarak bilinen en son adrese çıkarılması gerekmektedir¹¹¹. Tüzel kişinin bilinen en son adresine çıkarılan tebligatın iade olması halinde ise Tebligat Kanunu’nun 35’inci maddesi uyarınca resmi kayıtlardan (MERSİS¹¹²) tüzel kişinin adresi öğrenilerek buraya tebligat çıkarılacaktır¹¹³.

Muhatabın adres kayıt sisteminde bir adresinin bulunmaması halinde ise muhatabın adresi meçhul sayılacak ve Tebligat Kanunu’nun 28’inci maddesi uyarınca gerekli araştırmalar yapıldıktan sonra tebliğ işlemi ilanen gerçekleştirilecektir.

¹⁰⁷ Teb. Y. md. 16/2.

¹⁰⁸ Pekcanitez v.d., **a.g.e.**, s.510-511; Ruhi, Ruhi, **a.g.e.**, s. 117; Aynı doğrultuda bakınız: Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 24.02.2015 tarihli ve 2014/28951 E., 2015/3720 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 03.01.2022).

¹⁰⁹ Teb. K. md. 23.

¹¹⁰ Yargıtay İçtihatları Birleştirme BGK, 20.11.2020 tarihli ve 2019/2 E., 2020/3 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 01.01.2022).

¹¹¹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 01.03.2017 tarihli ve 2014/1789 E., 2017/376 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 03.01.2022).

¹¹² Ticaret Bakanlığı tarafından tutulan Merkezi Sicil Kayıt Sistemi.

¹¹³ Ruhi, Ruhi, **a.g.e.**, s. 117.

Tebliğat kural olarak, muhatabına yapılır¹¹⁴. Muhatap, tebligatın yöneltildiği, tebligatın konusu olan işlemin kendisine ilişkin olan gerçek veya tüzel kişidir¹¹⁵. Ancak, muhatabın, tebligat anında adreste bulunmaması halinde kanunda belirtilen yetkili kişilere tebligat yapılması mümkün hale gelir. Bu kapsamda tebligatın muhataba tebliğ edilmesi esas olup, ancak kanun tarafından belirtilen özel durumlarda muhatap adına tebliğ almaya yetkili kişilere yapılabilecektir¹¹⁶.

Tebliğat Kanunu'nun 16'ncı maddesi, muhatabın adreste bulunmaması durumunda tebligatın, aynı konutta oturan kişilere veya konutunda çalışan kişilerden birine yapılabileceğini belirtmektedir. Bu hüküm, sadece muhatabın gerçek kişi olması halinde uygulanır¹¹⁷.

Bu kapsamda yapılan tebligatlarda, evrakı tebliğ alan kişinin muhatapla birlikte devamlı surette oturduğunun¹¹⁸ ve kişinin muhatap ile yakınlığının (örn. annesi, babası) mazbatada açıkça belirtilmesi gerekmektedir¹¹⁹.

Tebliğat Kanunu'nun 16'ncı maddesi uyarınca tebligat kişinin işyeri veya farklı bir adresine değil ancak ikametgâh adresine yapılabilecektir¹²⁰. Konu hakkında verilen bir kararda Bölge Adliye Mahkemesi, yurtdışı giriş çıkış kayıtlarına göre yurtdışında bulunan Türk vatandaşı muhataba, Tebliğat Kanunu'nun 25/A hükmü kapsamında tebligat yapılması gerekirken, muhatabın adresinden farklı bir adreste

¹¹⁴ Pekcanıtez v.d., **a.g.e.**, s.492; Muşul, **a.g.e.**, s.163; Atalı, Ermenek, Erdoğan, **a.g.e.**, s.304; Özbay, Yardımcı, **a.g.e.**, s.47.

¹¹⁵ Özbay, Yardımcı, **a.g.e.**, s.48.

¹¹⁶ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 06.12.2018 tarihli ve 2017/2299 E., 2018/1853 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 03.01.2022).

¹¹⁷ Muşul, **a.g.e.**, s.298; Pekcanıtez v.d., **a.g.e.**, s.493.

¹¹⁸ Muşul, **a.g.e.**, s.302; Özbay, Yardımcı, **a.g.e.**, s.52; Ruhi, Ruhi, **a.g.e.**, s. 154; Ramazan Arslan v.d., **Medenî Usul Hukuku**, 7. bs., Ankara, Yetkin, 2021, s.190; Aynı yönde bkz.: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 24.05.2017 tarihli ve 2017/757 E., 2017/970 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 03.01.2022). ; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 09.06.2009 tarihli ve 2009/9310 E., 2009/9883 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 03.01.2022).

¹¹⁹ Pekcanıtez v.d., **a.g.e.**, s.493.; Muşul, **a.g.e.**, s.300; Aynı doğrultuda bkz: Yargıtay 20. Hukuk Dairesi, 16.02.2015 tarihli ve 2014/8135 E., 2015/566 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 03.01.2022).

¹²⁰ Muşul, **a.g.e.**, s.301; Özbay, Yardımcı, **a.g.e.**, s.53; Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 05.06.2006 tarihli ve 2006/9227 E., 2006/11921 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 03.01.2022).

bulunan yakınına Tebligat Kanunu'nun 16'ncı maddesi uyarınca tebligat yapılmasının usulsüz olduğu hükmünü vermiştir¹²¹.

Tebliğat Kanunu'nun 17'nci maddesi, belirli bir yerde devamlı olarak meslek veya sanatını icra eden muhataba yapılacak olan tebligatın, muhatabın o yerde bulunmaması halinde, aynı yerde sürekli olarak çalışan memur veya müstahdemlerinden (çalışanlarından) birisine yapılacağını belirtmektedir. Bu halde tebligatın yapılabilmesi için muhatabın tebliğ anında geçici olmak üzere orada bulunmadığının tespit edilmesi ve bunun tebliğ tutanağına şerh edilmesi gerekmektedir¹²². Bu hüküm uyarınca tebligat sadece muhatabın çalışanına yapılabilecektir. Bu nedenle, muhatabın çalışanı olmayan ancak aynı işyerinde bulunan iş ortağı¹²³, iş arkadaşı¹²⁴ veya orada bulunan bir yakınına yapılan tebligat usulsüzdür¹²⁵.

Meslek veya sanatını evde icra eden muhatabın memur veya müstahdemlerinden birinin bulunmaması halinde ise tebligatın, aynı konutta oturan kişilere veya hizmetçilerinden birisine yapılması gerekmektedir¹²⁶.

Yargıtay tarafından verilen bir kararda, muhatabın adres kayıt sisteminde belirtilen yurtdışı adresine Tebligat Kanunu'nun 25/A maddesine göre tebligat yapılmaksızın, işyeri adresi olduğu belirtilen adreste Tebligat Kanunu'nun 17'nci maddesi uyarınca çalışana yapılan tebligatın hükümsüz olduğu belirtilmiştir¹²⁷.

Muhatap yerine tebligatın yapılacağı kişinin belirli şartları haiz olması gerekmektedir. Bunlar yaş, ehliyet ve muhatabın hasmı olup olmadığına ilişkindir.

¹²¹ İstanbul BAM 13. Hukuk Dairesi, 24.01.2018 tarihli ve 2017/813 E., 2018/62 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023).

¹²² Teb. K. md. 23.

¹²³ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 20.04.2015 tarihli ve 2015/9086 E., 2015/10272 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023).

¹²⁴ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 09.07.2012 tarihli ve 2012/1416 E., 2012/19282 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023).

¹²⁵ Muşul **a.g.e.**, s.323- 325; Özbay, Yardımcı, **a.g.e.**, s.54.

¹²⁶ Teb. Y. md. 26.

¹²⁷ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 25.01.2016 tarihli ve 2015/24793 E., 2016/1941 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023).

Tebliğat Kanunu'nun 22'nci maddesi, muhatap yerine kendisine tebliğ yapılacak kişinin görünüş itibariyle on sekiz yaşından daha küçük olmaması ve açık biçimde ehliyetsiz bulunmaması gerektiğini belirtmektedir. Muhatap yerine başkasına yapılan tebliğatın o kişi tarafından muhataba mümkün olan en kısa sürede ulaştırması amaçlandığından, tebliğin yapıldığı kişinin bu durumun önemini kavrayacak durumda olması gerekmektedir. Bu nedenle kanun tarafından yaş ve ehliyetle ilişkin mezkûr şartlar getirilmiştir¹²⁸.

Yaş ve ehliyetle ilişkin şartların sağlanıp sağlanmadığının tespiti için kimlik incelemesi yapılmasına gerek bulunmamaktadır. Kanun açık bir şekilde bu şartların *görünüştüne nazaran* sağlanmasını yeterli bulmuştur. Bu nedenle muhatap yerine tebliğat yapılan şahsın, görünüş itibariyle 18 yaşından büyük olması halinde, gerçek yaşının 18'den küçük olması tebliğatın sıhhatini etkilemeyecektir¹²⁹. Ehliyet bakımından ise ilgili kişinin görünüş itibariyle, yapılan tebliğatın önemini kavrayacak ve teslim aldığı evrakı muhataba iletebilecek seviyede ehliyetle sahip olması yeterlidir¹³⁰. Muhatap yerine kendisine tebliğ yapılan kişinin, görünüşüne göre onsekiz yaşından aşağı olmadığı ve bariz bir surette ehliyetsiz bulunmadığının tebliğat parçasında belirtilmesi gerekmektedir¹³¹.

Muhatap adına tebliğat yapılacak kişi ile muhatabın husumetli olmaması gerekmektedir. Tebliğat Kanunu'nun 39'uncu maddesi, kendilerine tebliğat yapılabilecek kişilerin, tebliğat konusu davada hasım olarak yer almaları halinde, muhatap yerine tebliğatın bu kişilere yapılamayacağını belirtmektedir.

Doktrinde, madde metninde yer alan *hasım* ifadesinin dava, icra takibi veya geçici koruma talebine ilişkin dosyanın karşı tarafı olarak yorumlanması gerektiği ileri

¹²⁸ Pekcanitez v.d., **a.g.e.**, s.497; Hanağası, Özekes, **a.g.e.**, s.94; Özbay, Yardımcı, **a.g.e.**, s.49.

¹²⁹ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 15.04.2008 tarihli ve 2008/5220 E., 2008/7804 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023); Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 12.04.2004 tarihli ve 2003/9579 E., 2004/3795 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023).

¹³⁰ Muşul, **a.g.e.**, s.172- 173.

¹³¹ Teb. Y. md. 35; Bu hususun belirtilmemesi halinde tebliğatın usulsüz olacağına dair bkz.: Yargıtay 14. Hukuk Dairesi, 02.03.2017 tarihli ve 2015/8862 E., 2017/1572 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023); Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, 23.06.2015 tarihli ve 2014/9879 E., 2015/12509 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023); Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 29.04.2013 tarihli ve 2013/7033 E., 2013/16380 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023).

sürülmüştür¹³². Ancak bizim de katıldığımız bir diğer görüş ise maddede yer alan *hasım* ifadesinin, muhatap ile muhatap adına tebliğ alan kişi arasındaki çıkar çatışmasını mümkün kılan durumların varlığı anlaşılacak şekilde geniş yorumlanması gerektiğini belirtilmekte olup yargı kararlarında da bu görüşün benimsendiği görülmektedir¹³³. Bu kapsamda örneğin bir boşanma davasında davacı koca adına davalı karının babasına yapılacak tebligat, bu kişiler davada hasım olarak yer almasalar dahi geçersiz sayılmalıdır¹³⁴.

Tebliğat Kanunu'nda yer alan hükümler, kural olarak gerçek kişiler esas alınmak üzere düzenlenmiştir. Tüzel kişilere yapılacak olan tebligat ise Tebliğat Kanunu'nun 12 ve 13'üncü maddeleri ile özel olarak düzenlenmektedir.

Muhatabın tüzel kişi olması halinde tebliğat, yetkili temsilcilerinden birisine yapılabilecektir¹³⁵. Yetkili temsilci, tüzel kişiyi kanunen temsil etmeye yetkili olan organ ve bu organ adına hareket eden kişilerdir¹³⁶.

Tüzel kişiler adına kendilerine tebliğ yapılacak kişilerin herhangi bir sebeple, olağan iş saatlerinde iş yerinde bulunmamaları veya o sırada evrakı bizzat alamayacak halde olmaları halinde tebliğat, orada hazır bulunan çalışanlardan birine yapılabilecektir¹³⁷.

Ancak bu durumda tebliğat yapılacak kişinin, o işyerinin teşkilatı veya personeli içinde görev itibarıyla tebliğatın muhatabı olan tüzel kişinin temsilcisinden sonra gelen bir kimse veya evrak müdürü gibi bu işlerle görevlendirilmiş bir kişi olması gerekmektedir. Bu kişilerin de bulunmaması halinde tebliğat, bu hususun tebliğ

¹³² Pekcanitez v.d., **a.g.e.**, s.498.

¹³³ Özbay, Yardımcı, **a.g.e.**, s.51. Borçluya çıkarılan tebliğatın, aynı dosyada diğer borçluya tebliğ edilmesinin hasma tebliğat yasağına aykırı olup usulsüz olacağına dair bkz.: Ankara BAM 19. Hukuk Dairesi, 26.11.2020 tarihli ve 2019/2191 E., 2020/2234 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023); Aynı doğrultuda bkz.: Sakarya BAM 8. Hukuk Dairesi, 15.12.2021 tarihli ve 2021/1425 E., 2021/1957 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023).

¹³⁴ Muşul **a.g.e.**, s.178.

¹³⁵ Teb. K. md. 12.

¹³⁶ Özbay, Yardımcı, **a.g.e.**, s.58; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 05.11.2014 tarihli ve 2013/1093 E., 2014/847 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023).

¹³⁷ Teb. K. md. 13.

mazbatasında belirtilmesi kaydı ile o yerdeki diğer çalışanlara yapılabilecektir¹³⁸. Bu sıraya uyulmaksızın yapılan tebligat usulsüzdür¹³⁹.

Tüzel kişi muhatabın kapalı olması veya tebligatı alabilecek yetkili bir kişinin bulunmaması durumunda, Tebligat Kanunu'nun 21'inci maddesi ile düzenlenen tebliğ imkânsızlığı hükümlerine göre tebligat işlemi gerçekleştirilecektir¹⁴⁰.

Bunun yanında, ticarethanenin işlemlerinden doğan ihtilaflara ilişkin olarak ticari temsilciye yapılacak olan tebligat da geçerlidir¹⁴¹.

Muhatabın fiil ehliyetine sahip olmaması halinde tebligat, muhatabın kanuni temsilcisine yani veli, vasi veya kayyımına yapılacaktır. Ancak, kanuni temsilcisi bulunmasına rağmen kanun hükümleri gereğince muhatabın bizzat kendisine tebligat yapılmasını gerektiren durumlarda tebligat temsilciye değil, doğrudan muhataba yapılmalıdır¹⁴². Örneğin, kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların kullanılması halinde bununla ilgili tebligat, muhatabın kendisine yapılmalıdır¹⁴³. Kanuni temsilcisi bulunması gereken fakat henüz olmayan kişilere tebligat yapılabilmesi için öncelikli olarak kanuni temsilci tayin edilmesi, tebligatın bu kişiye yapılması gerekmektedir¹⁴⁴.

Vekil vasıtasıyla takip edilen işlerde tebligatın vekile yapılması zorunludur¹⁴⁵. Tebligatın vekil yerine asile yapılması usule aykırıdır. Bu halde tebligat işlemi yok hükmünde olup, tebliğ işlemine bağlanan hukuki sonuçlar doğmayacaktır¹⁴⁶.

¹³⁸ Teb. Y. md. 21.

¹³⁹ Muşul, **a.g.e.**, s.518; İrem İleri, "Tebligat Hukukunda Güncel Sorunlar", **İstanbul Barosu Dergisi**, C:94, S.4, Y.2020, 2020, s.200; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 05.11.2014 tarihli ve 2013/1093 E., 2014/847 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023); Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 26.02.2014 tarihli ve 2013/2416 E., 2014/158 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023).

¹⁴⁰ Muşul, **a.g.e.**, s.538; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 22.06.2022 tarihli ve 2021/481 E., 2022/986 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023).

¹⁴¹ Teb. K. md. 12.

¹⁴² Teb. Y. md. 19.

¹⁴³ Hanağası, Özkes, **a.g.e.**, s.107.

¹⁴⁴ Teb. Y. md. 19/3.

¹⁴⁵ Teb. K. md. 18.

¹⁴⁶ Muşul **a.g.e.**, s.268; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 24.09.2019 tarihli ve 2017/348 E., 2019/946 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023).

Tebliğat Kanunu'ndaki vekil ifadesiyle kastedilen, 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun¹⁴⁷ 35'inci maddesine göre vekil olmaya yetkili kişiler olan avukatlardır¹⁴⁸. Bu çerçevede, avukatla takip edilen dosyalarda muhataba çıkarılacak olan tebligatın, avukata yapılması gerekmektedir. Buna rağmen, tebligatın hem asıl hem de vekile yapılması halinde süreler, vekile yapılan tebligat ile başlar¹⁴⁹. Vekilin birden çok olması halinde tebligatın, bunlardan birine yapılması yeterlidir. Tebligat birden fazla vekile yapılırsa, ilk yapılan tebligatın tebliğ tarihi dikkate alınmalıdır¹⁵⁰.

Askeri şahıslara yapılacak tebligatlar, Tebligat Kanunu'un 14'üncü maddesi uyarınca yapılmalıdır¹⁵¹. Buna göre, askerliği meslek olarak icra etmeyen, yani vatani görevini ifa eden, astsubaylar hariç eratlarla (er ve erbaş) yapılacak tebliğlerin, kıta kumandanı ve müessese amiri gibi en yakın amire yapılacağı belirtilmektedir¹⁵².

Muhatabın, erat dışında kalan askeri kişilerden (subaylar ile astsubaylar) olması halinde ise tebligat, muhatabın nöbetçi amiri veya subayı aracılığıyla gerçekleştirilir¹⁵³. Böylelikle nöbetçi amir veya subay, müessesedeki muhatabın bulunmasını sağlayacak ve tebligatın bizzat o şahsa yapılmasını sağlayacaktır¹⁵⁴. Nöbetçi amir veya subay tarafından muhatabın derhal buldurulamaması veya buldurulsa dahi tebliğin yapılmasının mümkün olmaması halinde tebligat, muhatap adına nöbetçi amir veya subaya yapılması gerekmekte ve bu durumun mazbataya şerh düşülmesi gerekmekte olup, tebligatın, nöbetçi subayı veya amiri dışındakilere yapılması usulsüzdür¹⁵⁵.

¹⁴⁷ RG. 07.04.1969/13168.

¹⁴⁸ Pekcanitez v.d., **a.g.e.**, s.503.

¹⁴⁹ Pekcanitez v.d., **a.g.e.**, s.504; Muşul **a.g.e.**, s.268.

¹⁵⁰ Teb. K. md. 18/2.

¹⁵¹ Yargıtay 6. Hukuk Dairesi, 12.09.2013 tarihli ve 2013/10152 E., 2013/12327 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023); Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, 09.11.2017 tarihli ve 2015/14861 E., 2017/7063 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023); Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 10.06.2013 tarihli ve 2013/7687 E., 2013/9846 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023); Askerlik hizmetini yapan muhataba Teb. K. md. 14'e göre tebligat yapılması gerekmektedirken MERNİS adresine yapılan tebligatın geçersizliğine dair bkz.: Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, 22.01.2020 tarihli ve 2017/1791 E., 2020/182 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023).

¹⁵² Teb. K. md. 14/1.

¹⁵³ Teb. K. md. 14/2.

¹⁵⁴ Pekcanitez v.d., **a.g.e.**, s.508; Muşul **a.g.e.**, s.328.

¹⁵⁵ Ejder Yılmaz, Tacar Çağlar, **Tebliğat Hukuku**, 6. bs, Ankara, Seçkin, 2013, s.297-298; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 06.11.2007 tarihli ve 2006/22242 E., 2007/15121 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr,

Tebliğat Kanunu'nun 15'inci maddesi, sefer halinde olan birliğe mensup askeri şahsa tebligatın bağlı bulundukları Kara, Deniz veya Hava kuvvetleri kumandanlıkları aracılığıyla yapılacağını belirtmektedir¹⁵⁶.

Tutuklu ve hükümlü muhataplığına çıkarılan tebligat, bunların bulunduğu kurumun müdürü, müdürün bulunmadığı halde ise orayı idare eden memur tarafından yapılacaktır¹⁵⁷. Burada belirtilmesi gerekmektedir ki Türk Medeni Kanunu'nun 407/1 hükmü, bir sene veya daha fazla kesinleşmiş hürriyeti bağlayıcı ceza ile hükümlü bulunan kişiye vasi tayinini zorunlu kılmaktaydı. Bundan ötürü bu kişilere yapılacak tebligat kendilerine değil, Teb. K. md. 11/3 kapsamında kanuni temsilcilerine yapılmaktaydı¹⁵⁸. Fakat Anayasa Mahkemesi tarafından Türk Medeni Kanunu'nun mezkur hükmü, 22.03.2023 tarih iptal edilmiş olup bu karar, Resmi Gazete yayımlanmasından 9 ay sonra yürürlüğe girecektir¹⁵⁹. Bu nedenle, mezkur maddeye ilişkin yeni bir düzenleme yapılmaması halinde, Anayasa Mahkemesi tarafından verilen iptal hükmü gereğince mezkur kişilere vasi atanmasına ilişkin zorunluluk bulunmayacağından, bu kişilere doğrudan tebligat yapılması mümkün hale gelecektir.

Tutuklu veya hükümlüye tebligat yapılamaması halinde bu durum, müdür veya memur tarafından tebliğ mazbatasına şerh edilmelidir¹⁶⁰. Bu anlamda müdür veya memurun tebliği kabul etme yetkisi bulunmamaktadır¹⁶¹.

Tebliğat Kanunu'nun 18'inci maddesi, muhatapın otel, hastane, fabrika, okul gibi içine serbestçe girilemeyen veya arananın kolayca bulunmasının mümkün olmadığı bir yerde bulunması halinde tebliğin, o yeri idare eden veya muhatapın

Çevrimiçi, ET. 11.01.2023); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 21.11.2012 tarihli ve 2012/7832 E., 2012/27727 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023).

¹⁵⁶ Asker kişilere yapılacak tebligat hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Emre Akkan, "Adil Yargılanma Hakkı ve Hukuki Dinlenilme Hakkı Işığında Asker Kişilere Tebligat", **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı**, İstanbul, 2021 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) (www.tez.yok.gov.tr, Çevrimiçi, ET. 15.08.2022).

¹⁵⁷ Teb. K. md. 19.

¹⁵⁸ Teb. Y. md. 28/2; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 31.10.2016 tarihli ve 2016/9962 E., 2016/12348 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023).

¹⁵⁹ Anayasa Mahkemesi'nin 22.03.2023 tarihli ve 2022/105 E., 2023/54 K. sayılı kararı (RG. 23.06.2023/32230).

¹⁶⁰ Teb. Y. md. 28/3.

¹⁶¹ Pekcanitez v.d., **a.g.e.**, s.509; Muşul, **a.g.e.**, s.335; Aynı yönde bkz.: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 23.11.2011 tarihli ve 2011/554 E., 2011/684 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023).

bulunduğu kısmın amiri olan kişi tarafından temin edileceğini belirtmektedir¹⁶². Bu halde belirtilen kişiler, muhatabı buldurarak tebligatın yapılmasını sağlayacaktır. Belirtilen kişiler tarafından muhatabın derhal buldurulamaması veya başkaca bir nedenden ötürü tebligatın yapılamaması halinde ise tebligat, bu kişilere yapılacaktır.

C. Türkiye'deki Yabancılara Yapılacak Tebligat

Belirtilmesi gerekmektedir ki yurtiçinde gerçekleştirilecek tebligat işlemleri hakkında Tebligat Kanunu'nu hükümleri sadece Türk vatandaş muhataplar değil, Türkiye'de yaşayan bütün gerçek kişiler bakımından uygulama alanı bulur. Bu nedenle, yabancılar, mülteciler, sığınmacılar, şartlı mülteciler, göçmenler, ikincil koruma statüsünde bulununlar, geçici koruma sağlananlar ve vatansızlar da dahil olmak bütün kişiler hakkındaki tebligatlar da Tebligat Kanunu'nun bu hükümleri dairesinde gerçekleştirilecektir¹⁶³.

Bu çerçevede bu kişiler bakımından da tebligat kural olarak bilinen en son adresine gerçekleştirilecektir. Bunun yanında tebligata ilişkin olarak belirtilen diğer kurallar da bu kişiler hakkında aynen uygulanacaktır.

Ancak belirtilmesi gerekmektedir ki adres kayıt sisteminde kayıtlı adresleri bulunsa dahi yabancılar muhataplığına çıkarılacak tebligatlar bakımından, Tebligat Kanunu'nun 21/2 hükmünün uygulanamayacağı, nitekim adrese dayalı nüfus kayıt sisteminin sadece Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları hakkında uygulanacağı kabul edilmektedir¹⁶⁴. Zira yabancılar bakımından bu adresin, yerleşim yeri niteliğinde

¹⁶² Teb. K. md. 18 hükmüne göre tebliğ yapılması gerekirken md. 21/1 hükmüne göre yapılan tebligatın usulsüz olduğuna dair bkz.: Yargıtay 14. Hukuk Dairesi, 24.03.2021 tarihli ve 2017/6151 E., 2021/2114 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023); Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 14.11.2017 tarihli ve 2016/22034 E., 2017/14150 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023).

¹⁶³ Muşul, **a.g.e.**, s.554.

¹⁶⁴ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 18.04.2022 tarihli ve 2021/12389 E., 2022/4736 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 03.01.2022); Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 04.07.2018 tarihli ve 2018/3071 E., 2018/7283 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 03.01.2022); Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 30.10.2014 tarihli ve 2014/21487 E., 2014/25423 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 03.01.2022).

olmayıp sadece, Türkiye’de kaldığı süre boyunca bulunacağı adres olduğu ifade edilmiştir¹⁶⁵.

Yargıtay, Türkiye’de ikamet eden yabancı muhatapların yurtiçi adreslerine yapılan tebligatlar bakımından mevzuatta herhangi bir ayrık düzenleme bulunmadığını belirterek tebligat evrakları ve eklerinin, muhatabın vatandaşı olduğu ülkenin diline çevrilmesine gerek olmadığını belirtmektedir¹⁶⁶.

Bunun yanında, Türk vatandaşı olmayan muhatabın diplomatik ayrıcalıklardan yararlanması halinde tebligatın, Tebligat Kanunu’nun genel hükümleri yanında, Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi¹⁶⁷ ve Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi ile Birleşmiş Milletlerin Ayrıcalık ve Muafiyetlerine Dair Sözleşme¹⁶⁸ hükümleri dikkate alınarak ve Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla yapılması gerekmektedir¹⁶⁹.

Diplomatik ayrıcalıklardan yararlanmasına rağmen, muhataba tebligat çıkarılması durumunda muhatap, kendisine tebliğ yapılamayacağını memura bildirir yahut da memur bu durumu başka bir şekilde öğrenir ise tebliğ mazbatasına şerh düşerek evrakı merciine bila tebliğ iade etmelidir. Benzer şekilde muhatabın, diplomatik ayrıcalıklardan yararlanmamasına rağmen tebligat adresi, *ülke dışı* muamelesi gören bir yerdeyse ve tebligat yapılamamış ise bu durumun şerh düşülmesi ve evrakın merciine iade edilmesi gerekmektedir. Bu hallerde tebligatı almaktan kaçınma hükümleri uygulanmayacak olup tebliğ evrakı, merciin bağlı bulunduğu bakanlık aracılığıyla Dış İşleri Bakanlığı’na gönderilecektir¹⁷⁰.

Belirtilmelidir ki 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’un¹⁷¹ (“MÖHUK”) 49/2 hükmü, yabancı bir devletin taraf olduğu ve

¹⁶⁵ Ahmet Cemal Ruhi, **Milletlerarası Usul Hukukunda Tebligat**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2019, s.130-131 (Tebligat).

¹⁶⁶ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 15.12.2014 tarihli ve 2014/24335 E., 2014/30348 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 03.01.2022); Aynı yönde bkz.: Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 03.07.2017 tarihli ve 2016/17602 E., 2017/9917 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 03.01.2022).

¹⁶⁷ RG. 12.9.1984/18513.

¹⁶⁸ RG. 21.3.1950/7462.

¹⁶⁹ 63/3 nolu Genelge Üçüncü Bölüm.

¹⁷⁰ Teb. Y. md. 45.

¹⁷¹ RG. 12.12.2007/26728.

özel hukuk ilişkilerinden doğan uyuşmazlıklar bakımından tebligatın, yabancı devletin diplomatik temsilcisine yapılabileceğini belirtmektedir.

D. Tebligat Ücreti

Tebliğat, belirli bir ücret karşılığında yapılmaktadır. Tebligat için alınması gereken ücretler, Tebligat Kanunu'nun 5'inci maddesi uyarınca, PTT tarafından tespit edilmektedir. Bunun yanında memur vasıtasıyla ve özel usullerle yapılan tebligatlarda ek ücret alınmaktadır¹⁷².

Tebliğat yapılmasını isteyen kişi, kural olarak, tebligat ücretini peşin olarak ödemekle yükümlüdür. Tebliğ çıkaran merci tarafından belirlenecek olan süre içerisinde gerekli masrafları vermeyen tarafın bu talebinden vazgeçmiş sayılacağı kabul edilmektedir. Fakat zorunlu sebepler nedeniyle sürenin kaçırılmış olması halinde ek bir süre daha verilmektedir¹⁷³.

Dava dilekçesinin tebliğine ilişkin tebligat giderinin ödenmemesi hali Tebligat Kanunu tarafından özel olarak düzenlenmektedir. Tebligat Kanunu'nun 34'üncü maddesi, dava dilekçesinin tebliğine ilişkin masrafın, 5'inci madde uyarınca verilen süreye rağmen ödenmemesi halinde, HUMK'un 409'uncu maddesi (HMK md. 150) uyarınca işlem yapılacağını belirtmektedir. HMK'nın 150'nci maddesi, takipsiz bırakılan davanın işleminden kaldırılmasına ilişkindir. Bu nedenle dava dilekçesinin tebliğine ilişkin masrafın verilen süreye rağmen yatırılmaması halinde dosya işleminden kaldırılacaktır¹⁷⁴.

E. Tebligatın Yapılması ve Mazbata

Tebliğat Kanunu'nun 8'inci maddesi uyarınca tebliğ olunacak her türlü evrak, biri dosyasına konulmak ve diğeri tebliğ edilecek kimselere verilmek üzere yeterli

¹⁷² Teb. K. md. 4.

¹⁷³ Teb. K. md. 5/2.

¹⁷⁴ Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, 27.01.2021 tarihli ve 2020/4796 E., 2021/2569 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023); Yargıtay 22. Hukuk Dairesi, 17.06.2020 tarihli ve 2017/30507 E., 2020/7018 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023).

nüshada düzenlenir. Tebliğ olunmak üzere yetkili mercilere verilecek evrakın her nüshasına bu merciler tarafından verildiği tarih yazılır.

Tebliğ konusu evraklar, tebliğ mazbatalı zarf içinde gönderilir. Mazbata, tebligat işleminin belgelendirildiği evraka verilen isimdir. Tebligat işlemini gerçekleştiren görevli, tebliğ mazbatalı zarfta yer alan tebliğ mazbatasını bölümünü, Tebligat Kanunu'nun 23'üncü maddesinde belirtilen kayıtlar uyarınca doldurur ve zarftan ayırarak, tebliği çıkaran mercie iade eder. Zarf ve ihtiva ettiği belgeler ise bu muhataba tevdi edilir¹⁷⁵. Tebligat Kanunu'nun 23'üncü maddesinde belirtilen kayıtların eksikliği halinde ise yapılan tebligat işlemi usulsüzdür¹⁷⁶.

Tebliğatın yapılamaması halinde ise tebliğ mazbatasına tebligatın yapılamamasına ilişkin kayıtlar yazılır ve mazbata, tebliğ zarfı ile birlikte tebligatı çıkaran kuruma iade edilir¹⁷⁷.

Tebliğat Kanunu'nun 20'nci maddesi uyarınca, muhatap adına tebligat yapılabilecek kişiler tarafından muhatapın geçici olarak başka yere gittiğinin belirtilmesi halinde bu durum ve beyanda bulunanın adı ve soyadı tebliğ mazbatasına yazılır ve tebliğ evrakı, beyanda bulunan kişiye imza karşılığı verilir. Beyanda bulunan bu halde tebliğ evrakını almak zorundadır. Tebliğ evrakının beyanda bulunan kişiye verilmesiyle tebligat yapılmış sayılır.

Ancak bu kişilerin imzadan kaçınmaları ve tebliğ evrakını kabul etmemeleri durumunda, tebliğ memurunun bu hususu tutanağa yazması, imzalaması ve tebliğ olunacak evrakı, o yerin muhtar veya ihtiyar heyeti üyesinden birine ya da kolluk amir veya memurlarına imza karşılığında teslim etmesi, teslim ettiği kişinin adresini içeren ihbarnameyi gösterilen adresin kapısına yapıştırması gerekmektedir. Bu halde tebliğ,

¹⁷⁵ Muşul, **a.g.e.**, s.103.

¹⁷⁶ Teb. K. md. 23'de yer alan unsurların eksik olması halinde tebligatın usulsüzlüğüne dair Bkz.: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 17.02.2022 tarihli ve 2022/126 E., 2022/160 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023); Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 29.06.2022 tarihli ve 2019/630 E., 2022/1087 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023); Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 06.12.2016 tarihli ve 2016/6792 E., 2016/24999 K. sayılı kararı.

¹⁷⁷ Pekcanitez, **a.g.e.**, s.518; Hanağası, Özkes, **a.g.e.**, s. 120-121.

ihbarnamenin kapıya yapıştırıldığı tarihten itibaren on beş gün sonra yapılmış sayılır¹⁷⁸.

Tebliğat Kanunu'nun 21'inci maddesi, tebliğ imkansızlığı ve muhatabın yahut da onun yerine tebliği almaya yetkili kişilerin tebligatı almaması halini, düzenlemektedir. Buna göre, muhatabın veya muhatap adına tebligatı alabilecek kişilerin tebliğ adresinde bulunmaması veya bunların tebligatı almaktan kaçınması durumunda tebliğ memuru, tebliğ evrakını, muhtar veya ihtiyar heyeti azasından birine veya zabıta amir veya memurlarına imza karşılığında teslim edecektir. Bu halde memur, teslim alanın adresini de içeren ihbarnameyi, tebliğ adresindeki binanın kapısına yapıştırır. Ayrıca memur bu durumu, muhataba haber verilmesini sağlayacak şekilde, en yakın komşularından birisine yahut varsa yönetici veya kapıcıya da bildirmelidir. Bu halde tebliğ tarihi, belirtilen ihbarnamenin kapıya yapıştırıldığı tarih olarak kabul edilmektedir.¹⁷⁹

Tebliğatın, muhatabın adres kayıt sistemindeki (MERNİS) adresine çıkartılmış olması halinde ise muhatap, o adreste hiç oturmamış veya o adresten sürekli olarak ayrılmış olsa bile, tebliğ olunacak evrak, o yerin muhtar veya ihtiyar heyeti azasından birine veya zabıta amir yahut memurlarına imza karşılığında teslim edilir. Bu ihtimalde tebliğ evrakını teslim alanın adresini belirten bir ihbarname, tebligat evrakında belirtilen adresteki kapıya yapıştırılır ve bu halde tebligat, belirtilen ihbarnamenin kapıya yapıştırıldığı tarihte gerçekleşmiş kabul edilir¹⁸⁰.

Muhatabın ölmüş veya gösterilen adresten sürekli olarak ayrılmış olması ve yeni adresinin de tebliğ memurunca tespit edilememesi halinde tebligat evrakı, tebligatı çıkaran mercie geri gönderilmelidir¹⁸¹.

F. Adres Değişikliğini Bildirme Yükümlülüğü

Tebliğat Kanunu'nun 35'inci maddesi, daha önce kendisine tebligat yapılmış olan muhatabın adresini değiştirmesi halinde yeni adresin, tebliğ yapan mercie

¹⁷⁸ Teb. Y. md. 29/2-3.

¹⁷⁹ Teb. K. md. 21/1.

¹⁸⁰ Teb. K. md. 21/2.

¹⁸¹ Teb. Y. md. 30/2.

bildirilmesi gerektiği belirtmektedir. Bu halde tebligatlar, bildirilen yeni adrese yapılacaktır.

Adres değişikliğinin bildirilmemesi halinde öncelikli olarak yapılması gereken işlem muhatabın adres kayıt sisteminden yerleşim yerinin sorgulanmasıdır. Bu sorgu sonucunda yerleşim yeri tespit edilemez ise tebliğ olunacak evrakın bir nüshasının, eski adrese ait binanın kapısına asılarak tebligat gerçekleştirilecek ve kapıya asılma tarihi, tebliğ tarihi olarak kabul edilecektir¹⁸². Bu şekilde eski adrese yapılan tebligatlar, muhataba yapılmış sayılmaktadır. Belirtilmesi gerekmektedir ki doktrinde, sadece mahkemeler tarafından yapılacak tebligatlarda bu hükmün uygulanacağı ifade edilmekte, noterler tarafından çıkarılan tebligatlarda uygulanmayacağı belirtilmektedir¹⁸³.

Tebliğat Kanunu'nun 35'inci maddesi, yurtdışında bulunan Türk Vatandaşlarına yapılacak tebligatlara ilişkin özel bir hüküm içermektedir. Bu hüküm çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı olarak incelenmiştir¹⁸⁴.

Tebliğat Kanunu'nun 35'inci maddesi, Tüzel kişilere yapılacak olan tebligat hakkında da düzenleme içermektedir. Tüzel kişilerin, resmi kayıtlarda bulunan adresleri, tebligata elverişli doğru adres olarak kabul edilir. Bu nedenle, daha önce tebligat yapılmamış olsa bile tüzel kişiler bakımından resmi kayıtlardaki adresler esas alınır ve bu adrese tebligat yapılır.

G. Tebliğatın Elektronik Yolla ve İlanen Yapılması

Tebliğat Kanunu'nda 6099 sayılı Kanun ile eklenen 7/a maddesi ile birtakım kişi ve kurumlara yapılacak tebligatların, elektronik ortamda yapılması zorunluluğu getirilmiştir. 01.01.2019 tarihinde yürürlüğe giren Elektronik Tebliğat Yönetmeliği¹⁸⁵ ile, elektronik ortamda yapılacak tebligata ilişkin usul ve esaslar ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Buna göre mezkur maddede belirtilen gerçek ve tüzel kişilere

¹⁸² Teb. K. md. 35/2; Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, 02.03.2020 tarihli ve 2016/20518 E., 2020/2037 K. sayılı kararı.

¹⁸³ Pekcanitez, **a.g.e.**, s.531; Muşul, **a.g.e.**, s.151.

¹⁸⁴ Bkz. aş. s.105.

¹⁸⁵ RG. 06.12.2018/30617.

tebligatın, elektronik olarak yapılması zorunlu olup normal yolla yapılan tebligat yok hükmündedir¹⁸⁶.

İlanen tebligat, Tebligat Kanunu'nun 28'inci maddesi ile düzenlenmektedir. Buna göre, diğer hükümlere uygun olarak tebligat yapılamaması ve ikametgâhı, meskeni veya iş yeri de bulunamayan kişilerin adresleri meçhul sayılmakta ve bu kişilere tebligatlar ilanen yapılmaktadır¹⁸⁷. Bu anlamda ilanen tebligat, sadece adresi meçhul olanlara yapılabilir.

Nitekim ilanen tebligat yolunda muhatabın, tebligattan haberdar olma ihtimali oldukça düşüktür¹⁸⁸. Bu nedenle önce diğer tebligat yöntemlerinin denenmesi, bunların sonuçsuz kalması halinde adresin tespitine yönelik belirli bir araştırma ve incelemenin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Buna göre tebliğ memuru tarafından mahalle veya köy muhtarına şerh verilmek suretiyle adresin meçhul olduğu hususu tespit edilmelidir. Bununla birlikte, tebliği çıkaran merciin, muhatabın adresini resmi veya özel kurum ve dairelerden gerekli gördüklerine sorması ve zabıta aracılığıyla tespit ettirmesi gerekmektedir¹⁸⁹. Yargıtay, ilanen tebligat yapılmadan önce gerçekleştirilecek adres araştırmasının kapsamlı olması gerektiğini belirtmektedir¹⁹⁰. Adres kayıt sisteminde adresi bulunanlar bakımından tebligatın öncelikli olarak bu adrese yapılmaya çalışması gerekmektedir. Adres kayıt sisteminde bulunan adrese tebligat denenmeksizin yapılan ilanen tebligat usulsüz sayılmaktadır¹⁹¹.

¹⁸⁶ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 26.12.2019 tarihli ve 2019/13554 E., 2019/18558 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023).

¹⁸⁷ Teb. K. md. 28/1-2.

¹⁸⁸ Budak, Karaaslan, **a.g.e.**, s.14; Özbay, Yardımcı, **a.g.e.**, s.101.

¹⁸⁹ Teb. K. md. 28/3.

¹⁹⁰ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 02.04.2014 tarihli ve 2014/293 E., 2014/434 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023); Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, 24.02.2021 tarihli ve 2018/14951 E., 2021/1613 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023).

¹⁹¹ Yargıtay 5. Hukuk Dairesi, 04.05.2016 tarihli ve 2015/20100 E., 2016/9025 K. sayılı kararında *"Davalının mernis adresinin yurt dışı olduğu halde, yurt içi adresi "bi mekan" yazılarak çıkarıldığı ve iade geldiği, akabinde ilanen tebliğ yapıldığı anlaşılmıştır. Bu durumda; Adı geçenin tespit edilecek yurt dışı adresine Tebligat Kanunu 25/a. maddesine göre, mahkemenin gerekçeli kararı ile davalı idarenin temyiz dilekçesinin tebliğ edilmesi, tebligatın yapılamaması halinde Tebligat Kanunu 28. maddesi gereği ilanen tebligat"* yapılması gerektiğini belirtmiştir (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023); Aynı doğrultuda bkz.: Yargıtay 5. Hukuk Dairesi, 02.03.2016 tarihli ve 2015/14551 E., 2016/4034 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023); Yargıtay 5. Hukuk Dairesi, 06.07.2017 tarihli ve 2016/24904 E., 2017/17887 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023).

İlan yoluyla tebligatın nerede ve nasıl yapılacağı, hangi bilgileri içermesi gerektiği, Tebligat Kanunu ve Yönetmelik tarafından detayları ile düzenlenmiştir. Buna göre ilan, muhatabın en güvenli şekilde öğrenebileceği düşünülen ve varsa tebliği çıkaran merciin bulunduğu yerde yayımlanan gazetede ve ayrıca elektronik ortamda Basın İlan Kurumu aracılığıyla yapılmalıdır. Muhatabın en güvenilir şekilde öğrenmesini sağlayabileceği umulan gazete, tebliğ çıkaran merciin bulunduğu yerde yayımlanan bir gazete ise ayrıca bir diğer gazete ile ilan yapılmasına gerek bulunmamaktadır. Buna ek olarak tebliğ olunacak evrak ve ilan sureti, tebliği çıkaran merciin herkesin kolayca görebileceği bir yerine asılmalıdır¹⁹².

Merci, gerekmesi halinde, ikinci defa ilan yapılması kararı verebilir. Bu durumda iki ilan arasındaki süre, bir haftadan az olamayacaktır. Gerekmesi halinde ikinci ilanın, yabancı ülke gazeteleriyle yapılması mümkündür¹⁹³.

Adresi yabancı ülkede bulunan muhataplara ilan yoluyla tebligat yapılması halinde ayrıca, tebliğ olunacak evrak ile suretleri, tebliği çıkaran merci tarafından, yabancı ülkede bulunan kişinin varsa bilinen en son adresine, iadeli taahhütlü mektupla gönderilmelidir¹⁹⁴.

Yapılacak ilanda, ilgililerin ad ve soyadları, işleri, yerleşim yeri veya mesken ya da işyeri adresleri, tebliğ olunacak evrakın içeriğinin özeti, tebliğin anlaşılabilecek şekilde konusu, sebebi, ilanın hangi merciden verildiği, ilan daveti gerektiriyorsa nerede ve ne için, hangi gün ve saatte hazır bulunacağı hususlarına yer verilmelidir¹⁹⁵.

Tebligatın ilan yoluyla yapılması halinde son ilan tarihinden itibaren yedi gün sonra tebliğ yapılmış sayılmaktadır. İlan yoluyla tebliğ yapılmasına karar veren merci, işin gereğine göre daha uzun bir süre tayin edebilir. Ancak bu sürenin on beş günü geçmemesi gerekmektedir¹⁹⁶.

¹⁹² Teb. K. md. 29/1.

¹⁹³ Teb. K. md. 29/2.

¹⁹⁴ Teb. K. md. 28/4; Yurtdışındaki Türk vatandaşlarına yapılacak ilan tebligat hakkında bkz. aş. s. 106.

¹⁹⁵ Teb. K. md. 30.

¹⁹⁶ Teb. K. md. 31.

H. Usulsüz Tebligat ve Sonuçları

Tebliğat mevzuatında öngörülen prosedüre aykırı olarak yapılan tebligatlar usulsüzdür. Tebligat hukuku tamamen şekli olduğundan ötürü, geçerli bir tebligattan bahsedilebilmesi için tebligat mevzuatı ile öngörülen kuralların harfiyen uygulanması gerekmektedir¹⁹⁷.

Bunun yanında, tebliğ, usulüne aykırı yapılmış olsa dahi, muhatap tarafından öğrenilmiş olması halinde geçerli bir tebligatın hükümlerini doğuracaktır¹⁹⁸. Bu halde muhatabın, her ne şekilde olursa olsun, tebliğ evrakını veya davetiyeyi alması halinde tebligat yapılmış sayılmaktadır. Aksi taktirde tebligat, hiç yapılmamış sayılmaktadır.

Usulsüz tebligata rağmen muhatabın tebliği öğrenmesi halinde, muhatabın öğrendiğini beyan ettiği tarih, tebliğ tarihi olarak kabul edilmektedir¹⁹⁹. Bu durumun aksi ileri sürülemez. Ancak doktrinde usulsüz tebligata rağmen muhatabın tebligat konusuyla ilgili bir işlem yapması halinde en geç bu işlem tarihinde tebliği öğrendiğinin varsayılması gerektiği ileri sürülmektedir. Nitekim işlem tarihinden daha sonraki bir tarihte tebligattan haberdar olduğunu ileri sürmesi dürüstlük kuralına aykırı olacaktır²⁰⁰. Bunun yanında muhatabın usulsüz tebliği öğrendiğinin resmi bir belge ile ispat edilmesi de mümkündür²⁰¹.

AİHM tarafından verilen bir kararda, kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararın resmi şekilde tebliğ edilmemesine rağmen, Tebligat Kanunu'nun 32'inci maddesi uyarınca öğrenilmesiyle birlikte tebliğ edildiğinin kabul edilebileceği ve bu kapsamda karara karşı itiraz süresinin başlayacağı belirtilmiştir²⁰².

¹⁹⁷ Muşul, **a.g.e.**, s. 559; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 01.12.2022 tarihli ve 2022/1070 E., 2022/1646 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 07.02.2023; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 29.06.2022 tarihli ve 2019/630 E., 2022/1087 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023).

¹⁹⁸ Teb. K. md. 32/1.

¹⁹⁹ Teb. K. M. 32/2.

²⁰⁰ Pekcanitez, **a.g.e.**, s.541- 542; Kuru, Aydın, **a.g.e.**, s.1689; Aynı doğrultuda bkz.: Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 08.05.2017 tarihli ve 2016/15236 E., 2017/7380 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023); Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 09.03.2015 tarihli ve 2015/3935 E., 2015/5133 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023).

²⁰¹ Kuru, Aydın, **a.g.e.**, s.1688.

²⁰² Bkz.: Mansur PAD ve diğerleri v. Türkiye Başvuru no: 60167/00, para. 68 (<https://hudoc.echr.coe.int/>, Çevrimiçi, E.T. 08.01.2023).

Usulsüz bir tebligattan bahsedebilmek için her şeyden önce Tebligat Kanunu ile Yönetmeliğe aykırı şekilde yapılan resmi bir tebligatın varlığı gerekmektedir. Bu nedenle resmi tebligat yerine özel posta yollarının kullanılmış olması durumunda, ortada Tebligat Kanunu uyarınca çıkarılan bir tebligat bulunmadığından usulsüz tebliğden de bahsedilemez. Dolayısıyla bu durumda, muhatap tebliği öğrenmiş olsa dahi, tebliğin hukuki sonuçları doğmayacaktır²⁰³. Diğer bir ifadeyle, Tebligat Kanunu md. 32 hükmü bu durumda uygulama alanı bulmaz.

²⁰³ Pekcanitez, **a.g.e.**, s.540; Muşul, **a.g.e.**, s.572; Özbay, Yardımcı, **a.g.e.**, s.113; Aynı doğrultuda bkz.: Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 01.12.2015 tarihli ve 2015/19497 E., 2015/29941 K. sayılı kararı(www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 11.01.2023).

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLETLERARASI TEBLİGAT HAKKINDA TEMEL BİLGİLER VE TÜRK MİLLETLERARASI USUL HUKUKUNDA TEBLİGAT

I. GENEL BİLGİ

Bir devletin tebligat çıkarmaya yetkili kurumundan, yabancı bir devlette bulunan adresteki muhataba yapılacak tebligat, milletlerarası tebligatın konusunu oluşturmaktadır.

Türkiye bakımından incelediğimizde, Türkiye’deki bir merci tarafından yabancı bir ülkede bulunan muhataba çıkarılan veya yabancı bir devletteki merciden Türkiye’de bulunan muhataba çıkarılan tebligatlar, milletlerarası tebligatın kapsamında incelenmektedir. Bunun yanında, Türkiye’de bulunmasına rağmen büyükelçi, konsolos, maslahatgüzar, ateşe gibi diplomatik bağılıklıklardan faydalanan kişilere yapılacak tebligatlar da milletlerarası tebligat kapsamında değerlendirilmektedir¹.

Yabancı devlette bulunan Türk vatandaşına yapılacak tebligatların milletlerarası hukuk bağlamında oluşturduğu sorunun tespit edilmesi, Tebligat Kanunu’nun 25/A hükmü uyarınca yapılan tebligatın milletlerarası sahadaki dayanağı ve hukuki gerekçesinin anlaşılabilmesi için öncelikli olarak milletlerarası hukuka ilişkin temel kavramların incelenmesi gerekmektedir.

Bu nedenle çalışmamızın bu bölümünde, tebligatın hukuki niteliği, yabancı bir devlette bulunan muhataba çıkarılacak tebligatın milletlerarası hukuk alanında oluşturduğu sorunlar, bu sorunların devletler tarafından nasıl çözülmeye çalışıldığı inceleme konusu yapılacaktır. İşbu bölümde ayrıca, milletlerarası tebligata ilişkin süreçlerin anlaşılabilmesi adına, Tebligat Kanunu’nun milletlerarası tebligata dair

¹ Şoray Yıldız, **15 Kasım 1965 Tarihli La Haye Sözleşmesi Kapsamında Tebligatın Yapılması**, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara, 2020 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) (www.tez.yok.gov.tr, Çevrimiçi, ET. 15.02.2022), s.20.

hükümleri ile milletlerarası tebligata ilişkin önemli anlaşmalarda öngörülen tebligat usulleri incelenecektir.

II. YURTDIŞI TEBLİGATIN MİLLETLERARASI HUKUKTA OLUŞTURDUĞU SORUN

A. Devletler Hukukunda Egemenlik Kavramı

Tebliğat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca gerçekleştirilen tebligat, yabancı devletin ülkesinde icra edilmektedir. Bu tebligat usulünün, tebligatın gerçekleştirildiği devletin egemenliği bakımından oluşturabileceği sorunların tespiti için öncelikli olarak, milletlerarası hukuk alanında egemenlik kavramı, bunun kapsamı ve sınırları inceleme konusu yapılacaktır.

Jellinek² tarafından, on dokuzuncu yüzyılın sonunda ileri sürülen ve genel olarak kabul edilen görüşe göre bir devletin varlığından söz edebilmek için üç temel unsurun bir araya gelmesi gerekmektedir. Bunlar yeryüzünde bulunan toprak parçasını ifade eden *ülke*, ülke üzerinde yaşayan *insan topluluğu (millet)* ve bu iki unsurun üzerinde siyasi ve hukuki olarak örgütlenmiş, başka bir otoriteye bağımlı olmayan *egemen kamu otoritesidir (devlet kudreti)*³.

Devletin egemenliği, başka herhangi bir otoriteye bağlı olmaksızın gerçekleşen, kendi üstünde başka bir otorite bulunmayan, kendinden ve ancak devlet olmasından kaynaklanmaktadır⁴.

Devletler hukukunda egemenlik kavramı, devletin kendi ülkesi üzerindeki egemenliği (*iç egemenlik*) ve milletlerarası alandaki egemenliği (*dış egemenlik*) olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmektedir. İç egemenlik, uluslararası insan haklarına ilişkin kuralların getirdiği kısıtlamalar hariç olmak üzere, prensip olarak sınırsızdır. İç

² Georg Jellinek, 1851 doğumlu Alman kamu hukuku avukatı.

³ Hüseyin Pazarcı, **Uluslararası Hukuk**, 20. bs, Ankara, Turhan Kitabevi, 2021, s.144; Şeref Ünal, **Devletler Hukukuna Giriş**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2003; Yusuf Aksar, **Teoride ve Uygulamada Uluslararası Hukuk**, C.I, 6. bs, Ankara, Seçkin, 2021; 69; İlyas Doğan, **Devletler Hukuku**, 4. bs, Ankara, Astana Yayınları, 2020, s.277.

⁴ İnci Ataman-Fıganmeşe, "Milletlerarası Usul Hukukunda Delillerin Temini", **İstanbul Üniversitesi Özel Hukuk Anabilim Dalı**, İstanbul, 2005 (Yayınlanmamış Doktora Tezi) (www.tez.yok.gov.tr, Çevrimiçi, ET. 15.01.2022), s.22.

egemenlik kanun koyma (yasama), kanunları uygulama (yürütme) ve hüküm verme (yargılama) gibi farklı görünümlemlerle kendisini gösterir⁵.

Devletin diğer devletler karşısındaki durumunu ifade eden milletlerarası alandaki egemenliği ise dış egemenliktir. Devletin sahip olduğu dış egemenlik, milletlerarası hukuk tarafından sınırlandırılmıştır⁶. Nitekim, Latince *par in parem non habet imperium* olarak ifade edilen milletlerarası toplumda bütün devletlerin eşit ve egemen olması ilkesi, milletlerarası hukukun buyruk (emredici) kurallarından (*jus cogens*) birisidir⁷. Birleşmiş Milletler Antlaşması⁸ 2/1 hükmü⁹ ile devletlerin egemen eşitliği ilkesi (*sovereign equality of states*) olarak adlandırılan bu kural teyit edilmektedir. Bu anlamda milletlerarası hukuk, temel anlamıyla eşitler arası ilişkileri düzenlemektedir¹⁰.

Bu nedenle devletlerin, diğer devletlere karşı egemenlik tasarrufunda bulunması, milletlerarası hukuk bakımından yasaklanmıştır. Bu yasağın kapsamına, bir devletin ülkesinde gerçekleşen, ancak sonuçlarını bu ülke sınırlarının dışında doğuran egemenlik tasarrufları da dahildir¹¹.

Milletlerarası hukukta devletlerin egemen eşitliği ilkesinin bir diğer sonucuda içişlerine karışmama ilkesidir (*principle of non-intervention*)¹².

Yukarıda da belirtildiği üzere devletin egemenliğinden kaynaklanan kamu otoritesi, ülkesi ve vatandaşları üzerinde tezahür etmektedir.

⁵ Pazarcı, **a.g.e.**, s.157; Ataman-Figanmeşe, **a.g.e.**, s.22.

⁶ Pazarcı, **a.g.e.**, s.153; Doğan (İlyas), **a.g.e.**, s.338; Ataman-Figanmeşe, **a.g.e.**, s.22.

⁷ Aksar, **a.g.e.**, s.316.

⁸ RG. 24.08.1945/6902 (4801 sayılı onay kanunu).

⁹ İlgili hüküm, Birleşmiş Milletlerin amaçlarından birisinin “uluslar arasında, halkların hak eşitliği ve kendi geleceklerini kendilerinin belirlemesi ilkesine saygı üzerine kurulmuş dostça ilişkiler geliştirmek ve dünya barışını güçlendirmek için diğer uygun önlemleri almak” olduğunu belirtmektedir.

¹⁰ Erdem, **a.g.e.**, s.20; Bozkurt, Poyraz, Erdal, **a.g.e.**, s.9.

¹¹ Bu duruma örnek olarak bir devletin sınır ötesine yapmış olduğu silahlı saldırı gösterilebilir; bkz.: Ünal, **a.g.e.**, s.80.

¹² Pazarcı, **a.g.e.**, s.155.

1. Devletin Ülkesi Üzerindeki Yetkisi

Devletin kurucu unsurlarından birisi olan ülke, aynı zamanda devletin egemenlik hak ve yetkilerinin belirlenmesinde dikkate alınan en önemli ögesi olarak karşımıza çıkmaktadır¹³. Uluslararası hukuktaki yerleşmiş görüş uyarınca ülke, devletin kara, deniz ve hava bölümlerinden oluşmaktadır¹⁴.

20. yüzyılda benimsenen devlet ülkesinin bütünlüğü ilkesi (*principle of territorial integrity*) gereğince devletler, uluslararası hukuka uygun biçimde kurulmuş olan diğer devletlerin ülke bütünlüğüne saygı göstermekle yükümlüdür¹⁵. Bu nedenle bir devlet ülkesinin herhangi bir şekilde bölünmesi veya bütünlüğünün başka biçimde ihlal edilmesi ancak o devletin rızası ile mümkündür.

Devletin bütünlüğü ilkesinin sonuçlarının bir tanesi de devletin, ülkesi üzerinde münhasır yetkilere sahip olmasıdır. Devletin ülke üzerindeki bu yetkisi kural olarak, aksi sözleşme veya teamül kuralları ile öngörülmediği sürece, sınırsız ve başka bir devlete devredilemez niteliktedir¹⁶. Devletin, tek başına sahip olduğu bu sınırsız yetkisinin temelde her türlü yasama, yürütme ve yargı faaliyetlerini kapsadığı ifade edilmektedir¹⁷.

Devletler hukukunda, devletin ülkesi üzerindeki egemenliği iki temel unsur etrafında kurgulanmaktadır. Bunlardan birincisi, devletlerin egemenlik yetkisini, uluslararası hukukun öngördüğü sınırlamalar dışında, hiçbir otoriteye bağımlı olmaksızın kullanabilmesidir. İkincisi ise devletin, kendi ülkesi üzerinde, sadece kendisinin egemenlik yetkisinin bulunmasıdır. Bu anlamda devlet, ülkesi üzerinde münhasır yetkiye sahiptir. Bu kabul ise devletlerin egemenliğinin, kural olarak, kendi ülkesi ile sınırlı olması sonucuna bizi ulaştırmaktadır¹⁸. Bu nedenle devlet, milletlerarası hukuktan kaynaklanan egemenlik yetkilerini sadece kendi ülkesinde kullanabilmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere devlet ülkesinin bütünlüğü ilkesi

¹³ Pazarcı, **a.g.e.**, s.148.

¹⁴ Pazarcı, **a.g.e.**, s.147; Doğan (İlyas), **a.g.e.**, 297; Ünal, **a.g.e.**, s.65; Enver Bozkurt, Yasin Poyraz, Selcen Erdal, **Devletler Hukuku**, 11. bs, Ankara, Yetkin Yayınları, 2021, s.64.

¹⁵ Pazarcı, **a.g.e.**, s.148.

¹⁶ Pazarcı, **a.g.e.**, s.157.

¹⁷ Pazarcı, **a.g.e.**, s.157; Ataman-Figanmeşe, **a.g.e.**, s.23.

¹⁸ Pazarcı, **a.g.e.**, s.153-154.

kapsamında devletlerin, yabancı bir devlet ülkesinde egemenlik yetkisini kullanabilmesi, kural olarak, ancak ilgili ülkenin devleti tarafından buna rıza verilmesiyle mümkün hale gelebilir¹⁹.

Devletin, ülkesi dışında yetkilerini kullanmasına ilişkin yasağa, Milletlerarası Adalet Divanı (“Divan”) tarafından verilen Bozkurt-Lotus Davası kararının²⁰ 45 numaralı paragrafında da değinilmiştir. Buna göre Divan “*Milletlerarası hukukun bir devlete her şeyden önce getirdiği en önemli sınırlama, aksine izin veren bir kural bulunmadığı müddetçe, gücünü, herhangi bir biçimde, yabancı devlet topraklarında kullanamayacağıdır. Bu anlamda yargı yetkisi, kesin biçimde bölgeseldir ve milletlerarası teamül veya bir sözleşmeden kaynaklanan izin verici bir kural haricinde, bir devlet tarafından kendi toprakları dışında kullanılamaz*²¹.” şeklindeki ifadesi ile ilgili prensibi açık bir şekilde ifade etmiştir.

Divan, böylelikle devletin, yetkilerini başka bir ülkede herhangi bir şekilde kullanamayacağını belirtmekte ancak buna bir istisna getirmektedir. Buna göre *aksini öngören müsaade edici bir kuralın* bulunması halinde devlet, yetkilerini başka bir devletin ülkesinde kullanabilecektir. Devletlerin yetkilerini yabancı ülkelerde kullanabilmesini sağlayan istisnalardan en önemlisi, ilgili devletin sözleşme ile buna müsaade etmesidir.

2. Devletin Vatandaşları Üzerindeki Yetkisi

Devletin, egemenliğinden kaynaklanan otoritesinin bir diğeri ise vatandaşları üzerindeki yetkisidir. Devletin ülkesi üzerindeki yetkisinin sadece ülkesiyle sınırlı olduğu, kendi ülkesi dışında kural olarak bu yetkisini kullanamayacağı yukarıda belirtilmişti. Devletin vatandaşları üzerindeki yetkisi ise vatandaşın sadece devletin ülkesinde bulunması halinde değil, yabancı bir devlet ülkesinde bulunması halinde dahi devam etmektedir²². Bu kapsamda, devletin vatandaşları üzerindeki yetkisi

¹⁹ Ataman-Fıganmeşe, **a.g.e.**, 24.

²⁰ Milletlerarası Adalet Divanı On İkinci (Olağan) Oturumu, Esas XI, 9 Numaralı Karar, 7 Eylül 1927, SS. Lotus Davası Kararı.

²¹ Kararın tamamının İngilizce metni için bkz: http://www.worldcourts.com/pcij/eng/decisions/1927.09.07_lotus.htm (Çevrimiçi, ET. 02.02.2022).

²² Pazarcı, **a.g.e.**, s.170; Ataman-Fıganmeşe, **a.g.e.**, 27; Aynı yönde bkz.: Aksar, **a.g.e.**, s.302.

sayesinde, kendisine hukuksal açıdan bağlı bulunan kişiler üzerindeki kamusal gücünü, ülkesi dışında da kullanabilmesi mümkün hale gelmektedir.

Bir devletin ülkesi üzerindeki egemenliği, ülkesellik ilkesi gereğince, aslen coğrafi nitelikte olup, ülke coğrafyası dışında bu egemenlik kural olarak sona ermektedir. Bu nedenle devlet vatandaşının, yabancı bir devlet ülkesine gitmesi halinde, devletin vatandaşı üzerindeki ülke egemenliği bakımından yetkisi sona ermektedir. Ancak buna rağmen, devletin vatandaşı üzerindeki vatandaşlık bağından kaynaklı yetkileri devam etmektedir. Bu nedenle aynı kişi üzerinde, bir devletin vatandaşlıktan kaynaklı, diğer bir devletin ise ülkesinden kaynaklı iki farklı egemenliği aynı anda var olabilmektedir. Bu halde farklı tür yetkilerin aynı anda var olması çatışmaya sebebiyet vermektedir²³.

Doktrinde, devletin vatandaşlık bağından kaynaklanan yetkilerinden başlıcalarının, devletin kişisel statüye ilişkin yetkisi, ceza yargılaması bakımından yetkisi, vatandaşın devlete bağlılığı ve vatandaşını diplomatik koruma altına alması bakımından yetkisi olduğu belirtilmiştir²⁴.

Kişisel statüye ilişkin yetki, bir şahsın kişisel durumunun, vatandaşı olduğu ülke kanunları tarafından belirlenmesidir. Nitekim MÖHUK kanunlar ihtilafı kurallarında da kişisel statüye ilişkin öncelikli uygulanacak hukukun tespitinde kişinin milli hukukunun esas alınması ilkesi benimsenmiştir. Zira MÖHUK'da yer alan hükümler uyarınca, hak ve fiil ehliyeti (md.9), vesâyet, kısıtlılık ve kayyımılık (md.10), gaiplik veya ölmüş sayılma (md.11), nişanlılık (md.12), evlilik ve genel hükümleri (md.13), boşanma ve ayrılığa (md.14) ilişkin olarak, kişinin milli hukukuna öncelik verildiği görülmektedir.

Ceza yargılaması bakımından yetki ise, bir devlet vatandaşının yurtdışında işlemiş olduğu suçtan ötürü, vatandaşı olduğu devlet tarafından yargılanabilmesini ifade etmektedir. Örneğin 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun²⁵ 10 ve 11'inci

²³ Ataman-Fıganmeşe, **a.g.e.**, 28.

²⁴ Pazarcı, **a.e.**, s.176.

²⁵ RG. 12.10.2004/25611.

maddeleri bu anlayış çerçevesinde, Türk vatandaşlarının yurtdışında işledikleri suçlar bakımından Türk mahkemelerini yetkili kılmaktadır.

Vatandaşın devlete bağlılık yükümlülüğü ise vatandaşın, bağlı bulunduğu devlete karşı birtakım yükümlülükleri bulunmasını ifade etmektedir. Bu yükümlülüklerin başında askerlik görevi yükümlülüğü gelmektedir²⁶.

Son olarak devletin vatandaşını diplomatik koruma altına alma yetkisi ise devletlerin, yabancı devletler tarafından zarara uğratılan vatandaşlarını koruyabilmesini ifade etmektedir²⁷.

Çalışmamız bakımından vurgulanması gerekmektedir ki milletlerarası hukuk alanındaki genel kabul uyarınca, devletlerin vatandaşları üzerinde sahip oldukları yetkilerden hiç birisi, diğer bir devletin ülkesinde fiili bir işlem yapmasını haklı kılmamaktadır. Yukarıda belirtilen yetkilerin de bu nitelikte oldukları görülmektedir. Nitekim devletler, yurtdışında bulunan vatandaşlarına ilişkin yetkilerini, fiziki olarak vatandaşın bulunduğu yere götürmeksizin kullanabilmektedirler²⁸.

B. Devletlerin Yargı Yetkisi ve Milletlerarası Tebligat Bakımından Oluşturduğu Sorun

Yukarıda da belirtildiği üzere devletin egemenliği temelde üç yetkiden oluşmaktadır. Bunlar kural koyma yetkisi (yasama), kuralları uygulama yetkisi (yürütme) ve kuralların ihlali halinde cezalandırma (yargılama) yetkisidir.

Bu çerçevede devletlerin, ülke üzerindeki hakimiyet hakkının bir tezahürü de *yargı yetkisini (kaza hakkını)* kullanma hakkıdır²⁹. Yargı yetkisi, devletin hakimiyet hakkından doğan ve mahkemeler tarafından kullanılan karar verme otoritesini ifade etmektedir (*facultas iurisdictionis*)³⁰.

²⁶ Pazarcı, **a.g.e.**, s.176.

²⁷ B. Bahadır Erdem, **Türk Vatandaşlık Hukuku**, 8. bs, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2020, s.21.

²⁸ Pazarcı, **a.g.e.**, s.170; Aksar, **a.g.e.**, s.302.

²⁹ Nomer, **a.g.e.**, s.428; Çelikel, Erdem, **a.g.e.**, s.533; Özel v.d., **a.g.e.**, s.551.

³⁰ Nomer, **a.g.e.**, s.454.

Daha önce de açıklandığı üzere³¹, Latince *par in parem non habet imperium* olarak ifade edilen ve milletlerarası hukukun buyruk kurallarından birisi olan devletlerin eşit ve egemen olması ilkesi gereğince devletler, kural olarak, diğer devletlerin müdahalesi olmaksızın, kendi topraklarında kendi yargı organları ile yargılama yapma münhasır yetkisine sahiptir³². Yargı yetkisi ile bir devletin diğer devletlere, onların temsilcilerine, milletlerarası teşkilatlara karşı, kendi ülkesinde ve kişiler, şeyler ve olaylar üzerinde yargı hakimiyetini kullanıp kullanamayacakları ortaya konulmaktadır³³.

Bu kapsamda, devletlerin haiz oldukları yargı yetkisi, eşitler arası ilişkileri düzenleyen milletlerarası hukuktan ileri gelmektedir³⁴. Devletlere tanınan bu yargı yetkisinin kapsamı ve sınırları milletlerarası hukuk tarafından belirlenmektedir³⁵.

Yargı yetkisinin devletlerin hakimiyet hakkından ileri gelmesinin doğal bir sonucu da bu yetkinin, devlet ülkesinin fiziki hudutlarıyla sınırlandırılmış olmasıdır³⁶. Nitekim yukarıda da bahsedildiği üzere kural olarak her devlet, ancak kendi ülke hudutları içinde egemenlik yetkisine sahiptir.

Sonuç olarak bir devlet, ancak kendi ülkesi sınırlarında yargılama faaliyeti gerçekleştirebilecek olup, yabancı bir devlet ülkesinde bu faaliyetin gerçekleştirilebilmesi için *aksini öngören müsaade edici bir kuralın* mevcut olması gerekmektedir. Bu çerçevede, devletlerin, yabancı devletlerde yapacakları tebligat işleminin milletlerarası hukuk alanında oluşturduğu sorunu tam olarak tespit edebilmek adına, tebligat işleminin yargı işlemine dahil olup olmadığının irdelenmesi gerekmektedir. Tebligatın, yargılama işlemi olarak kabul edilmesi halinde, bir devletin, yabancı bir devlette tebligat işlemi yapması, egemenlik hakları ile sınırlandırılmış olacaktır. Ancak tebligatın, bir yargılama faaliyeti olmadığı, aksine alelde bir işlem olduğu ve bu anlamda egemenlik tasarrufuna ilişkin bir işlem

³¹ Bkz. yuk. XXX

³² Çelikel, Erdem, **a.g.e.**, s.533; Şanlı, Esen, Ataman-Figanmeşe, **a.g.e.**, s.380; Vahit Doğan, Milletlerarası Özel Hukuk, 8 bs., Ankara, Savaş Yayınevi, 2022, s.41; Gülin Güngör, **Türk Milletlerarası Özel Hukuku**, 2. bs, Ankara, Yetkin Yayınları, 2021, s.229.

³³ Nomer, **a.g.e.**, s.430; Özel v.d., **a.g.e.**, s.551.

³⁴ Nomer, **a.g.e.**, s.430; Şanlı, Esen, Ataman-Figanmeşe, **a.g.e.**, s.380.

³⁵ Nomer, **a.g.e.**, s.431; Güngör, **a.g.e.**, s.229; Özel v.d., **a.g.e.**, s. 551; Erdem, **a.g.e.**, s.22.

³⁶ Nomer, **a.g.e.**, s.431.

olmadığının kabulü halinde ise, yabancı bir devlette yapılacak tebligat işleminin, milletlerarası hukuk alanında herhangi bir sorun teşkil etmediği sonucuna ulaşılabilecektir.

Tebliğat işleminin hukuki niteliği konusunda görüş birliği bulunmamaktadır. Klasik Kara Avrupası hukuk sistemleri, tebligatın, yargıya ilişkin bir prosedür olduğunu kabul etmekte ve bu işlemi, devletlerin egemenliğinden kaynaklanan yargı hakkı kapsamında değerlendirmektedir³⁷. Anglo-Amerikan hukuk sistemini benimsemiş devletlerde ise tebligat, yargı faaliyetine ilişkin bir işlem olarak sınıflandırılmamaktadır³⁸. Bu nedenle Kara Avrupası hukuk sisteminde tebligat, mahkeme tarafından icra edilen kamusal bir fonksiyon olarak karşımıza çıkmaktayken, Anglo-Amerikan hukuk sisteminde, genel anlamda, taraflarca gerçekleştirilmesi beklenen bir husus olarak değerlendirilmektedir³⁹.

Bu sınıflandırma farkının sonucu olarak Anglo- Amerikan hukuk sistemini benimsemiş devletler, yabancı devletler tarafından kendi topraklarında bulunan kişilere doğrudan posta yoluyla tebligat işlemi yapılmasına izin vermekte, bu işlemi egemenliği ihlal eden bir fiil olarak değerlendirmemektedir. Buna karşın, Kara Avrupası hukuk sistemlerinde yabancı bir devlet tarafından yapılan tebligat işlemi, egemenlik hakkının ihlali olarak değerlendirilmekte ve ancak tebligatın gerçekleştiği ülke devletin izni ile yapılabilmektedir⁴⁰.

Türkiye de Kara Avrupası hukuk sistemini benimseyen bir ülke olarak tebligatı, yargı yetkisine ilişkin bir egemenlik hakkı olarak değerlendirmektedir⁴¹.

Sonuç olarak, yargı yetkisi, devletlerin egemenlik hakkından kaynaklanmakta olup, kabul edilen genel görüş uyarınca tebligat işlemi de yargı yetkisine ilişkin bir faaliyettir. Bu nedenle bir devletin, yabancı devlette tebligat işlemi icra etmesi, yabancı

³⁷ Eric Porterfield, “Too Much Process, Not Enough Service: International Service of Process under the Hague Service Convention”, **Temple Law Review**, C.86, S.2, 2014, s.337; Ruhi, **a.g.e.**, s.255 (Tebliğat).

³⁸ Ataman-Fıganmeşe, **a.g.e.**, s.25.

³⁹ Caslav Pejovic, “Civil Law and Common Law: Two Different Paths Leading to the Same Goal”, **Victoria University of Wellington Law Review**, C.32, S.3, 2001, s.832-833; David McClean, “International Civil Legal Cooperation”, **Commonwealth Law Bulletin**, C.40, S.3, 2014, 450.

⁴⁰ Ataman-Fıganmeşe, **a.g.e.**, s.25; McClean, **a.g.e.**, 450.

⁴¹ Çelikel, Erdem, **a.g.e.**, s.533; Perçin, **a.g.e.**, s.104; Can, Tuna, **a.g.e.**, s.262.

devletin egemenliğine gerçekleştirilen müdahale olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, bir devletin yabancı bir devlette tebligat yapılabilmesinin ancak *aksini öngören müsaade edici bir kuralın* mevcudiyeti halinde mümkün olacağı sonucuna ulaşılmaktadır.

III. MİLLETLERARASI ADLİ YARDIM KAVRAMI

Davanın taraflarının farklı ülkelerde bulunması, uyuşmazlığın çözümüne yabancı bir hukukun uygulanması veya davaya ilişkin bir delilin yabancı ülkede bulunması gibi durumlar, uyuşmazlığı gören mahkemenin bir takım yargılama faaliyetlerini yabancı ülkede gerçekleştirmesi zorunluluğunu doğurabilmektedir⁴².

Yukarıda da incelendiği üzere devletin yargı yetkisinin kendi ülkesi ile sınırlı olması, hiçbir devletin, yabancı bir devlet ülkesinde, o devletin izni olmaksızın yargısal fiillere girişemeyeceğine ilişkin menfi bir teamül kuralının doğmasına vesile olmuştur⁴³. Bu kural yabancı ülkede bulunan kişilere tebligat yapılması, yabancı ülkede bulunan delillerin toplanması veya yabancı hukuk hakkında bilgi edinilmesi faaliyetlerini de içermektedir⁴⁴.

İşte bu nedenle devletler, kendi egemenlikleri dahilindeki bir yargılamaya ilişkin olmak üzere, yabancı bir ülkede işlem yapılması ihtiyacı doğması halinde milletlerarası adli (hukuki) yardıma (*international judicial (legal) assistance*⁴⁵) başvurmakta ve bu sorunu uluslararası iş birliği ile çözmektedirler⁴⁶. Bu çerçevede milletlerarası adli yardımın hukuki gerekçesi, devletlerin egemenliğinin sadece kendi ülkeleri ile sınırlı olmasından dolayı, yabancı ülkelerde yargılamaya ilişkin işlem yapamamaları olarak ifade edilebilmektedir.

Milletlerarası özel hukuk alanında adli yardım, talep eden devlet mahkemesi tarafından yürütülen yargılamaya ilişkin bir işlemin, yabancı devlet ülkesinde

⁴² B. Bahadır Erdem, "Milletlerarası Özel Hukukta İstinabe", **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, C. 9, S. 2, Y. 1989, 2011, s.124.

⁴³ Nomer, **a.g.e.**, s.598; Can, Tuna, **a.g.e.**, s.244.

⁴⁴ Nomer, **a.g.e.**, s.598; Şanlı, Esen, Ataman-Fıganmeşe, **a.g.e.**, 514; Güngör, **a.g.e.**, s.277.

⁴⁵ Nuray Ekşi, "Milletlerarası İstinabe", **75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı**, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2004, s.340.

⁴⁶ Erdem, **a.g.e.**, s.42.

yapılabilmesi için yetkili makamlar arasında yapılan iş birliği olarak tanımlanabilmektedir⁴⁷. Bu sayede milletlerarası adli yardım, görülmekte olan bir uyuşmazlık tahtında mahkemelerin, yabancı devletteki yetkili makamlarla iş birliği yapmalarını temin ederek, doğru, eksiksiz ve makul sürede karar verme sürecine katkı sağlamaktadır.

Belirtilmesi gerekmektedir ki, Milletlerarası adli yardım ile medeni usul hukukunda yer alan adli yardım (adli müzaheret) kavramları birbirinden oldukça farklı hususlara ilişkindir. Medeni usul hukukunda yer alan adli yardım kavramı, mahkemeler önünde haklarını aramak için yeterli ekonomik imkâna sahip olmadığından ötürü dava açamayan veya kendisine yöneltilen bir davaya karşı olması gerektiği gibi savunma gerçekleştiremeyen tarafa mali yükümlülükler bakımından kolaylıklar sağlanması anlamına gelmektedir⁴⁸. Türk hukukunda, HMK'nın 334 ve devamı maddelerinde düzenlenen adli yardım hükümlerine göre bu kapsamdaki kişilere, taleplerinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması kaydıyla, yargılama giderlerinden muafiyet veya ücretsiz hukuki yardım sağlanabilmektedir. Buna göre HMK anlamındaki adli yardım hükümleri kapsamında ilgili taraf lehine yargılama ve takip giderlerinden veya teminat göstermekten muaf tutulması kararı verilebilmekte, yapılması gereken giderler devlet tarafından avans olarak ödenebilmekte ve ücreti sonradan ödenmek üzere avukat sağlanabilmektedir.

A. Milletlerarası Adli Yardımın Konusu ve Kapsamı

Kara Avrupası hukuk sistemlerinde mevcut olan katı özel hukuk- kamu hukuku ayrımı nedeniyle, ülkelerarası hukuki yardımın sadece özel hukuk alanındaki konularda mümkün olduğu kabul edilmiş ve kamu hukukuna müteessir iş ve işlemler hukuki yardımın kapsamı dışında bırakılmıştır. Anglo-Amerikan hukuk sistemini benimseyen devlet hukuklarında ise özel hukuk ile kamu hukuku arasında keskin bir ayrım bulunmadığı için kamu hukukuna ilişkin hususlar da hukuki yardımın konusunu

⁴⁷ Çelikel, Erdem, **a.g.e.**, s.533.

⁴⁸ Pekcanitez v.d., **a.g.e.**, s.2410- 2411.

teşkil etmiştir. Ancak bu hukuk sistemlerinde dahi ceza ve vergi hukukuna ilişkin meselelerin, hukuki yardımın konusuna dahil edilmesinden imtina edilmiştir⁴⁹.

Fakat zaman içerisinde devletlerarası mal ve hizmet alışverişinin hızlanması, çok uluslu şirketlerin artması, devletlerin milletlerarası ticari şirketlerle iş birliği yapmaları, insan ve silah kaçakçılığı veya uyuşturucu ticareti gibi birden fazla ülke ile bağlantılı suçların artması devletlerin yapmış olduğu iş birliğinin daha fazla alana yayılmasını gerektirmiştir. Bu nedenle devletler sadece özel hukuka ilişkin alanlarda değil, vergi ve ceza hukukuna ilişkin konularda da adli yardım ve hukuki iş birliğine girmişler ve bu konularda da iki ve çok taraflı sözleşmeler akdetmişlerdir⁵⁰.

Doktrinde özel hukuk alanında milletlerarası hukuki yardım, temel olarak dört başlık altında incelenmektedir. Bunlar teminat, yabancı ülkelerde yapılacak tebligat (*service of documents abroad*), yabancı ülkeden delil ikamesi (*obtaining evidence abroad*) ve yabancı hukuk hakkında bilgi edinilmesidir⁵¹.

Bu çerçevede milletlerarası tebligatın, milletlerarası adli yardımın başlıklarından birisi olduğu ifade edilebilir. Bu kapsamda devletler, milletlerarası tebligat alanında yaşanan zorluklarından üstesinden gelebilmek için milletlerarası hukuki yardıma başvurmuşlar ve sorunu bu şekilde çözmeye çalışmışlardır.

B. Milletlerarası Adli Yardımın Hukuki Dayanağı

Milletlerarası adli yardım, başlarda konsüler veya diplomatik yolla, milletlerarası nezaket kuralları dahilinde gerçekleştirilmiştir⁵². Ancak milletlerarası ilişkilerin hızlı bir şekilde artması nedeniyle devletler, iki ve çok taraflı adli yardım anlaşmaları akdederek bu süreci kolaylaştırmayı hedeflemişlerdir⁵³.

⁴⁹ Ekşi, **a.g.e.**, s.341.

⁵⁰ Ekşi, **a.g.e.**, s.342-343.

⁵¹ Nomer, **a.g.e.**, s.598; Çelikel, Erdem, **a.g.e.**, s.533; Şanlı, Esen, Ataman-Figanmeşe, **a.g.e.**, 514; Güngör, **a.g.e.**, s.277; Ekşi, **a.g.e.**, s.342-344; Can, Tuna, **a.g.e.**, s.245.

⁵² Nomer, **a.g.e.**, s.598.

⁵³ Erdem, **a.g.e.**, s.42-43.

Türkiye de bu anlamda birçok devletle iki taraflı adli yardım anlaşması imzalamış, imzaladığı iki taraflı anlaşmalara adli yardıma ilişkin hükümler koymuş ve önemli çok taraflı milletlerarası adli yardım anlaşmalarına taraf olmuştur.

Devletlerin, yabancı devletlerden gelen milletlerarası adli yardım taleplerine karşılık verme zorunluluklarının bulunup bulunmadığı hakkındaki hâkim görüş, devletler arasında buna ilişkin bir sözleşme bulunması hali istisna olmak üzere böyle bir mecburiyetin bulunmadığı yönündedir. Nitekim milletlerarası adli yardım talep eden devlet ile muhatap devlet arasında buna ilişkin herhangi bir anlaşmanın bulunmaması halinde milletlerarası adli yardım ancak, milletlerarası nezaket kuralına dayandırılarak yapılabilir⁵⁴.

Kendisinden yardım istenen mahkeme, kendi hukukuna göre faaliyette bulunur⁵⁵. Bu nedenle milletlerarası adli yardım talebinde bulunulan yabancı devlet mahkemesi, bu yardımı kendi hukukuna (*lex fori*) göre gerçekleştirecektir⁵⁶. Yukarıda da bahsedildiği üzere bir devletin, yabancı bir devlette bulunan muhataba tebligat yapması esasen milletlerarası adli yardımın konularından birisidir. Bu nedenle yabancı ülkede tebligat işleminin icra edilmesine de tebligat işleminin icra edildiği devletin hukuku (*lex fori*) uygulanmalıdır.

Sonuç olarak, milletlerarası adli yardımın hukuki dayanağının, bu konuda bir sözleşme bulunmaması halinde, mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde milletlerarası nezaket kuralları olduğu ifade edilmektedir. Adli yardım talep eden devletle, kendisinden adli yardım talep edilen devlet arasında buna ilişkin bir sözleşmenin varlığı halinde ise adli yardım, bu sözleşme hükümlerine uygun olarak gerçekleştirilmelidir⁵⁷.

⁵⁴ Nomer, **a.g.e.**, s.598; Çelikel, Erdem, **a.g.e.**, s.535; Can, Tuna, **a.g.e.**, s.244.

⁵⁵ Nomer, **a.g.e.**, s.598.

⁵⁶ Nomer, **a.g.e.**, s.598; Çelikel, Erdem, **a.g.e.**, s.535.

⁵⁷ Güngör, **a.g.e.**, s.277; Erdem, **a.g.e.**, s.47.

IV. TÜRK MİLLETLERARASI USUL HUKUKUNDA YURTDIŞINA YAPILAN TEBLİGATIN ESASLARI

Çalışmamız kapsamında önce tebligatın önemi ve tebligata ilişkin temel bilgiler ile yurtdışında yapılacak olan tebligatın esasları açıklanmış, sonrasında egemenlik kavramı işlenerek, egemenliğin, milletlerarası tebligata ilişkin oluşturduğu sorun irdelenmiştir. Daha sonra devletlerin, milletlerarası adli yardım ile bu sorunun üstesinden nasıl geldikleri açıklanmıştır.

Çalışmanın ana konusu olan Tebligat Kanunu 25/A hükmü çerçevesinde Türk vatandaşlarına yurtdışında yapılacak tebligata geçmeden evvel, Türkiye’den yurtdışına yapılan tebligata ilişkin esasları, bunu düzenleyen hükümler ve bu hususa ilişkin önemli sözleşmelerde öngörülen temel usulleri irdelemenin değerli olduğu ve konunun daha iyi kavranmasına yardımcı olacağı kanaatindeyiz.

A. Genel Bilgi

Türk hukukunda milletlerarası tebligat konusu, öncelikli olarak Tebligat Kanunu’nun 25, 25/A, 26 ve 27’nci maddeleri tarafından özel olarak düzenlenmiştir. Bu hükümler, Tebligat Yönetmeliği’nin 38- 47 maddeleri ile daha ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Ancak muhatabın yurtdışında bulunduğu hallerde tebligat yurtdışında icra edileceğinden ve bu nedenle tebligat işlemi o ülke devletinin kanunlarına tabi olarak yapılacağından tebligata ilişkin bütün sorunların iç hukuk düzenlemeleriyle çözülebilmesi oldukça zordur⁵⁸. Daha önce de belirtildiği üzere devletler bu sorunu aşabilmek amacıyla milletlerarası adli yardımdan yararlanmış ayrıca ikili ve çok taraflı sözleşmeler akdetmişlerdir.

Bu kapsamda Türkiye de birçok devletle adli yardım sözleşmeleri akdetmiş, adli yardım ve yurtdışına tebligata ilişkin çok taraflı milletlerarası sözleşmelere taraf olmuştur. Türkiye’nin taraf olduğu, 1954 tarihli Hukuk Usulüne Dair Lahey sözleşmesi yabancı ülkede yapılacak tebligatı, adli yardım hükümleri dahilinde düzenlemektedir. Türkiye buna ek olarak, münhasıran milletlerarası tebligatı konu

⁵⁸ Erdem, **a.g.e.**, s.54; Moroğlu, Muşul, **a.g.e.**, s.111.

edinen 1965 tarihli Lahey Tebligat Sözleşmesi'ne de taraf olmuştur. Bunların yanında Türkiye, muhteviyatında tebligata ilişkin hükümler bulunan iki taraflı sözleşmeler de akdetmiştir⁵⁹.

Belirtildiği üzere konu hakkındaki iç hukuk düzenlemelerinin yanında Türkiye, devletlerle iki taraflı anlaşmalar akdetmiş bunun yanında çok taraflı konvansiyonlara taraf olmuştur. Bu kapsamda bir ülke ile tebligata ilişkin birden fazla sözleşme akdedilmiş olması, gündeme gelebilmektedir. Milletlerarası tebligata ilişkin özellikle milletlerarası sözleşme hükümlerinin düzenli ve bir arada bulunmamasından ötürü uygulamada, tebligatın hangi usule uyularak yapılması gerektiği noktasında tereddütler yaşanmaktadır⁶⁰.

Bu çerçevede ilk olarak tebligat yapılacak ülke ile Türkiye arasında herhangi bir sözleşme bulunmaması halinde iç hukukta tebligat işlemlerinin tabi olduğu hükümlerin açıklanması gerekmektedir. Daha sonra ise milletlerarası tebligat konusunda en yaygın kullanılan milletlerarası sözleşmeler olan 1954 tarihli Lahey Usul Sözleşmesi ve 1965 tarihli Lahey Tebligat Sözleşmesi hükümleri inceleme konusu yapılacaktır. Milletlerarası tebligata ilişkin diğer iki ve çok taraflı sözleşme hükümleri, işbu çalışmanın konusunu sınırlayabilmek adına ayrıca incelenmeyecek fakat yeri geldikçe bunlara atıf yapılacaktır.

B. Tebligat Kanunu Uyarınca Milletlerarası Tebligat

Tebligatın yapılacağı ülke ile Türkiye arasında, milletlerarası tebligat usulüne dair düzenleme içeren herhangi iki veya çok taraflı sözleşmenin bulunması halinde öncelikli olarak bu sözleşme hükümlerinin uygulanması gerekmektedir⁶¹. Ancak tebligata ilişkin böyle bir sözleşmenin bulunmaması halinde tebligat, Türk hukukunda öngörülen usule göre gerçekleştirilecektir⁶². Türk hukukunda milletlerarası tebligat bakımından temel olarak 7201 sayılı Tebligat Kanunu ve ikincil düzenlemeleri

⁵⁹ Türkiye'nin tebligata ilişkin hükümler içeren iki taraflı sözleşme akdettiği ülkeler için bkz.: yuk. s.19 dn.90.

⁶⁰ Esra Günay, "Türkiye'den Yabancı Ülkeye Yapılan Tebligat ve Esasları", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Y. 3, S. 11, 2012, s.263.

⁶¹ Buna ilişkin detaylı açıklamalar hakkında bkz. aş.XXX

⁶² Nomer, **a.g.e.**, s.602; Erdem, **a.g.e.**, s.57, Muşul, **a.g.e.**, s.543; Özbay, Yardımcı, **a.g.e.**, s.107; Budak, Karaaslan, **a.g.e.**, s.142.

uygulama alanı bulur. Buna göre, Tebligat Kanunu'nun 25. maddesi yabancı ülkede tebligat usulünü ve 27. maddesi ise yabancı ülkelerde bulunan Türk memur ve askeri şahıslarına tebligatı düzenlemektedir.

İşbu çalışmanın ana konusunu teşkil eden ve muhatabın Türk vatandaşı olması halinde yurtdışında yapılacak tebligatı konu edinen Tebligat Kanunu'nun 25/A maddesine ilişkin ayrıntılı incelemelerimiz ilerleyen bölümlerde⁶³ yapılacak olup, bu bölümde işlenmeyecektir.

1. Tebligat Kanunu Uyarınca Türkiye'den Yurtdışına Yapılacak Tebligatın Usulü

Tebligat Kanunu 25/1 hükmü, yabancı ülkelerde yapılacak tebligatın, o ülkenin yetkili makamları aracılığıyla yapılacağını belirtmektedir. Bunun sebebi, daha önce de açıklandığı üzere, devletlerin egemenlik haklarından ileri gelmektedir⁶⁴.

Bu kapsamda Tebligat Kanunu, genel kural olarak konsüler tebligat usulünün uygulanmasını öngörmektedir. Bu usul uyarınca tebligat talebi, tebligatı çıkaran merciin bağlı olduğu bakanlık tarafından Dış İşleri Bakanlığı'na, Dış İşleri Bakanlığı tarafından da görev bölgesi göz önüne alınarak ilgili Türk büyükelçiliğine veya Türk konsoloslughuna gönderilir⁶⁵. Kendisine tebligat talebi ulaşan Türk siyasi temsilciliği ise tebligatın yapılmasını ilgili ülkenin yetkili makamından talep eder⁶⁶. Bu kapsamda, arada bir sözleşmenin bulunmaması halinde yabancı ülkeye tebligat, milletlerarası adli yardım kuralları uyarınca gerçekleştirilir⁶⁷.

Bunun yanında Dışişleri Bakanlığının aracılığına gerek görülmeyen hallerde, tebligat evrakının doğrudan, tebligatı çıkaran merciin bağlı bulunduğu bakanlık tarafından o yerdeki Türkiye büyükelçiliğine veya başkonsoloslughuna gönderilmesi de mümkündür⁶⁸.

⁶³ Bkz. aş.: XXX

⁶⁴ Moroğlu, Muşul, **a.g.e.**, s.112.

⁶⁵ Teb. K. md. 25/1.

⁶⁶ Teb. K. md. 25/3.

⁶⁷ Erdem, **a.g.e.**, s.57-58.

⁶⁸ Teb. K. md. 25/4, Teb. Y. md. 38/2.

2. Tebliğ Evrakının Düzenlenmesi

Tebliğatın yapılacağı devlet ile Türkiye arasında herhangi bir sözleşme bulunmaması halinde tebliğ evrakının nasıl düzenleneceği Yönetmeliğin 39'uncu maddesinde belirtilmiştir. Buna göre yabancı devletlere gönderilecek olan tebliğ evrakı, mütekabiliyet esaslarına göre düzenlenmeli, evrakta muhatabın adı ve soyadı, tam adresi ve uyruğu gösterilmeli ve bunlar yazı makinesi ile yazılmalıdır.

Tebliğatın yapılacağı devlet ile Türkiye arasında herhangi bir anlaşma bulunmaması halinde 63/3 sayılı Genelgenin 4 numaralı ekinde bulunan Tebliğ Talepnamesi kullanılmalıdır.

Buna göre, Genelge'nin 4 numaralı ekinde bulunan talepname ve ekine eklenecek olan tebliğ belgeleri ikişer takım olarak düzenlenmeli ve buna, yabancı devletin diline tercüme edilmiş onaylı ikişer örneği de eklenerek Adalet Bakanlığı'na gönderilmelidir. Talep yazısının, talep eden makam tarafından imzalanması ve bu makamın resmî mührünü taşıması gerekmektedir⁶⁹.

Tercüme işlemine ilişkin zorunluluk ve esaslar Tebligat Yönetmeliği'nin 40'ıncı maddesi ile düzenlenmektedir. İlgili düzenleme uyarınca gönderilecek olan tebliğ evrakının ve tebliğ mazbatalı kapalı zarfın, muhatabın bulunduğu ülke diline tercüme ettirilmesi gerekmektedir. Tebliğ evrakı ilgili tarafından tebligatı çıkaracak mercie verilmiş ise tercümenin noterlikte yapılması gerekmektedir. İlgilinin bulunduğu yerdeki noterlikte o dili bilen mütercim bulunmaz ve ilgilinin tercümeyi şahsen veya vekili tarafından diğer bir şehirdeki noterlikte yaptırma imkânı da bulunmazsa tercüme, tebligatı çıkaracak merci tarafından tercüme yapılabilecek yerde bulunan denk bir merci vasıtasıyla oradaki noterlikte yaptırılır. Tebligat evrakının, ilgili merci tarafından resen düzenlenmiş olması halinde tebliğ evrakı, merciin tercümanı tarafından tercüme edilmeli ve merci tarafından onaylanmalıdır. Merciin tercümanı bulunmaktaysa o yerdeki noterlik veya diğer bir yerde bulunan denk bir merci aracılığıyla tercüme işlemi yapılır. Tebligatı çıkaran merciin adli bir kurum

⁶⁹ 63/3 sayılı Genelge para. 27.

olması halinde tercüme işlemi, tercüman bulunabilecek yerdeki yetkili mercinin istinabesi suretiyle yaptırılmalıdır⁷⁰.

Yabancı devletlere gönderilecek olan ve belirli bir günü içeren tebliğ evrakının, tebliği çıkaran merci tarafından, belirlenen günden en az üç ay önce ilgili bakanlığa gönderilmesi gerekmektedir⁷¹. Bu düzenlemenin amacı, muhatabın evrakı tebliğ almasından sonra ilgili işlemleri yapabilmesi için muhataba zaman tanınmasıdır. Bu süreye uyulmaması halinde Adalet Bakanlığı DİABGM, tebligata ilişkin herhangi bir işlem gerçekleştirmemekte ve tebligat evraklarını, tebligat çıkaran mercie iade etmektedir⁷².

Yukarıda belirtilen şekilde hazırlanan tebliğ evrakı Türkiye büyükelçiliği veya başkonsoloslugu aracılığıyla, tebligatın yapılacağı devletteki yetkili makamlara ulaştırılır. İlgili ülkenin yetkili makamları, o ülkenin kanunlarına uygun şekilde tebligatı gerçekleştirir. Tebliğ mazbatası, Türkiye büyükelçiliği veya başkonsoloslugu tarafından tebliğ talep eden mercie gönderilir. Yabancı ülkede tebligat işlemleri böylelikle tamamlanmış olur⁷³.

3. Yurtdışında Bulunan Türk Memurlarına ve Askeri Şahıslara Tebligat

Yabancı bir devlette resmi vazifede bulunan Türk memur ve askeri şahıslarına yapılacak olan tebligata ilişkin usul, Tebligat Kanunu'nun 27'nci maddesi tarafından özel olarak düzenlenmiştir.

Buna göre, yurtdışında resmi görevde bulunan Türk memurlarına yapılacak tebligat, Dışişleri Bakanlığı vasıtasıyla yapılır⁷⁴. Dışişleri Bakanlığı bu evrakları, tebligatın yapılacağı yabancı ülkedeki Türkiye büyükelçiliğine veya başkonsolosluğuna gönderir. Türkiye büyükelçiliği veya başkonsoloslugu tebligatı,

⁷⁰ Teb. Y. md. 40.

⁷¹ Teb. Y. md. 41.

⁷² Ahmet Cemal Ruhi, **Milletlerarası Usul Hukukunda Adli Yardım, Tebligat ve İstinabe**, Ankara, Seçkin, 2014, s.174 (Usul).

⁷³ Erdem, **a.g.e.**, s. 61.

⁷⁴ Teb. K. md. 27/1.

yukarıda belirtilen genel hükümler uyarınca yapabileceği gibi, işbu çalışmanın ana konusunu teşkil eden, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükümlerine göre de yapılabilir⁷⁵.

Güncel uygulamada Dışişleri Bakanlığının sadece yurtdışında resmi bir görevde bulunan Türk vatandaşlarına yapılacak tebligatlarda devreye girdiği belirtilmektedir⁷⁶.

Yabancı memleketlerde bulunan askerî şahıslara yapılacak tebligatın ise bağlı bulundukları Kara, Deniz, Hava Kuvvetleri Kumandanlıkları ile Jandarma Genel Komutanlığı aracılığıyla yapılması öngörülmüştür⁷⁷. Buna göre bu komutanlıklar, tebliğ evrakını, tebligat yapılacak şahsın bulunduğu yabancı devletteki birlik veya kurum komutanı veya amirine gönderir. Tebligat, kıta komutanı, kurum amiri gibi en yakın üst tarafından yapılır. Kıta veya bir kurum bulunmamaktaysa tebligat, en yakın amir tarafından yapılır⁷⁸.

Burada belirtilenler haricindeki durumlarda ise yabancı ülkede bulunan askeri kişilere tebligatın, yabancı ülkede bulunan Türk memuru muhataba uygulanan tebligat usulüne göre yapılacağı belirtilmektedir⁷⁹.

C. Türkiye'nin Taraf Olduğu İki Taraflı Sözleşmeler Uyarınca Milletlerarası Tebligat

Yukarıda da ifade edildiği üzere Türkiye, birçok devletle, bünyesinde tebligata ilişkin hükümler bulunan iki taraflı anlaşmalar imzalamıştır. Yurtdışında tebligatın yapılacağı ülke ile Türkiye arasında tebligata ilişkin hükümler içeren iki taraflı sözleşmenin bulunması halinde bu ülkede yapılacak olan tebligat, sözleşme hükümlerine uygun şekilde yapılmalıdır⁸⁰. Türkiye, toplamda 44 ülke ile hukuki

⁷⁵ Teb. Y. md. 46.

⁷⁶ Günay, **a.g.e.**, s.269.

⁷⁷ Teb. K. 27/2, Teb. Y. 47/1.

⁷⁸ Teb. Y. 47/2-3.

⁷⁹ Teb. Y. 47/4.

⁸⁰ Moroğlu, Muşul, **a.g.e.**, s.115; Nomer, **a.g.e.**, s.603; Erdem, **a.g.e.**, s.65.

alandanda adli belgelerin tebliğine ilişkin hükümler içeren iki taraflı sözleşme imza etmiştir⁸¹.

Türkiye'nin akdettiği iki taraflı adli yardım sözleşmeleri incelendiğinde bunların birbirlerine benzer hükümler içerdikleri görülmektedir. Nitekim, Türkiye'nin akdetmiş olduğu iki taraflı adli yardım sözleşmelerinin birçoğunda tebligatların, diplomatik veya konsüler yolla yapılması öngörülmüştür. Bu usule göre tebliğ talep eden ülke, tebligat talebini, tebligatın icra edileceği ülkedeki siyasi temsilciliği aracılığıyla ilgili ülkenin tebligat yapmaya yetkili makamına iletacaktır. Böylelikle ilgili ülkenin yetkili makamına ulaştırılan tebligat, bu ülkenin kanunlarında öngörülen usule göre muhatabına tebliğ edilecektir⁸².

Tebliğatın yapılması için kendisine talepte bulunulan makamın yetkisiz olması halinde, evrakların re'sen yetkili makama gönderileceği ve bunun hakkında siyasi memur veya konsolosa bilgi verileceği belirtilmektedir⁸³.

Türkiye'nin akdetmiş olduğu tebligata ilişkin sözleşmelerde bunun yanında, tebligatın yapılmasını talep eden ülke tarafından, tebliğe ilişkin başkaca özel bir usulün uygulanmasının talep edilmesi halinde, o ülkenin kanunlarına aykırı olmaması kaydıyla, talep edilen özel usule göre de tebligat yapılmasını mümkün kılan hükümler bulunmaktadır.

Tebliğatın yapıldığını veya yapılamadı ise bunun nedenini gösteren belge, tebligatı gerçekleştiren yetkili makam tarafından, ilgili siyasi temsilcilığe gönderilecektir. Bu belge, muhatap tarafından imzalanan tebliğ tarihini de içeren bir belge veya tebligatı yapan merci tarafından tebligatın yapıp yapılmadığını, yapıldı ise tarihini, şeklini ve ilgili bilgileri, yapılamadı ise neden yapılamadığını bildiren bir evrak da olabilecektir⁸⁴.

⁸¹ Türkiye'nin tebligata ilişkin hükümler içeren iki taraflı sözleşme akdettiği ülkeler için bkz. yuk. s.19 dn.90.

⁸² Moroğlu, Muşul, **a.g.e.**, s. 96; Çelikel, Erdem, **a.g.e.**, s.545, Özel v.d., **a.g.e.**, s.696 Ruhi, **a.g.e.**, s.227;

⁸³ Erdem, **a.g.e.**, s.67.

⁸⁴ Erdem, **a.e.**, s.67.

İki taraflı adli yardım sözleşmelerinde, tebligat talebinde bulunulan evrakın kaç nüsha olarak hazırlanması gerektiği, hangi dillere tercüme edileceği ve diğer hususlar da ayrıca hüküm altına alınmıştır. Bu sözleşmelerde öngörülen genel usule göre tebliğ talebinde bulunan ülke, tebliğ evraklarını, tebligatı yapacak olan ülkenin diline tercüme ettirmeli ve bu belgeler, düzenlenecek tebliğ talepnameğine ek yapılarak gönderilmelidir. Tebliğ talepnameğinde genel olarak tebligatı çıkaran makam, tarafların isim ve sıfatları, muhatabın adresi ve tebliğ edilecek evrakın neye ilişkin olduğu hakkında bilgiler bulunması öngörülmüştür⁸⁵.

Türkiye'nin akdettiği iki taraflı adli yardım sözleşmelerinin neredeyse tamamında, belirli hususların varlığı halinde tebligat talebinin reddedilebileceği kararlaştırılmıştır. Buna göre, tebligat yapılması kendisinden talep edilen devlet, belirtilen tebligatın yapılmasını kendi egemenliğine, güvenliğine veya kamu düzenine aykırı olacağını değerlendirmesi halinde bu talebi reddedebilecektir⁸⁶. Ek olarak kendisine tebliğ talebi iletilen devlet tarafından, tebliğ evrakının doğruluğunun teyit edilememesi veya tebligata ilişkin işlemin, talepte bulunan devletin mevzuatına göre adli makamların görev alanında bulunmaması durumlarında da bu talep reddedilebilecektir⁸⁷.

D. Tebligata İlişkin Lahey Sözleşmeleri

1. Genel Bilgi

Milletlerarası unsurlu davalarda tebligat süreçlerinin zorluğu bu nitelikteki yargılamalarda gecikme yaşanmasının önemli nedenlerinden birisidir⁸⁸. Milletlerarası nitelikli tebligat süreçlerine ilişkin sorunları çözebilmek adına Lahey Milletlerarası Özel Hukuk Konferansı (*Hague Conference on Private International Law*) çalışmalarının neticesinde, tebligata ilişkin hükümler içeren dört farklı milletlerarası sözleşme hazırlanmıştır. Bunlar sırasıyla 1896, 1905 ve 1954 tarihli Hukuk Usulüne Dair Lahey Sözleşmeleri ile sadece milletlerarası tebligatı düzenleyen 1965 tarihli

⁸⁵ Erdem, **a.e.**, s.67-68.

⁸⁶ Çelikel, Erdem, **a.g.e.**, s.546.

⁸⁷ Erdem, **a.e.**, s.69.

⁸⁸ Cemal Şanlı, **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, 7. bs, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2019, s.225.

Hukuki veya Ticari Konularda Adli ve Gayri Adli Belgelerin Yabancı Memleketlerde Tebliğine Dair Sözleşmedir.

1896 tarihli Hukuk Usulüne Dair Lahey Sözleşmesinde tebligatın, oldukça karışık, zaman alıcı ve masraflı olan diplomatik temsilciler aracılığıyla yapılması öngörülmüştür⁸⁹. 1905 ve 1954 tarihli Hukuk Usulüne Dair Lahey Sözleşmelerinde ise asıl olarak benimsenen tebligat usulü konsolosluk aracılığıyla tebligattır⁹⁰.

1965 tarihli Lahey Tebligat Sözleşmesi'nde tebligatların, 1896, 1905 ve 1954 tarihli Hukuk Usulüne Dair Lahey Sözleşmelerinde öngörülen tebligat yöntemleri ile de yapılabileceği belirtilmiştir. Fakat 1965 tarihli Lahey Tebligat Sözleşmesi, önceki sözleşmelerden farklı şekilde, merkezi makamlar aracılığıyla tebligat usulünü, asıl tebligat yöntemi olarak benimsenmiştir.

Daha önce de belirtildiği üzere Türkiye, mezkûr sözleşmelerden 1954 tarihli Hukuk Usulüne Dair Lahey Sözleşmesi'ne ve 1965 tarihli Lahey Tebligat Sözleşmesi'ne taraftır.

1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi'nin 22'nci maddesi Sözleşmenin, 1954 tarihli Lahey Usul Sözleşmesindeki tebligat hükümlerinin yerini aldığını belirtmektedir. Böylelikle bu sözleşmelerden her ikisine de katılan taraf devletler bakımından, tebligata ilişkin konularda, 1965 tarihli sözleşme uygulama alanı bulacak olup bu açıdan 1965 tarihli sözleşme, yabancı ülkelerde yapılacak tebligata ilişkin konularda 1954 tarihli Lahey Usul Sözleşmesi'nin yerini almıştır. Bu nedenle Türkiye bakımından ancak az sayıda devlet ile gerçekleştirilecek tebligatlar için 1954 tarihli Lahey Usul Sözleşmesi uygulanabilmektedir⁹¹.

Az sayıda devlet ile gerçekleştirilen tebligat süreçlerinde uygulandığı için 1954 tarihli Lahey Usul Sözleşmesi hakkında detaylı bir inceleme gerçekleştirilmeyecektir.

⁸⁹ **Practical Handbook on the Operation of the Service Convention** ("Practical Handbook"), The Hague Conference on Private International Law Permanent Bureau, The Hague, 2016, s.77, dn. 331.

⁹⁰ **Practical Handbook**, s.77, dn.332.

⁹¹ 1954 tarihli Hukuk Usulüne Dair Lahey Sözleşmesi'ne taraf olan fakat 1965 tarihli Lahey Tebligat Sözleşmesi'ne taraf olmayan devletler şunlardır: Kırgızistan, Lübnan, Özbekistan, Surinam, Vatikan.

Fakat, 1965 tarihli Lahey Tebligat Sözleşmesi uygulamada oldukça sık kullanıldığından ve çalışmamız bakımından önem arz ettiğinden ayrıca irdelenecektir.

2. 1954 Tarihli Lahey Usul Sözleşmesi Uyarınca Yurtdışında Tebligat Yapılması

1954 tarihli Lahey Usul Sözleşmesi (“Sözleşme”) genel olarak milletlerarası adli yardıma ilişkin olup yabancı ülkede yapılacak tebligatı da bu kapsamda düzenlemektedir. Dışişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan Genelgede⁹² Türkiye bakımından Sözleşmenin, 13.05.1973 tarihinde yürürlüğe girdiği belirtilmektedir. Ancak bu tarihin, Türkiye’nin Sözleşme’ye katılmasının kesinleştiği tarih olduğu, Sözleşme’nin 28/II numaralı maddesinde yürürlüğe ilişkin 60 günlük bekleme süresi bulunduğu ve bu nedenle yürürlük tarihinin 11.07.1973 olması gerektiği doktrin tarafından isabetli olarak ifade edilmiştir⁹³.

Sözleşme’de asıl olarak öngörülen tebligat usulu, konsolosluk yoluyla tebligattır⁹⁴. Buna göre tebligat talebi, talep eden devletin konsolosu tarafından, tebligat devletin sözleşme uyarınca belirleyeceği merkezi makama iletilir. Tebligat talebini alan merkezi makam, tebligatı yapması halinde bunu ispat eden belgeyi, tebligatı yapamamış ise bunun nedenini gösteren belgeyi talep eden devletin konsolosuna gönderir. Buna ek olarak akit devletlerin, kendi ülkelerinde yapılacak tebligat talebinin diplomatik yol ile iletilmesini talep etme hakkı bulunmaktadır⁹⁵.

Bunların yanında sözleşmenin 6’ncı maddesi diğer başka tebligat usullerinin de talep eden devlet ile tebligat ülkesi devletin arasında buna ilişkin sözleşme bulunması yahut da tebligat devletin karşı gelmemesi halinde uygulanabileceğini belirtmektedir. Buna göre bu şartların gerçekleşmiş olması halinde tebligatın, tebligat ülkesi tarafından doğrudan posta yolu ile gönderilmesi, doğrudan tebligatın gönderildiği devletin noterleri veya yetkili makamları aracılığıyla yapılması yahut da

⁹² RG. 28.05.1973/14547.

⁹³ Moroğlu, Muşul, **a.g.e.**, s.99; Erdem, **a.g.e.**, s.71.

⁹⁴ **Practical Handbook**, s.77, dn.332; Muşul, **a.g.e.**, s.100; Çelikel, Erdem, **a.g.e.**, s.457.

⁹⁵ 1954 tarihli Lahey Usul Sözleşmesi md. 1.

diplomasi memurları veya konsolosları aracılığıyla doğrudan yapılması da mümkündür.

Sözleşme ayrıca taraf devletlerin kendi vatandaşlarına yapacakları tebligatlar bakımından da özel bir düzenleme içermektedir. Sözleşmenin 6/son cümle hükmüne göre tebligat muhatabının, tebligatı çıkaran devletin vatandaşı olması halinde tebligat, zor uygulanmaması şartıyla diplomasi memurları veya konsolosları tarafından doğrudan doğruya yapılabilir. Bu halde tebligat devletin bu tebligata karşı koyma hakkı bulunmamaktadır. Sözleşmenin ilgili 6'ncı maddesi şu şekildedir;

“Yukarıdaki maddelerin hükümleri:

1- Evrakın yabancı memlekette bulunan alakalılara doğrudan doğruya posta ile göndermek hakkına;

2- Alakalıların tebligatı, doğrudan doğruya evrakın gönderildiği memleketin noterleri veya yetkili memurları vasıtası ile yaptırmaları hakkına;

3- Her Devlet için yabancı memlekette bulunan kimselere tebligatı, diplomasi memurları veya konsolosları vasıtası ile doğrudan doğruya yaptırmak hakkına;

halel getirmez.

Bu hallerin her birinde, derpiş olunan hak, ancak alakalı Devletler arasındaki sözleşmeler bunu kabul etmişse veya sözleşme olmaması halinde, Ülkesi Üzerinde tebligat yapılacak Devlet buna mümanaat etmezse, kullanılabilir. Bu Devlet, fıkra 1. numara 3 deki hallerde evrak, müracaat eden Devletin vatandaşından birisine tazyiksiz tebliğ edilecekse buna mümanaat edemez.”

1954 tarihli Lahey Usul Sözleşmesi'nin bu hükmü, 1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi'nin 8'inci maddesi ile aynı doğrultuda olup aynı zamanda işbu çalışmanın ana konusu olan Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü ile öngörülen tebligat usulü ile de benzerdir. Buna ilişkin inceleme, çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde daha ayrıntılı yapılacaktır.

3. 1965 Tarihli Lahey Tebligat Sözleşmesi Uyarınca Yurtdışında Tebligat Yapılması

1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi (“Sözleşme”), 1905 ve 1954 tarihli Lahey Sözleşmeleri ile öngörülen konsüler tebligat usulüne nazaran, daha çabuk, kolay ve pratik bir yöntem olan merkezi makamlar aracılığıyla tebligat usulünü, asıl yöntem olarak benimsemiştir⁹⁶. Bunun yanında 1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi, o tarihe kadar ikili ve çok taraflı sözleşmelerle kabul edilen ve uygulanan yurtdışına tebligat usullerinin tümünü içinde toplamıştır⁹⁷.

Türkiye 1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi’ne 09.07.1971 tarihli 1483 sayılı Kanun ile katılmaya uygun bulmuş ve 28.04.1972 tarihinde Sözleşme, Türkiye bakımından yürürlüğe girmiştir⁹⁸.

Sözleşme, tebliğ edilmek üzere yabancı devletlere ticari veya hukuki, adli veya gayri adli bütün belgelerin gönderilmesi hakkında uygulanmaktadır. Ancak muhatabın adresinin bilinmediği hallerde Sözleşmenin uygulama alanı bulmayacağı açıkça ifade edilmiştir⁹⁹. Bu nedenle Sözleşme kapsamında tebligat talebini alan devletin, adres araştırması yapma yahut yer tespiti gerçekleştirme yükümlülüğü bulunmamaktadır.¹⁰⁰

a. Sözleşme Uyarınca Merkezi Makamlar Aracılığıyla Tebligat Usulü

1965 tarihli Lahey Tebligat Sözleşmesi ile benimsenen ana tebliğ usulü tebligatın, merkezi makamlar aracılığıyla yapılmasıdır. Tebligata ilişkin diğer sözleşmelerden farklı olarak öngörülen bu tebligat usulü ile yurtdışına tebligat süreçleri kolaylaştırılmış, hızlı ve pratik şekilde tamamlanmasını sağlanmıştır¹⁰¹.

Buna göre akit devletlerden her biri, diğer akit devletlerden gelecek tebliğ taleplerini kabul etmek üzere, kendi iç hukuk hükümlerine göre kurulacak olan bir

⁹⁶ Moroğlu, Muşul, **a.g.e.**, s.103; Çelikel, Erdem, **a.g.e.**, s.548; Ruhi, **a.g.e.**, s.235 (Usul); Doğan (Vahit), **a.g.e.**, s.102.

⁹⁷ Çelikel, Erdem, **a.g.e.**, s.548.

⁹⁸ Erdem, **a.g.e.**, s.77-78.

⁹⁹ 1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi md. 1.

¹⁰⁰ McClean, **a.g.e.**, s.452.

¹⁰¹ Moroğlu, Muşul, **a.g.e.**, s.103; Erdem, **a.g.e.**, s.79.

Merkezi Makam belirleyecektir¹⁰². Türkiye, 1965 tarihli Lahey Tebligat Sözleşmesi kapsamında Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'nü merkezi makam olarak belirlemiştir¹⁰³. 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi¹⁰⁴ ile bu birimin adı, Adalet Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü ("DİABGM") olarak değiştirilmiştir.

1965 tarihli Lahey Tebligat Sözleşmesi'nin 3'üncü maddesine göre, tebligat talebinde bulunan devletin kanunları uyarınca yetkili makam veya tebligat yapmaya yetkili kimse, tasdik veya benzeri bir formaliteye ihtiyaç olmaksızın, tebligatın gerçekleşeceği devletin merkezi makamına, Sözleşmenin ekinde yer alan 184 nolu örneğe uygun şekilde düzenlenmiş talepnameyi göndermesi gerekmektedir¹⁰⁵. Tebliğ edilecek belgenin aslı veya suretinin de bu talepnameye eklenmesi gerekmektedir. Talepname ile tebliğ edilecek belgeler ikişer nüsha olarak hazırlanır. Sözleşme çerçevesinde, Türkiye'den yurtdışına yapılacak tebligatlarda, ikişer nüsha Türkçe ve tebligat ülkesinin kabul ettiği dildeki tercüme edilmiş olan tebliğ evraklarının, talepnameye eklenmesi gerekmektedir¹⁰⁶. Talepname, İngilizce veya Fransızca yahut da tebligat devletinin kabul ettiği dillerden biri ile yazılmalıdır¹⁰⁷.

Tebliğat talebinde bulunulan merkezi makamın, kendisine gönderilen talepnameyi Sözleşme hükümlerine uygun bulmaması halinde, talepnameye karşı itirazlarını da belirterek istekte bulunana bu durumu derhal haberdar etmesi gerekmektedir¹⁰⁸.

Merkezi makamların Sözleşme kapsamındaki temel işlevi, tebligat taleplerini almak ve bu talepleri yetkili kurumlar aracılığıyla yerine getirerek sonuç hakkında geri bildirim yapmaktır. Ancak bir çok taraf devlet için aynı zamanda, tebligat talebinin, tebligatın yapılacağı devletin merkezi makamına gönderilmesi işlevini de yerine getirmektedir. Böylelikle hatalı talepler nedeniyle tebligat talebinde bulunulan

¹⁰² 1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi md. 2.

¹⁰³ RG. 20.02.197/14454; Ayrıca bkz.: 63/3 Nolu Genelge.

¹⁰⁴ RG. 15.07.2018/30479.

¹⁰⁵ Sözleşmeye ekli 184 nolu örnek talepname için bkz.: 63/3 nolu Genelge EK-3.

¹⁰⁶ 1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi md. 5/2.

¹⁰⁷ 1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi md. 7/2.

¹⁰⁸ 1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi md. 4.

devletin, talebi reddetmesi ve sürecin bu nedenle uzamasının engellenmesi amaçlanmaktadır¹⁰⁹.

Sözleşme tarafından, tebligat talebinin gönderilmesine ilişkin öngörülen bu usulün yanında, tebligat çıkarmaya yetkili makamlar, arada herhangi bir aracı kurum bulunmadan, doğrudan tebligatın yapılacağı ülkenin merkezi makamına tebligat talebinin gönderilmesi de öngörülmektedir. Tebligatın yapıldığı veya yapılamamış ise bunun nedenlerini belirten belge, merkezi makam tarafından tebligatı çıkaran mercie ulaştırılmakta ve tebligat işlemleri tamamlanmaktadır.

Avrupa Birliği'ne üye devletlerde, mahkemelerin, tebligata ilişkin olarak yukarıdaki prosedürü izlediği ve tebliğ evrakını doğrudan tebligat ülkesinin merkezi makamına ilettiği belirtilmektedir. Fakat ülkemizde 2011 yılına kadar, Adalet Bakanlığı tarafından milletlerarası tebligata ilişkin genelgelerde tebliğ evrakının, talepname ile birlikte DİABGM'ye gönderilmesi gerektiği belirtilmiştir. Öğretide haklı olarak eleştirilen¹¹⁰ bu uygulamanın amacının, tebliğ evrakının usule uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığının denetlenerek, devletin itibarının korunması ve tebliğ talebinin reddini engellemek olduğu ifade edilmiştir¹¹¹.

2011 tarihli 63/3 sayılı Genelgeyle bu uygulamadan vazgeçilerek, adli evrakların, kazai merciler tarafından doğrudan tebligat ülkesinin merkezi makamına gönderilmesinin önü açılmıştır¹¹². Öğretide, adliye personellerinin, tebligat süreçlerine ilişkin yeterli eğitim ve bilgiye sahip olmamasından ötürü hatalı tebligat taleplerinin düzenlendiği gerçeği göz önüne alınarak, tebligat talebinin öncelikli olarak DİABGM'ye gönderilmesi gerektiği, aksi taktirde tebligat ülkesinin usule aykırı talebi reddedeceği için tebligat sürecinin daha da uzadığı ileri sürülmüş ve 2011 tarihli bu değişiklik eleştirilmiştir¹¹³. Kanaatimizce bu eleştiri yerinde değildir. Zira, adliye personelinin bu konuda bilgi eksikliği bulunmaktaysa bunun çözümü, eğitimlerle bu

¹⁰⁹ McClean, **a.g.e.**, s.451.

¹¹⁰ Bkz. Erdem, **a.g.e.**, s.81-82 dn. 209; Ruhi, **a.g.e.**, s.251 (Tebligat).

¹¹¹ Gonca Gülfem Bozdağ, "1965 Tarihli Lahey Sözleşmesi Bakımından Tebligat Kanunu'na İlişkin Bazı Sorunlar", **GÜHFD.**, C. XX, 2016, S. 2, s.276- 277.

¹¹² Ali Gümrah Toker, "15 Kasım 1965 Tarihli "Hukuk veya Ticari Konularda Adli ve Gayri Adli Belgelerin Yabancı Memleketlerde Tebliğine Dair Lahey Sözleşmesi" Uyarınca Tebligat Yapılması", **DEÜHFD.**, s.127- 128.

¹¹³ Yıldız, **a.g.e.**, s.54.

eksikliğin giderilmesidir. Bunun yanında hatalı evrak tanziminin önüne geçilebilmesi amacıyla, belirli yabancı dillere ilişkin standart formlar hazırlanabilir ve bunların nasıl doldurulacağına ilişkin talimat ve rehberler adliye personellerinin kullanımına sunulabilir. Bunun yerine, DİABGM'nin bir teftiş makamı haline getirilmesi, tebligat hukukunun temel prensiplerine aykırı olup, tebligat sürecini uzatacak, zorlaştıracak ve daha masraflı hale getirecektir.

Sözleşmenin 7'nci maddesi uyarınca talepnameye ve sözleşmeye ekli diğer örnek metinlere yazılacak olan terimlerin Fransızca veya İngilizce dillerinde olması gerekmektedir. Bunun yanında bu terimlerin, belgenin çıktığı ülkenin resmi dili veya dillerinden biri ile de yazılması mümkündür. Tebliğ edilecek evrak, iki takım gönderen devletin dilinde, iki takım da muhatabın bulunduğu ülkenin kabul ettiği dilde hazırlanarak talepname ekinde tebligat ülkesi merkezi makamına gönderilir¹¹⁴.

Tebliğ talepnamesinin Sözleşmeye ekli örneğe göre düzenlenen ve tebliğ edilecek belgenin esas unsurlarını ihtiva eden kısmı, belge ile birlikte muhataba tebliğ edilir.

b. Sözleşme Uyarınca Tebligatın Gerçekleştirilmesi ve Belgelendirilmesi

Sözleşmenin 5'inci maddesi uyarınca Tebligat talebinde bulunulan devletin merkezi makamı, talebin sözleşmeye uygun olması halinde tebligatı, bizzat veya aracı vasıtasıyla gerçekleştirecektir.

Talebi alan merkezi makam, tebligatı, kendi ülkesindeki mevzuat uyarınca geçerli olacak usule göre yapacaktır¹¹⁵. Bunun yanında, talep edilen Devletin kanununa aykırı olmamak kaydı ile, istekte bulunan devlet tarafından belirtilen özel bir usule uygun olarak da tebligat yapılması mümkündür¹¹⁶.

Sözleşmenin 6'ncı maddesine göre tebligat için kendisinden talepte bulunulan devletin merkezi makamı veya bu makamın tebliğ işi ile görevlendirdiği makam, Sözleşmeye ekli örneğe uygun olarak bir tebliğ tasdiknamesi düzenler. Tebliğ

¹¹⁴ Yıldız, **a.g.e.**, s.48-49.

¹¹⁵ 1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi md. 5/1-a.

¹¹⁶ 1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi md. 5/1-b.

tasdiknamesi, tebligatın yerini, zamanını ve usulünü, belge tebliğ edilmemiş ise bunun nedenini gösterir. Tebliğ tasdiknamesi doğrudan, tebliğ isteğinde bulunan makama gönderilir.

1965 tarihli Lahey Tebligat Sözleşmesi, tebliğ edilecek belgenin, tebligat merci tarafından merkezi makamlara gönderilmesi usulü haricinde, akit devletlerin istediklerinde başvurabilecekleri başka tebliğ usulleri de öngörmüştür.

c. Sözleşme Uyarınca Doğrudan Diplomatik ve Konsüler Tebligat Usulleri

1965 tarihli Lahey Tebligat Sözleşmesi'nin 8'inci maddesi, akit devletlerden her birinin, adli belgelerin yabancı ülkede tebliği işini, zor kullanmamak kaydıyla, kendi diplomatik temsilcisi veya konsolosluk ajanları aracılığıyla doğrudan yapabileceğini belirtmektedir.

Sözleşme, işbu maddeye ilişkin beyanda bulunulmasına imkân tanımıştır. Buna göre taraf devletlerin koyacakları şerh ile kendi ülkelerinde bu usule göre yapılacak tebligatları sadece belgenin çıktığı devletin vatandaşları ile kısıtlaması mümkündür. Eğer tebligatın yapılacağı ülke, 1965 tarihli Sözleşmeye bu yönde bir beyanda bulunmuş ise bu tebligat yöntemi, ancak diplomatik veya konsüler temsilcinin bağlı bulunduğu devletin vatandaşları bakımından uygulanabilecektir¹¹⁷.

Yukarıda da değinildiği üzere bu hüküm ile öngörülen tebligat usulü, 1954 tarihli Hukuk Usulüne Dair Lahey sözleşmesinin 6/son cümle hükmü ile paralel olup aynı zamanda işbu çalışmanın ana konusunu teşkil eden Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca yurtdışında bulunan Türk vatandaşlarına doğrudan yapılacak tebligat usulü ile de benzer özelliklere sahiptir. Buna ilişkin açıklamalar daha ayrıntılı olarak çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde gerçekleştirilecektir.

Önemle vurgulanması gerekmektedir ki Sözleşmenin 8'inci maddesi kapsamında doğrudan diplomatik veya konsüler tebligat ancak ve ancak herhangi bir

¹¹⁷ Türkiye, mezkur 8. madde uyarınca bildirdiği beyan ile diplomatik temsilcileri veya konsolosluk memurlarının, sadece kendi vatandaşlarına tebliğ yapabileceklerini belirtmiş, diğer ülke vatandaşlarına tebligat yapma yetkilerini kabul etmemiştir.

zorlama uygulanmaksızın yapılmalıdır. Madde metninde yer alan *zorlama uygulanmaksızın (without application of any compulsion)* ifadesi belgenin, muhatap tarafından gönüllü olarak tebliğ alınmasını ifade etmektedir¹¹⁸. Bu anlamda muhatabın, tebligat belgelerini gönüllü olarak tebliğ almaması halinde işbu tebligat usulü kapsamında tebligat yapılması mümkün değildir. Bu halde konsolosluk görevlisinin yetkisi ancak, durumu resmen saptamakla sınırlıdır¹¹⁹.

d. Sözleşmede Öngörülen Diğer Tebligat Usulleri

Yukarıda izah edilenler yanında Sözleşme'nin 9'uncu maddesi, akit devletlerin, tebliğ edilecek adli belgeleri, tebligatı yapacak yetkili makamlara gönderilmesi işinin konsolosluklar aracılığıyla da yapılabileceğini belirtmektedir. *Dolaylı konsüler tebligat usulü*¹²⁰ olarak isimlendirilen bu tebligat yöntemi, 1905 ve 1954 tarihli Hukuk Usulüne Dair Lahey Sözleşmelerinde esas olarak benimsenen tebligat yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır¹²¹.

Ek olarak, istisnai durumların gerektirmesi halinde aynı amaçla, diplomatik yolların kullanılması da mümkün kılınmıştır. Bu tebligat yöntemi ise dolaylı diplomatik tebligat usulü olarak isimlendirilmektedir¹²².

Sözleşmenin 10'uncu maddesi uyarınca, tebligat talebinde bulunulan devlet itiraz etmedikçe aşağıdaki yöntemlerle de tebligatın yapılması mümkündür.

- i.) Adli belgelerin yabancı devletteki kişilere doğrudan posta ile gönderilmesi yolu ile tebligat yöntemi (10/a)
- ii.) Menşe devletteki adalet görevlileri, devlet memurları veya devletin diğer yetkili kişilerinin, adli belgelere ilişkin tebligatı, doğrudan talep edilen devletteki tebligat yapmaya yetkili kimseler, devlet memurları veya

¹¹⁸ **Practical Handbook**, s.77.

¹¹⁹ Rona Aybay, **Tarih ve Hukuk Açısından Konsolosluk**, 2. bs, İstanbul, Literatür Yayıncılık, 2020, s.203.

¹²⁰ **Practical Handbook**, s.78-79.

¹²¹ **Practical Handbook**, s.77, dn.332.

¹²² **Practical Handbook**, s.79; Diplomatik yolla tebligat usulü, 1896 tarihli Hukuk Usulüne Dair Lahey Sözleşmesinde esas olarak benimsenen tebligat yöntemidir (Bkz.: **Practical Handbook**, s.77, dn. 331.)

devletin yetkili diğer kişileri aracılığıyla yapabilecekleri tebligat yöntemi (10/b)

iii.) Bir dava ile ilgili herhangi bir kimsenin, adli belgelere ilişkin tebligatı doğrudan, talep edilen Devletin tebligat yapmaya yetkili kimseleri, devlet memurları veya o Devletin diğer yetkili kişileri aracılığıyla yaptırması usulü ile tebligat yöntemi (10/c)

Sözleşmenin 21/2-a hükmü uyarınca akit devletlerin, yukarıda belirtilen tebligat usullerine karşı itiraz etmeleri ve kendi ülkelerinde bu usuller uyarınca tebligat yapılamayacağı yönünde şerh düşmeleri mümkündür¹²³.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 1965 tarihli Lahey Tebligat Sözleşmesi'nin 10'uncu maddesine ilişkin beyanda bulunan ve bu anlamda doğrudan posta yöntemi ile tebligat yapılmasına müsaade etmeyen Türkiye'de ve Almanya'da bulunan muhataplara, doğrudan posta yöntemiyle yapılan tebligatın usulsüz olduğunu, isabet bir şekilde ifade etmiştir¹²⁴.

Yukarıda belirtilen ve Sözleşmenin 10/a hükmü ile düzenlenen doğrudan posta yönteminin tam olarak neyi ifade ettiği Sözleşme tarafından açıklanmamaktadır. Bu nedenle doğrudan posta yönteminin neler olabileceği, tebligatın gerçekleştiği ülke devletin karşı çıkması kaydıyla, tebligatı çıkaran devlet hukukuna göre belirlenecektir¹²⁵. Türkiye bakımından bu tebligat yöntemi, PTT tarafından sunulan iadeli taahhütlü posta servisi aracılığıyla uygulanabilmektedir¹²⁶. Bu kapsamda tebligatı çıkaran mercii tarafından, tebliğ edilecek belgelerin Türkçesi ile muhtabın diline yapılan tercümesinin, Adalet Bakanlığı veya Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla edilmeksizin, PTT iadeli taahhütlü posta servisi aracılığıyla doğrudan muhatabın

¹²³ Türkiye, bu madde uyarınca Sözleşmenin 10'uncu maddesinde belirtilen tebligat usullerine karşı beyanda bulunarak bu tebligat usullerini kabul etmemiştir. Bkz: RG. 20.02.1973/14454.

¹²⁴ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 19.12.2019 tarihli ve 2017/130 E., 2019/1394 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 06.02.2023).

¹²⁵ **Practical Handbook**, s.79-83.

¹²⁶ Nitekim 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun 1'inci maddesinde, kazaî merciler tarafından yapılacak tebligatın, Tebligat Kanunu hükümlerine göre ve Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü veya memur vasıtasıyla yapılacağı belirtilmektedir.

adresine gönderilebilmektedir¹²⁷. Bu anlamda, belgelendirilebilir olsa da özel kargo firmalarıyla tebligat yapılmasının uygun olmadığı söylenebilecektir.

Doğrudan posta yoluyla gerçekleştirilecek tebligatlarda da Sözleşmenin 15'inci maddesinde belirtilen sürelerle riayet edilmesi zorunludur¹²⁸. Doğrudan posta yönteminin, Sözleşme kapsamında öngörülen en hızlı ve etkili tebligat yöntemi olduğu belirtilmektedir¹²⁹.

Doğrudan posta yöntemine karşı beyanda bulunmayan ülkeler şunlardır: Amerika Birleşik Devletleri, Arnavutluk, Antigua ve Barbuda, Bahama Adaları, Barbados, Belarus, Belçika, Belize, Birleşik Krallık (İngiltere) ve Kuzey İrlanda, Bosna-Hersek, Botswana, Çin Hong-Kong ve Makao Özel Bölgeleri, Danimarka, Estonya, Fas, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsrail, İsveç, İtalya, İzlanda, Japonya, Kanada, Kazakistan, Kıbrıs, Kolombiya, Kosta Rika, Letonya¹³⁰, Lüksemburg, Malavi, Pakistan, Portekiz, Romanya, Seyşeller, Slovenya¹³¹, Saint Vincent ve Grenadines, Tunus, Vietnam¹³².

Bu kapsamda, belirtilen ülkelerde bulunan muhataplara doğrudan iadeli taahhütlü posta ile tebligat yapılması mümkün olup, yurtdışı tebligat süreçlerinin kısaltılması ve adaletin hızlı bir şekilde tesis edilmesi adına bu yöntemin uygulanması zorunludur¹³³.

Sözleşmenin 11'inci maddesi, Akit devletlerin, Sözleşmede belirlenenlerden daha farklı tebligat usulleri ve özellikle belgelerin, birbirlerine tekabül eden makamlar

¹²⁷ 63/3 Nolu Genelge para. 18.

¹²⁸ Bkz. aş. s.73 vd.

¹²⁹ Yıldız, **a.g.e.**, s.59.

¹³⁰ Letonya, 1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi'nin 10/a hükmü kapsamında doğrudan posta yoluyla yapılacak tebligatlarda, tebliğ belgelerinin Letonca olması veya Letonca çevirisinin bulunmasını şart koşturmaktadır. Bkz.: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/notifications/?csid=409&disp=resdn> (Çevrimiçi, ET. 28.08.2022).

¹³¹ Slovenya, 1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi'nin 10/a hükmü kapsamında doğrudan posta yoluyla yapılacak tebligatlarda, tebliğ belgelerinin Slovence olması veya Slovence çevirisinin bulunmasını şart koşturmaktadır. Bkz.: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/notifications/?csid=420&disp=resdn> (Çevrimiçi, ET. 28.08.2022).

¹³² Bkz.: <https://assets.hcch.net/docs/6365f76b-22b3-4bac-82ea-395bf75b2254.pdf> (Çevrimiçi, ET. 27.08.2022).

¹³³ Çelikel, Erdem, **a.g.e.**, s.551.

arasında doğrudan ulaştırılması için aralarında anlaşma yapabileceklerini belirtmektedir.

e. Sözleşme Uyarınca Kararın Ertelenmesi ve Eski Hale Getirme

1965 tarihli Lahey Tebligat Sözleşmesi'nin 15'inci maddesi, mahkeme kararının ertelenmesini ve 16'ncı maddesi ise eski hale getirmeyi düzenlemektedir. Böylelikle, yabancı ülkeye yapılacak tebligatlar bakımından yaşanabilecek sorunlar nedeniyle muhatabın hukuki dinlenilme hakkının temin edilmesi ve hak kaybına uğramaması amaçlanmaktadır¹³⁴.

Buna göre, Sözleşmenin 15/1 hükmü uyarınca, bir dava dilekçesi veya aynı nitelikteki bir belgenin Sözleşme hükümleri gereğince tebliğ edilmek üzere yabancı bir devlet ülkesine gönderilmesine rağmen davalının mahkemeye gelmemesi halinde,

“a.) Belgenin, talep edilen devlet topraklarında oturan kimselere tebliğ edilmek üzere hazırlanmış, o memleketin tebligatla ilgili mevzuatına uygun bir şekilde tebliğ edilmiş olduğu veya,

b.) Belgenin, Sözleşmede öngörülen başka bir usulle davalıya veya ikametgahına tebliğ veya tevdi olunduğu veya bu hallerden her birinde tebliğ veya tevdi keyfiyetinin davalının savunmasını hazırlaması için yeteri kadar vakit bırakacak bir tarihte tebliğ veya tevdi edilmiş bulunduğu,”

tespit edilmedikçe hâkim, kararı ertelemek zorundadır.

Sözleşmenin 15/2 hükmü uyarınca, Akit devletlerden her biri, yukarıdaki hükümlere rağmen, tebligatın tebliğ veya teslim edildiğine dair tasdiknameyi almamış olsa dahi, aşağıda belirtilen hallerde hüküm verebileceğini beyan etmekte serbest bırakılmışlardır;

“a.) Belgenin, Sözleşmede öngörülen usullerden biri ile intikal ettirilmiş olması;

b.) Belgenin gönderilme tarihinden itibaren, altı aydan az olmamak üzere, hâkimin her özel duruma göre takdir edeceği bir sürenin geçmiş bulunması,

¹³⁴ **Practical Handbook** s. 98; Perçin, **a.g.e.**, s.112-113.

c.) Talep edilen Devletin yetkili makamları nezdinde yapılan bütün teşebbüslere rağmen herhangi bir tebliğ tasdiknamesi elde edilmesinin mümkün olmaması¹³⁵. ”

Yukarıda belirtilen haller mevcut olsa dahi hâkim, geçici veya koruyucu tedbirler almakta serbest bırakılmıştır¹³⁶.

Sözleşmenin 16’ncı maddesi ise, Sözleşme uyarınca bir dava dilekçesi veya aynı nitelikteki bir belgenin tebliğ edilmek üzere yabancı bir memlekete gönderilmesine rağmen, mahkemeye gelmeyen davalının aleyhine karar verildiği halinde uygulanabilecek olan *eski hale getirme* ile ilgili şartları düzenlemektedir¹³⁷. Buna göre hâkim, aşağıdaki şartların birlikte gerçekleşmesi halinde kanun yollarına müracaatını sağlamak üzere süre aşımının davalı hakkındaki neticelerini kaldırmaya yetkilidir;

“a.) Davalının kendi kusuru bulunmaksızın savunmasını hazırlamak üzere dilekçeden veya kanun yollarına müracaat hakkını kullanması için karardan vaktinde haberdar olmaması,

b.) Davalı tarafından ileri sürülen defilerin dayanaktan yoksun bulunmaması,”

Süre aşımının neticelerinin kaldırılması hakkındaki müracaatın, davalının karar hakkında bilgi edinmesinden itibaren makul bir süre içinde yapılmaz ise kabul edilmeyeceği belirtilmektedir¹³⁸. Bunun yanında akit devletler, kararın verildiği tarihten itibaren bir yıldan az olmamak kaydı ile belirteceği sürenin geçmesinden sonra yapılacak müracaatları kabul etmeyeceklerini bildirmekte serbesttirler¹³⁹.

Sözleşmenin yukarıda anlatılan 16’ncı maddesi, kişi halleriyle ilgili kararlarda uygulanmamaktadır¹⁴⁰. Bunun sebebinin, boşanma veya evliliğin butlanı halinde

¹³⁵ Türkiye, Sözleşmenin belirtilen 15/2 hükmünde yer alan şartların mevcut olması halinde hakimlerin karar verebileceğini beyan etmiştir. Bkz.: RG. 20.02.1973/14454.

¹³⁶ 1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi md. 15/3.

¹³⁷ **Practical Handbook** s. 103; Erdem, **a.g.e.**, s. 88.

¹³⁸ 1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi md. 16/2.

¹³⁹ 1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi md 16/3; Türkiye, bu fıkra uyarınca Sözleşmenin md. 16/2 hükmünde belirtilen taleplerin, kararın verilmesinden itibaren bir yıl içinde ileri sürülmemeleri halinde kabul etmeyeceğini beyan etmiştir. Beyan için bkz.: RG. 20.02.1973/14454.

¹⁴⁰ 1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi md. 16/4.

tarafından birisinin gerçekleştireceği evlilikler bakımından karşılaşılabilecek belirsizlikleri engellemek olduğu ifade edilmiştir¹⁴¹.

f. Sözleşme Uyarınca Tebliğ Talebinin Reddi

Sözleşmeye uygun olarak iletilen tebligat talebinin reddine ilişkin haller, Sözleşmenin 13'üncü maddesi tarafından düzenlenmektedir. Buna göre talep edilen devlet, Sözleşmeye uygun olarak yapılan tebliğ isteğinin yerine getirilmesini ancak, egemenlik veya güvenliği zedeleyici bulması halinde reddedebilecektir.

Tebliğ talebinin yerine getirilmesi, sadece talep edilen Devletin söz konusu davada kaza yetkisinin münhasıran, kendi adalet makamlarına ait olduğu iddiası veya tebliğ talebine dair konunun kendi mevzuatı tarafından hukuken tanımaması sebebiyle reddedilemeyeceği açıkça belirtilmiştir¹⁴². İsteğin reddi halinde merkezi makamın derhal surette istekte bulunana bu durumu haber vermesi gerekmektedir¹⁴³.

¹⁴¹ **Practical Handbook** s.105.

¹⁴² 1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi md. 13/2.

¹⁴³ 1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi md. 13/3.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TEBLİGAT KANUNU'NUN 25/A HÜKMÜ KAPSAMINDA YURTDIŞINDA BULUNAN TÜRK VATANDAŞLARINA YAPILACAK TEBLİGAT

Çalışmamız kapsamında önce tebligatın önemi, tebligata ilişkin temel bilgiler ve yurtiçinde yapılacak olan tebligatın esasları açıklanmış, sonrasında egemenlik kavramının milletlerarası tebligatın yapılması bakımından ne gibi sınırlamalar getirdiği teşkil ettiği incelenmiştir. Daha sonra devletlerin, egemenliğin doğurduğu bu kısıtlamaları, milletlerarası adli yardım ile nasıl çözmeye çalıştıkları ve devamında ise Türkiye’den yurtdışına yapılacak tebligata ilişkin genel hükümler ile konuya ilişkin milletlerarası sözleşmeler tarafından öngörülen usuller incelenmiştir.

İşbu bölümde, çalışmamızın ana konusu olan Tebligat Kanunu’nun 25/A hükmü uyarınca siyasi temsilcilikler aracılığıyla yurtdışında bulunan Türk vatandaşlarına yapılacak tebligat incelenecektir.

I. TEBLİGAT KANUNU 25/A HÜKMÜ HAKKINDA GENEL BİLGİ

Çalışmamızın giriş bölümünde açıklandığı üzere yargılamanın adil ve zamanında gerçekleşebilmesi için tebligat süreçlerinin mümkün olan en hızlı, güvenilir ve ucuz yöntem ile tamamlanması gerekmektedir. Yurtdışına yapılacak olan tebligatlarda bu prensiplerin uygulanmasını engelleyen belli başlı sorunlar bulunmaktadır.

Bu sorunların üstesinden gelebilmek için devletler, yurtdışında bulunan muhataba yapılacak tebligatları iç hukuk mevzuatlarında özel hükümlerle düzenlemişlerdir. Ancak, yurtdışında yapılacak tebligat yabancı devlet ülkesinde gerçekleşeceği için devletler, milletlerarası tebligata ilişkin birçok iki taraflı ve çok taraflı anlaşmalar akdederek, tebligat işleminin en hızlı, güvenilir ve ucuz yoldan yapılmasını temin etmeye çalışmışlardır.

Yurtdışında bulunan Türk vatandaşlarına tebligat hükümleri Türkiye bakımından özel öneme sahiptir. Nitekim Türkiye, çeşitli nedenlerden ötürü uzun yıllardan beridir yurtdışına göç veren ülke konumundadır. Bundan ötürü milyonlarca Türk vatandaşı¹ yurtdışında ikamet etmektedir. Bu durumun getirdiği bir ihtiyaç olarak kanun koyucu, yurtdışında ikamet eden Türk vatandaşlarına yapılacak tebligatı özel olarak düzenlemiştir.

Yukarıda da bahsedildiği üzere, 7201 sayılı Tebligat Kanunu'ndan önce uygulanan 1086 sayılı mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun yurtdışında tebligata ilişkin ilgili hükümleri, muhatabın Türk vatandaşı olması halini özel olarak düzenlememekteydi.

19.08.1959 tarihinde yürürlüğe giren 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun ilk halinde yurtdışında bulunan Türk vatandaşlarına tebligat, *Yabancı memlekette tebligat usulü* kenar başlıklı 25'inci maddesinin 2'nci fıkrası ile düzenlenmekteydi. Yürürlükten kaldırılan hükme göre, kendisine tebliğ yapılacak kimsenin Türk vatandaşı olması halinde tebliğ, o yerdeki Türk siyasi memuru veya konsolosu vasıtasıyla da yapılabilmekteydi.

11.09.1959 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan mülga Tebligat Tüzüğü'nde de yabancı memlekette bulunan Türk vatandaşına tebligat, 41'inci madde ile ayrıca düzenlenmekteydi. Buna göre, yabancı devlette yapılacak olan tebligat muhatabının Türk olması halinde tebliğ işleminin, o yerdeki Türkiye siyasi memuru veya konsolosu yahut bunların görevlendireceği bir memur tarafından yapılabileceği belirtilmekteydi.

27.03.2003 tarihli 4829 sayılı Tebligat Kanunu ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun² ile 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun 25/2 hükmü yürürlükten kaldırılmış ve işbu çalışmanın konusunu teşkil eden “Siyasî temsilcilik aracılığıyla yabancı ülkedeki Türk vatandaşlarına tebligat” kenar başlıklı 25/A maddesi Tebligat Kanunu'na eklenmiştir. 4829 sayılı Kanunun genel gerekçesinde, Türk yargı sistemiyle ilgili en önemli şikayetlerden birinin yargının

¹ Dışişleri Bakanlığı verilerine göre, yurtdışında yaklaşık 6,5 milyon Türk vatandaşı yaşamaktadır. (Bkz.: <https://www.mfa.gov.tr>, Çevrimiçi, ET. 21.07.2022).

² RG. 27.03.2003/25061.

yavaş işlemesi olduğu, bu durumun toplumda hukuk sistemine duyulan güveni önemli ölçüde zedelediği vurgulanmış ve yargılamanın hızlanması ve adaletin gerçekleşmesinin şartlarından birinin ve belki de en önemlisinin tebligat kurumunun tam ve hızlı çalışması olduğu belirtilmiştir³.

19.01.2011 tarihinde 6099 sayılı Tebligat Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁴ ile işbu çalışmanın konusu olan Tebligat Kanunu'nun 25/A maddesine 5'inci fıkra eklenmiş ve mezkûr madde hükmü uyarınca kazai merciler tarafından çıkarılacak olan tebligatın, doğrudan tebligatın yapılacağı yerdeki Türkiye büyükelçiliği veya konsolosluluğuna gönderilebileceği düzenlenmiştir.

Bunun yanında, Tebligat Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmelik⁵ 25.01.2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Tebligat Yönetmeliği'nin 43'üncü maddesi, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü ile düzenlenen Yabancı ülkelerde Türk vatandaşına yapılacak tebligata ilişkin daha ayrıntılı hükümler içermektedir. Bunun yanında Adalet Bakanlığı tarafından yayımlanan 63/3 nolu Genelge'de ve her yıl yayımlanan tebliğlerde de yurtdışındaki Türk vatandaşlarına yapılacak tebligata ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

Görüldüğü üzere kanun koyucu, konunun önemine binaen yurtdışında bulunan Türk Vatandaşlarına yapılacak olan tebligatı kanun ve yönetmelikte özel olarak düzenlemiş ve bu konuda ikincil diğer mevzuat çalışmaları yapmıştır.

II. TEBLİGAT KANUNU 25/A HÜKMÜNÜN UYGULAMA ALANI

Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca tebligat yapılacak kişiler, kendisine yabancı ülkede tebligat yapılacak Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına sahip muhataplardır.

Bu bakımdan, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmüne göre tebligatın yapılabilmesi için muhatabın Türk vatandaşı olması ve tebligatın yabancı bir ülkede

³ Kanunun gerekçesi için bkz: <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss93m.htm> (Çevrimiçi, ET. 20.02.2022).

⁴ RG. 19.01.2011/27820.

⁵ RG. 25.01.2012/28184.

yapılması şartlarının birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu iki şartın birlikte var olmaması halinde, işbu madde hükmü uyarınca tebligat yapılması mümkün değildir.

Bunun yanında aşağıda daha ayrıntılı olarak inceleneceği üzere tebligatın yapılacağı ülke ile Türkiye arasında bu tebligat yöntemine müsaade eden milletlerarası bir sözleşme veya tebligat ülkesinin iç hukukunda buna ilişkin bir düzenleme bulunması gerekliliği de bu tebligat yönteminin uygulanması bakımından şarttır.

Bu kapsamda, Tebligat Kanunu'nun 25/A maddesinin uygulanma şartları, ayrı başlıklar halinde aşağıda incelenmiştir.

A. Tebligatın Yurtdışında Yapılması Şartı

Tebligat Kanunu'nun 25/A maddesi, yurtdışında yapılacak tebligata ilişkindir. İlgili hüküm, Türk vatandaşına yapılacak tebligatın *yurtdışında* yapılması halinde uygulama alanı bulacaktır. Bu anlamda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ülkesini oluşturan coğrafi sınırların dışında bulunan her yerde bu usule göre tebligatın yapılması mümkündür.

Bu çerçevede kanun, muhatabın adresinin yabancı ülkede bulunması, orada yaşaması, kalıcı veya geçici bir süre için ikamet etmesi veya belirli bir süre orada bulunmasını şart koşmamaktadır. Tebligat Kanunu'nun 25/A maddesi tarafından bu kapsamda aranan tek şart tebligatın yurtdışında yapılmasıdır.

Fakat vurgulanması gerekmektedir ki Tebligat Kanunu'nun genel hükümleri kapsamında değerlendirme yapıldığında, ancak bilinen en son adresi yurtdışında bulunan Türk vatandaşlarına Tebligat Kanunu'nun 25/A maddesi uyarınca tebligat yapılabileceği sonucuna ulaşılmaktadır.

Nitekim çalışmamızın ilk bölümünde bahsedildiği üzere genel kural olarak tebligat, tebliğ yapılacak şahsın bilinen en son adresine yapılır⁶. Bilinen en son adresin tebligata elverişli olmadığının anlaşılması veya tebligat yapılamaması hâlinde, muhatabın adres kayıt sisteminde bulunan yerleşim yeri adresi, bilinen en son adresi

⁶ Teb. K. md. 10/1.

olarak kabul edilir ve tebligat buraya yapılır⁷. Bu nedenle, kural olarak, ancak bilinen en son adresi yurtdışında bulunan veya adres kayıt sisteminde adresi yurtdışında bulunan Türk vatandaşı şahıslara Tebligat Kanunu’nun 25/A hükmü uyarınca tebligat yapılabilecektir.

Buna rağmen, muhatabın müracaatı veya kabulü şartı ile her yerde tebligat yapılması mümkün olduğundan⁸, muhatabın müracaat etmesi veya kabul etmesi halinde, adresi yurtdışında bulunmayan ancak geçici bir süre için ülke dışına çıkmış olan Türk vatandaşlarına, Tebligat Kanunu’nun 25/A hükmü uyarınca tebligat yapılması da mümkündür. Nitekim madde, adresi yurtdışında bulunan Türk vatandaşına yapılacak tebligatı değil, yabancı ülkede kendisine tebliğ yapılacak kimsenin Türk vatandaşı olması halinde uygulanacak usulü düzenlemektedir.

Belirtildiği üzere kural olarak adres kayıt sistemindeki yerleşim yeri adresi yurtdışında olan Türk vatandaşı muhataba gerçekleştirilecek tebligatların, Tebligat Kanunu 25/A hükmü uyarınca yapılması gerekmektedir⁹. Nitekim Yargıtay, adres kayıt sisteminde sadece yurtdışı adresi bulunduğu halde Tebligat Kanunu’nun 25/A maddesi uyarınca tebligat yapılmaksızın, borçlunun işyeri adresi olduğu belirtilen adreste çalışana yapılan tebligatın usulsüz olduğunu belirtmiştir¹⁰.

B. Tebligat Muhatabının Türk Vatandaşı Olması Şartı

Tebligat Kanunu’nun 25/A hükmü, ancak ve ancak Türk vatandaşı muhataplara yapılacak tebligatlarda uygulanabilecektir.

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun¹¹ 3/1-ç hükmü *Türk vatandaşını “Türkiye Cumhuriyeti Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan kişi”* olarak tanımlamaktadır. Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun 36’ncı maddesi uyarınca Türk vatandaşlığının ispatı herhangi bir şekil şartına tabi değildir. Ancak aksi sabit oluncaya

⁷ Teb. K. md. 10/2.

⁸ Teb. K. md. 10/3.

⁹ Ruhi, Ruhi, **a.g.e.**, s.690.

¹⁰ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 25.01.2016 tarihli ve 2015/24793 E., 2016/1941 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 06.02.2022). Benzer karar için bkz.: Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 04.04.2011 tarihli ve 2010/21068 E., 2011/5495 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 06.08.2022).

¹¹ RG. 12.6.2009/ 27256.

kadar nüfus kayıtları, nüfus cüzdanları ve pasaport veya pasaport yerine geçen belgeler bir kişinin Türk vatandaşı olduğuna karine teşkil etmektedir.

Bu kapsamda, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmüne göre tebligat çıkaracak olan mercilerin, öncelikli olarak muhatabın Türk vatandaşı olduğunu, nüfus kayıtlarından teyit etmeleri gerekmektedir. Bu çerçevede, Türk vatandaşlığı yanında başka devlet vatandaşlıklarına sahip olanların durumu ile Türk vatandaşlığını kaybetmiş olanlara, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü çerçevesinde tebligat yapılıp yapılmayacağının ayrıca incelenmesi gerekmektedir.

Zaman bakımından incelendiğinde Türk vatandaşlığına sahip olma koşulunun, tebligatın gerçekleşmesi anında sağlanması gerekmektedir¹². Bu nedenle, tebligatın gerçekleşmesi anından önce Türk vatandaşlığını kaybedenlere bu usule göre tebligat yapılamayacağı¹³ gibi tebligatın gerçekleşmesi sonrasında Türk vatandaşlığını kazananlar bakımından da bu usul uyarınca yapılan tebligatlar geçersiz olacaktır. Son olarak muhatabın, tebligatın gerçekleşmesi anında Türk vatandaşı olması fakat tebligatın yapılması sonrasında Türk vatandaşlığını kaybetmesi hali ise tebligatın geçerliliğini etkilemeyecektir.

1. Türk Vatandaşlığı Yanında Başka Devlet Vatandaşlığına Sahip Olan Kişilere Yapılacak Tebligat

Yabancı ülkede tebligat yapılacak olan kişinin, Türk vatandaşlığı yanında başka devlet veya devletlerin vatandaşlığına sahip olması halinde, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca tebligat yapılıp yapılmayacağının irdelenmesi gerekmektedir.

Doktrinde, MÖHUK'un 4/1(b) hükmünün, birden fazla devlet vatandaşlığına sahip olanlar hakkında, bunların aynı zamanda Türk vatandaşı olmaları halinde Türk hukukunun uygulanacağını belirtildiği ifade edilerek bu soruya olumlu yanıt verilebileceği ileri sürülmüştür¹⁴. Bu görüşe göre, bir kişinin, Türk vatandaşlığı

¹² Hatice Özdemir Kocasakal, "Yabancı Ülkelerde Bulunan Kişilere Tebligat", **GSÜHFD**, 2009/1, s.33.

¹³ Köksal, **a.g.e.**, s.562.

¹⁴ Günay, **a.g.e.**, s.267; Hanağası, Özkes, **a.g.e.**, s.123.; Ruhi **a.g.e.**, s.190 (Tebligat).

yanında yabancı bir devlet vatandaşlığının da bulunması halinde, Türk hukuku bakımından, Türk vatandaşlığı dikkate alınacak ve böylelikle Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü usulüne göre tebligat yapılabilir.

Bizce bu görüş, sonuç olarak doğru olmakla birlikte gerekçesi bakımından hatalıdır. Nitekim MÖHUK'un ilgili 4/1(b) hükmü, her durum ve koşul için değil ancak MÖHUK hükümleri uyarınca yetkili olan hukukun vatandaşlık esasına göre tayin edildiği durumlarda, birden fazla devlet vatandaşlığına sahip olanlar hakkında, bunların aynı zamanda Türk vatandaşı olmaları halinde Türk hukukunun esas alınacağını belirtmektedir. Bu anlamda mezkur hüküm, MÖHUK'un kanunlar ihtilafı hükümlerinde, vatandaşlığın bağlama noktası olarak esas alındığı durumlara ilişkindir¹⁵. Tebligat konusu ise MÖHUK bünyesinde düzenlenmemektedir. Bu nedenle MÖHUK'un 4/1(b) hükmünün, hangi usul uyarınca tebligat yapılacağının tespitinde dikkate alınması hatalı olacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının aynı zamanda yabancı bir devlet vatandaşlığına da sahip olmasının, kural olarak, Türkiye bakımından herhangi bir önemi bulunmamaktadır¹⁶. Bu nedenle muhatabın Türk vatandaşlığı yanında başka devletin vatandaşı olması halinde de Tebligat Kanunu'nun 25/A maddesi uygulanarak tebligat yapılabilir. Nitekim kanun metni tarafından kişi bakımından öngörülen tek şart, muhatabın Türk vatandaşı olmasıdır. Bu anlamda Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü, muhatabın diğer vatandaşlıkları ile ilgilenmemekte, Türk vatandaşlığına sahip olmasını yeterli kabul etmektedir. Dahası daha az masraflı ve kısa süreceğinden, bu halde Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca tebligat yapılması tercih edilmelidir¹⁷.

Bu noktada belirtilmesi gerekmektedir ki Türk vatandaşlığının yanında başka vatandaşlığa sahip olanlar, vatandaşlığına sahibi oldukları diğer ülkede bulundukları

¹⁵ İnci Ataman-Figanmeşe, "Çifte Vatandaşlık Halinde MÖHUK'un 4. Maddesinin b ve c Bentlerinin Uygulama Alanı", **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, C. 19, S. 1-2, Y. 1999-2000, s.98-99.

¹⁶ Ergin Nomer, **Türk Vatandaşlık Hukuku**, 26. bs, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2019, s.155 (Vatandaşlık).

¹⁷ Aynı doğrultuda Bkz.: Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 07.05.2014 tarihli ve 2014/2437 E., 2014/10463 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 06.02.2022).

anlarda Türk vatandaşlığının himayesinden yararlanamamaktadır¹⁸. Tebligat konusu, her ne kadar diplomatik bir himaye olarak değerlendirilemese de bu kuralın, tebligat bakımından da uygulanması gerektiği ve muhatap Türk vatandaşı olsa dahi, vatandaşı olduğu bir başka devlet ülkesinde bulunmaktayken, Tebligat Kanunu’nun 25/A hükmü uyarınca tebligat yapılmaması gerektiğini düşünmekteyiz.

2. Yurtdışında Bulunan Mavi Kartlılara Yapılacak Tebligat

Mavi kart sahiplerine, Tebligat Kanunu’nun 25/A hükmü uyarınca tebligat yapılıp yapılmayacağı hususu, uygulamada birtakım sorunlara neden olmuştur. Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun 28’inci maddesi ile doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden kişilere ve üçüncü dereceye kadar olan altsoylarına, Türk vatandaşı olmanın sağladığı birtakım hakları kullanamayacakları, ancak bunlar dışındaki her türlü hak ve yetkilere sahip olacakları belirtilmiştir.

Buna göre mavi kart sahipleri seçme ve seçilme, muafin araç veya ev eşyası ithal etme hakları ile askerlik hizmeti yapma yükümlülükleri haricinde Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam etmektedir. Bu kişilerin sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı olup, kamu kurum ve kuruluşlarında işçi, geçici veya sözleşmeli personel olarak istihdam edilmeleri haricinde kadroya dayalı ve kamu hukuku rejimine tabi olarak asli ve sürekli kamu hizmeti görevlerinde bulunmaları ise yasaklanmıştır. *İmtiyazlı statüye* sahip bu yabancılara¹⁹ ayrı bir kimlik numarası ve talepleri halinde Mavi Kart olarak isimlendirilen kimlik kartı verilmektedir ve haklarında İçişleri Bakanlığı tarafından ayrı bir kütük tutulmaktadır.

Mavi kart sahibi yabancıların taraf olduğu hukuki uyuşmazlıklar bakımından, yabancı olarak mı değerlendirilecekleri yoksa Türk vatandaşı olarak mı kabul edilecekleri noktasında görüş birliği bulunmamaktadır. Yargıtay, önceki tarihli

¹⁸ Nomer, **a.g.e.**, s.155 (Vatandaşlık); Erdem, **a.g.e.**, s.224 (Vatandaşlık).

¹⁹ Nomer, **a.g.e.**, s.130 (Vatandaşlık); Erdem, **a.g.e.**, s.255 (Vatandaşlık); Necla Öztürk, “Mavi Kart Hamillerinin Türk Vatandaşlarına Tanınan Haklardan Aynen Yararlanacağına İlişkin Düzenlemeye Eleştirel Bir Bakış”, **PPIL**, C.41, S.2, İstanbul Üniversitesi Yayınevi 2021, s.958.

kararlarında²⁰, mavi kart sahibi kişilerin yabancı olduğuna işaret ederek, uygulanacak hukukun tespiti için MÖHUK hükümlerine başvurulması gerektiğini belirtmekteyken, daha güncel kararlarında²¹ bu görüşünden vazgeçmiş ve bu kişilerin, Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanacağını vurgulayarak, ortada yabancılık unsuru bulunmadığına hükmetmiştir²².

Yargıtay'ın, mavi kart hamili yabancıların taraf olduğu uyuşmazlıklarda, yabancılık unsuru bulunmadığına ilişkin kararlarına rağmen bu kişilere Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca tebligat yapılması mümkün değildir. Zira, her ne kadar, Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 28'inci maddesi tarafından mavi kartlıların, belirtilen hak ve yükümlülükler haricinde Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam edecekleri belirtilse de tebligat işleminin, şahıslara tanınan bir hak veya yükümlülük olarak nitelendirilmesi hatalı olacaktır. Bu anlamda bu tebligat yöntemi, Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 28'inci maddesinde sayılan istisnalara dahil edilemeyecektir.

Buna ek olarak Tebligat Kanunu'nun 25/A maddesi, açık bir şekilde Türk vatandaşlarına yapılacak olan tebligat usulünü düzenlemektedir. Mavi kartlılar ise, her ne kadar kanun tarafından birtakım hak ve yetkiler tanınmışsa da Türk hukukuna göre *yabancı* statüsündedirler²³.

Nitekim Dışişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı'na iletilen sorular kapsamında hazırlanan bilgilendirme yazılarında da mavi kart sahiplerinin *özel statülü yabancı* oldukları, bu bakımdan Türk vatandaşı olmadıkları ve başka bir devlet vatandaşı oldukları, devletlerin bağımsızlığı ve eşitliği ilkesinin, diğer devletlerin egemenlik alanı içerisinde ve hukuki yetki ve sorumluluğu altında olan konulara karışılmasından imtina edilmesi gerektiği, söz konusu yabancılara yurtdışında yapılacak tebligatlar

²⁰ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 25.12.2007 tarihli ve 2006/21951 E., 2007/17742 K. sayılı kararı, (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 22.06.2023).

²¹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 21.03.2016 tarihli ve 2015/13927 E., 2016/5499 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 22.06.2023); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 03.04.2014 tarihli ve 2013/24136 E., 2014/7745 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 22.06.2023).

²² Öztürk, **a.g.e.**, s.965-966.

²³ Dilara KARAGÜL, "Türk Soylu Yabancıların Hukuki Rejimi", **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı**, İstanbul, 2021 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) (www.tez.yok.gov.tr, Çevrimiçi, ET. 02.09.2022), s.52-53.

bakımından, bu kişilerin dış temsilciliklerce doğrudan tebligata tabi tutulmalarının ilgili devlet tarafından yetki aşan bir eylem olarak kabul edilebileceği, uluslararası hukuk açısından tebligata ilişkin konuların, devletlerin münhasır yetkisi içerisinde bulunduğu ve bu kapsamda bu kişilere yapılacak tebligatın, *yabancı ülke vatandaşlarına* yapılan usul uyarınca yapılmasının daha uygun olduğu belirtilmektedir²⁴.

Bölge Adliye Mahkemesi tarafından verilen bir kararda da benzer gerekçeler belirtilerek, mavi kart sahiplerine yapılacak tebligatlarda Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmünün uygulanamayacağı, bu halde yurtdışında yabancı muhataplara yapılacak tebligatlarda uyulması gereken genel hükümlerin uygulama alanı bulacağı belirtilmektedir²⁵.

Dışişleri Bakanlığı tarafından, uygulamada tebligat çıkaran merciler tarafından mavi kartlıların yabancı statüsünde bulunduklarına dikkat edilmeyerek, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü kapsamında tebligat yapılmak üzere tebligat evraklarını doğrudan ilgili başkonsolosluğa gönderdikleri, bu nedenle başkonsoloslukların tebligatı gerçekleştiremeden evrakı iade etmek zorunda kaldıkları, bu durumun tebligat süresinin ve işlem hacminin artmasına neden olduğu ifade edilmiştir²⁶. Bu nedenle tebligat çıkaran mercilerin bu hususa dikkat ederek, tebligat sürecinin uzamasını engellemeleri gerekmektedir.

C. Tebligatın Gerçekleştirileceği Ülke Devletin Bu Tebligat Usulüne İzin Vermesi

Tebligat Kanunu'nun 25/A maddesi uyarınca yapılacak tebligatlarda, tebligat ülkesinin, Türk siyasi temsilciliği tarafından bu usul uyarınca tebligat yapmasına izin vermesine gerek olup olmadığı konusunda farklı görüşler mevcuttur. Konunun önemine binaen ve daha ayrıntılı inceleme gerektirdiği için çalışmamızın ilerleyen

²⁴ Dışişleri Bakanlığının 09.09.2014 tarih ve 2014/6901832 sayılı yazısı.

²⁵ İzmir BAM 5. Hukuk Dairesi, 14.02.2018 tarihli ve 2017/1556 E., 2018/211 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, E.T. 20.05.2022).

²⁶ Dışişleri Bakanlığının 01.12.2015 tarih ve 10179492 sayılı yazısı.

bölümünde bu sorun ayrı bir başlık altında irdelenmiştir²⁷. Ancak, konu bütünlüğünün sağlanması amacıyla bu şartın özet olarak açıklanmasını faydalı bulmaktayız.

Doktrinde bir kısım yazar, Türkiye ile tebligat ülkesi arasında tebligata ilişkin iki veya çok taraflı bir sözleşmenin bulunmaması halinde, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmünün uygulanabileceğini belirtmiştir²⁸.

Bir başka görüş ise, tebligat ülkesinin bu tebligat yöntemine izin vermesine gerek olup olmadığını incelemeksizin yahut da arada tebligatı düzenleyen ikili veya çok taraflı sözleşme bulunup bulunmadığı farketmeksizin bütün yabancı ülkelerde bulunan Türk vatandaşı muhataplara yapılacak tebligatların, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca yapılabilmesini ileri sürmüştür²⁹.

Diğer bir görüş ise siyasi temsilcilikler aracılığıyla tebligatın, milletlerarası sözleşmeler veya devletlerin vermiş olduğu izinler kapsamında yapılabilmesini, bu halde Tebligat Kanunu'nun 25/A maddesi ile öngörülen tebligat usulünün uygulanabileceğini fakat bu tebligatın *bir zorlama olmaksızın* yapılması gerektiğini belirtmiştir³⁰.

Adalet Bakanlığı DİABGM tarafından hazırlanan 63/3 sayılı Genelge'de de herhangi bir istisna veya başkaca bir şart belirtilmeksizin, yurtdışında Türklere yapılacak tebligatların, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uygulanarak yapılacağı belirtilmiştir. Uygulamada da Türkiye Cumhuriyeti konsolosluğu veya büyükelçiliğinin bulunduğu ve faaliyet gösterdiği tüm yabancı devletlerde Türk vatandaşlarına, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca tebligat yapıldığı görülmektedir.

Doktrinde ileri sürülen yukarıdaki görüşlere karşın biz Tebligat Kanunu'nun 25/A maddesi usulüne göre tebligat yapılabilmesi için, tebligat ülkesinin, bu tebligat

²⁷ Bkz.: a.ş., s.111 vd.

²⁸ Muşul, **a.g.e.**, s.543; Çelikel, Erdem, **a.g.e.**, s.542; Nomer, **a.g.e.**, s.602-603; Doğan (Vahit), **a.g.e.**, s.107; Özbay, Yardımcı, **a.g.e.**, s.107-108; Albayrak, **a.g.e.**, s.68-70; Atalı, Ermenek, Üçüncü, **a.g.e.**, s.91.

²⁹ Ruhi, **a.g.e.**, s.672; Pekcanitez v.d., **a.g.e.**, s.539; Şanlı, Esen, Ataman-Fıganmeşe, **a.g.e.**, s.530; Arslan v.d., **a.g.e.**, s.188-189; Can, Tuna, **a.g.e.**, s.279.

³⁰ Özel v.d., **a.g.e.**, s.699; Bu görüşün isabetli olmadığı ve madde metni ile çeliştiğine ilişkin açıklamalar hakkında bkz.: 121 vd.

yöntemine izin vermesi gerektiğini, aksi taktirde bu usul uyarınca tebligat yapılamayacağını savunmaktayız. Buna göre bu izin, tebligat ülkesi ile Türkiye arasında akdedilen sözleşmelerle sağlanabileceği gibi, tebligat ülkesinin iç hukuk düzenlemeleriyle de gerçekleştirilebilecektir.

Bu çerçevede, Türkiye ile akdetmiş oldukları iki taraflı sözleşmeler uyarınca, siyasi temsilcilikler aracılığıyla doğrudan tebligat yapılmasına müsaade edilen, bu anlamda Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca tebligatın icra edilebileceği ülkeler şunlardır; Avusturya Cumhuriyeti, Cezayir Demokratik Halk Cumhuriyeti, Fas Krallığı, Irak Cumhuriyeti, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Macaristan Halk Cumhuriyeti, Mısır Arap Cumhuriyeti, Tunus Cumhuriyeti³¹.

Bunun yanında, Türkiye ile arasında tebligata ilişkin bir sözleşme bulunmayan ancak, kendi iç düzenlemelerinde bu tebligat yöntemine izin veren hükümlerin bulunduğu devletlerde de Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca tebligat yapılması mümkündür.

III. TEBLİGAT EVRAKLARININ HAZIRLANMASI VE YURTDIŞI TEMSİLCİLİĞE GÖNDERİLMESİ

A. Tebliğ Evraklarının Hazırlanması

Tebliğat Kanunu 25/A hükmü uyarınca yapılacak tebligat işlemleri için öncelikle, tebligatı çıkaran merci tarafından tebliğ mazbatalı zarf düzenlenmeli ve tebliğ edilmesi istenen belgeler, zarfın içine konulmalıdır. Tebliğ mazbatalı zarfa, Tebligat Yönetmeliği'nin ekinde bulunan Örnek-4'te yer verilmiştir³².

Tebliğ mazbatalı zarfın üstüne, mümkün olduğu kadar, muhatabın T.C. kimlik numarası, açık kimlik bilgileri ile açık adresinin yazılması gerekmektedir³³.

Muhatabın Türk vatandaşı olduğu ve tebligatın, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca yapılacağı hususlarının tebligatı çıkaran mercii tarafından talep

³¹ İlgili ülkeler ile akdedilen sözleşmelere ilişkin bilgi için bkz.: aş., s.117 vd.

³² Tebligat Yönetmeliğinin Ek'inde yer alan 4 numaralı örnek mazbata için bkz.: aş., Ek-2, s.148.

³³ 63/3 nolu Genelge para. 35.

yazısında açıkça belirtilmesi, hatalı tebligatların engellenmesi bakımından önem arz etmektedir. Zira Türk siyasi temsilciliklerinin, ismi yabancı olmakla birlikte Türk vatandaşı olan muhataplara hangi tebligat yöntemini uygulayacağı noktasında tereddüt yaşadığı ve bu nedenle tebligat sürecinin uzadığı belirtilmiştir³⁴.

63/3 sayılı Genelge’de tebliğ evrakının Türkçe olması yeterli olup, tebligatın gerçekleştirileceği ülkenin dili veya başka herhangi bir ülkenin diline tercüme edilmesi gerekliliğinin bulunmadığı ifade edilmiştir³⁵. Doktrinde bu uygulamanın gerekçesi olarak tebligat muhatabının Türk vatandaşı olduğu ve bundan ötürü Türkçe bildiğinin kabul edildiği, buna rağmen Türkçe bilmemesi halinde ise Türkçe bilen bir kimseye tebligatı okutarak içeriğini öğrenme yükümlülüğünün yine muhatabın kendisinde olduğu belirtilmiştir³⁶.

Tebliğ mazbatalı zarf ve içerisine konulan tebliğ edilecek evraklar, tebligat talebini belirten üst yazı ile birlikte muhatabın ikamet adresinin bağlı bulunduğu başkonsolosluğa veya büyükelçiliğe çalışmanın ilerleyen bölümlerinde izah edilen usullere uygun olarak gönderilmelidir.

B. Tebligat Giderinin Yatırılması

Yurtdışına yapılacak tebligatlarda, 63/3 sayılı Genelge uyarınca, postanın gideceği ülkeye göre belirlenen posta masrafının peşin olarak ödenmesi gerekmektedir.

Buna göre, yurtdışı tebligat taleplerinde ödenmesi gereken masraflar, Adalet Bakanlığı tarafından her yıl yeniden belirlenmekte ve genellikle Aralık ayında yayınlanan *Yurt Dışı Tebligat ve İstinabe Taleplerinde Uyulması Gereken Usul ve Esaslara Dair Tebliğ* (“Tebliğ”) ile Resmi Gazete aracılığıyla ilan edilmektedir. Tebliğ uyarınca o yıl için belirlenen tebligat masrafının³⁷, ilçelerde mal müdürlüğüne, illerde ise defterdarlık veznesine, Maliye Bakanlığının “Muhtelif Gelirler” hesabına

³⁴ Ruhi, **a.g.e.**, s.176 (Usul).

³⁵ 63/3 nolu Genelge para. 35.

³⁶ Ruhi, Ruhi, **a.g.e.**, s.696.

³⁷ 01.01.2023 tarihinde yürürlüğe giren Tebliğ (RG. 21.12.2022/32050) uyarınca Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) için 120TL, diğer ülkeler için 200TL posta gideri yatırılması gerekmektedir.

yatırılması gerekmektedir. Tebligat masrafının yatırıldığına ilişkin makbuzun bir örneğinin, posta ile gönderilen evraka eklenmesi veya tarih ve sayısının sevk yazısında belirtilmesi gerektiği ifade edilmektedir³⁸.

Tebligat Kanunu 25/A hükmü uyarınca, siyasî temsilcilik aracılığıyla yabancı ülkedeki Türk vatandaşlarına tebligatlarda başkaca herhangi bir ücret alınması veya pul eklenmesi gerekliliği bulunmamaktadır³⁹.

C. Hazırlanan Evrakların Yurtdışı Siyasi Temsilciliğe Gönderilmesi

Belirtilen şekilde hazırlanan evrakların, tebligat işlemlerini gerçekleştirmesi amacıyla, muhatabın bulunduğu yerdeki Türkiye Cumhuriyeti başkonsolosluluğuna veya büyükelçiliğine PTT yoluyla iadeli taahhütlü olarak veya aşağıda açıklandığı üzere Elektronik Belge Yönetim Sistemi üzerinden e-imzalı şekilde elektronik olarak gönderilmesi gerekmektedir.

1. Tebliğ Evraklarının Yurtdışı Siyasi Temsilciliğe Hangi Ortamda Gönderileceği

Kanun veya yönetmelikte, merci tarafından hazırlanan belgelerin hangi ortamda siyasi temsilciliğe gönderileceğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. DİABGM'nin internet sitesinde yapılan bilgilendirmede belgelerin e-posta ile gönderilmesi veya fiziken gönderilen belgelerin imzasız ve mühürsüz olmasının, tebliği yapacak dış temsilciliklerde talebin geçerliliği veya işlem güvenliği bakımından tereddüde neden olduğu, bundan ötürü tebliğ evrakının ıslak imzalı ve mühürlü olarak, fiziken dış temsilciliklere gönderilmesi gerektiği belirtilmektedir⁴⁰.

Kanaatimizce, yukarıda belirtilen belgelerin, güvenli elektronik imzalı ve elektronik mühürlü olarak, Elektronik Belge Yönetim Sistemi⁴¹ ("EBYS") üzerinden

³⁸ 01.01.2023 tarihli Tebliğ md. 7; Ayrıca Bkz.: <https://diabgm.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/hukuk-tebligat-sikca-sorulan-sorular14022020011655> (Çevrimiçi, ET. 13.05.2022).

³⁹ Canan Ruhi, Ahmet Cemal Ruhi, **Tebligat Hukuku Bilgisi**, 6. bs, Ankara, Seçkin, 2021, (Tebligat Bilgisi), s.257.

⁴⁰ Bkz.: <https://diabgm.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/yabanci-devlette-bulunan-turk-vatandaslarina-tebligat14022020121931> (Çevrimiçi, ET. 02.06.2022).

⁴¹ Elektronik Belge Yönetim Sistemi, Resmî Yazışmalarda Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (RG. 10.6.2020/ 31151) tarafından şöyle tanımlanmaktadır: "İdarelerin faaliyetlerini yerine getirirken hazırladıkları ve faaliyetlerinin delili olabilecek e-Yazışma Teknik Rehberi'ne uygun

ilgili başkonsolosluğa veya büyükelçiliğe gönderilmesinde herhangi bir mahsur bulunmamaktadır. Hatta bu yöntemin, belgenin fiziki olarak gönderilmesine nazaran daha güvenli, hızlı ve az masraflı olduğu için öncelikli olarak tercih edilmesi gereken yöntem olduğu değerlendirilmektedir.

Zira, kamu kurum ve kuruluşlarının iç ve dış resmi yazışmalarını güvenli elektronik imza aracılığıyla elektronik ortamda gerçekleştirmeleri mümkündür⁴². Ek olarak 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'nun⁴³ ("EİK") 5'inci maddesi güvenli elektronik imzanın, elle atılan imza ile aynı hukukî sonucu doğurduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde, EİK'nin Ek Madde 1 hükmünde elektronik mührün, resmî mühür dâhil her türlü fiziki mühür ile aynı hukuki niteliği haiz olduğu belirtilmektedir. Bu kapsamda tebliğ belgelerinin, güvenli elektronik imza ve elektronik mühür ile imzalanarak, EBYS sistemi üzerinden gönderilmesi usul ekonomisine ve tebligat hukukunun temel ilkelerine daha uygun olacaktır. Nitekim doktrinde de buna ilişkin görüş ve değişiklik önerileri ileri sürülmüştür⁴⁴.

Uygulamada da mahkemelerin ve diğer mercilerin Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca talep ettikleri tebligata ilişkin belgeleri, e-imzalı olarak, EBYS üzerinden gönderdikleri ve bu şekilde belgeyi teslim alan temsilciliğin, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca tebligat işlemlerini yaptıkları görülmektedir. Bu nedenle DİABGM'nin sitesindeki bilgilendirmelerin, bu kapsamda güncellenmesi gerekmektedir.

2. Tebliğ Evrakının Yurtdışı Siyasi Temsilciliğe Gönderilmesinde İzlenecek Usul

Tebligat Kanunu, tebliğ evraklarının yurtdışı temsilciliklere gönderilmesinde iki farklı usul öngörmüştür. Bunlardan ilki tebligat çıkarmaya yetkili bütün merciler

belgelerin içerik, üstveri, format ve ilişkisel özelliklerini koruyan, belgelerin ait olduğu fonksiyon veya işlem için delil teşkil eden ve aidiyet zinciri içerisindeki yönetimini elektronik ortamda sağlayan sistem”.

⁴² Burcu Erbayraktar, **Güvenli Elektronik İmza**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2016, s.241.

⁴³ RG. 23.01.2004/ 25355.

⁴⁴ Bkz.: Ruhi, **a.g.e.**, s.191-192 (Usul).

tarafından uygulanabilen olağan usuldür. Diğerisi ise sadece kazai merciler tarafından başvurulabilecek doğrudan usuldür.

a. Tebligat Mercii Tarafından İzlenmesi Gereken Olağan Usul

Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca yapılacak tebligatlarda, tebliğ evraklarının yurtdışında bulunan temsilciliğe ulaştırılması için öngörülen olağan usul uyarınca tebliğ evrakları, tebligatı çıkaran merciin bağılı bulunduğu bakanlık aracılığıyla Dışışleri Bakanlığına, oradan da tebligatın yapılacağı yerdeki Türkiye büyükelçiliğine veya başkonsolosluğuna gönderilir⁴⁵.

Bunun yanında Dışışleri Bakanlığının aracılığına gerek görülmeyen hallerde, tebligat evrakının, tebligatı çıkaran merciin bağılı bulunduğu bakanlık tarafından doğrudan tebligatın gerçekleştirileceği yerdeki Türkiye büyükelçiliğine veya başkonsolosluğuna gönderilmesi de mümkündür⁴⁶.

Dışışleri Bakanlığı ve tebliği çıkaran merciin bağılı olduğu bakanlığın tebliğ evrakını, Tebligat Yönetmeliğinin md. 39 (Tebliğ evrakının düzenlenmesi), md. 40 (Tebliğ evrakının tercüme ettirilmesi), md. 41 (Müddet tayini), md. 43 (Türk vatandaşlarına yapılacak tebligat usulü) ve md. 47 (Yabancı ülkelerde Türk askeri şahıslarına tebligat usulü) hükümlerine uygun olarak düzenlenip düzenlenmediğini incelemesi, varsa yanlışlık ve eksiklikleri düzelttirmesi veya tamamlattırması gerekmektedir⁴⁷.

Kazai merciler için bu süreç şu şekilde işleyecektir. Tebliğ evrakları, hazırlayan kazai merci tarafından, talebi belirten bir üst yazı ile birlikte, kazai merciin bulunduğu yerdeki Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilecektir. Evraklar, Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından üst savcılık varsa oraya, yoksa doğrudan Adalet Bakanlığı DİABGM'ye iletilecektir. Daha sonra Adalet Bakanlığı DİABGM bu evrakları, muhatabın adresi uyarınca yetkili bulunan Türkiye büyükelçiliğine, büyükelçiliğin

⁴⁵ Teb. K. md. 25/2, Teb. Y. 38/1.

⁴⁶ Teb. K. md. 25/3, Teb. Y. 38/2.

⁴⁷ Teb. Y. md. 38/3.

bulunmadığı yerlerde ise başkonsolosluğa gönderecek ve böylelikle evrakın siyasi temsilciliğe gönderilmesi süreci tamamlanmış olacaktır⁴⁸.

Belgeleri alan büyükelçilik veya başkonsolosluk tarafından tebligata ilişkin işlemlerin gerçekleştirilmesi sonrasında, tebligatın yapıldığı veya yapılamadı ise bunun nedenine ilişkin bilgilerin yer aldığı tebligat mazbatası, yukarıda belirtilen yol ile tebligatı çıkaran mercie iade edilecek ve süreç bu şekilde tamamlanacaktır.

b. Kazai Merciler Tarafından Uygulanabilecek Doğrudan Usul

Kazai mercilerin, tebliğ evrakını yukarıda belirtilen genel hükümler dairesinde yurtdışında bulunan siyasi temsilciliğe göndermeleri mümkündür.

Bunun yanında, kazai mercilerce çıkarılacak tebligatlara ilişkin süreçlerin hızlandırılması amacıyla, 11.01.2011 tarih ve 6099 sayılı Kanun'un 7'inci maddesi ile Tebligat Kanunu'nun 25/A maddesine 5'inci fıkra eklenmiştir.

Eklenen 5'inci fıkra ile Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca tebligatı çıkaran merciin bir kazai merci olması halinde tebliğ evrakının, kazai mercii tarafından doğrudan tebligat yerindeki Türkiye büyükelçiliği veya konsolosluğuna gönderilebilmesi imkânı getirilmiştir. Böylelikle kazai merciler tarafından çıkarılacak tebligatlar bakımından, Adalet Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığının aracılığı devreden çıkarılarak zaman ve masraf tasarrufu sağlanmıştır⁴⁹.

Bu usule göre iletilecek tebliği istenen belgelerin, adli makamlarca düzenlenecek tebliğ mazbatalı zarf içerisine konularak tebliğ talebini belirten bir üst yazı ile ilgili Türkiye dış temsilciliğine gönderilmesi yeterlidir. Tebligat işleminin gerçekleştiğine dair veya gerçekleşmedi ise bunun nedenlerini bildiren tebliğ mazbatası, benzer şekilde, siyasi temsilcilik tarafından doğrudan tebligatı çıkaran kazai mercie iletilecektir⁵⁰.

⁴⁸ Uygulamanın bu yönde olduğu doktrin tarafından aktarılmıştır. Bkz.: Ruhi, Ruhi, **a.g.e.**, s.693-694.

⁴⁹ Can, Tuna, **a.g.e.**, s.279.

⁵⁰ Teb. Y. md.43/7.

6099 sayılı Kanunun 7’nci maddesinin gerekçesinde, tebligatların sadece şekli hususların incelenmesi amacıyla Adalet Bakanlığına gönderildiği, bu incelemenin yargı organlarınca yapılarak tebliğ evraklarının doğrudan gönderilebileceği, böylece zaman ve para kaybının önleneyeceği belirtilmiştir. Bununla birlikte, Adalet Bakanlığı aracılığıyla temsilcilik üzerinden tebligat yapılmasını gerekli kılan özel durumların meydana gelebileceği, bu nedenle, istisnai durumlarda bir sakıncanın ve boşluğun⁵¹ doğmaması adına madde emredici şekilde düzenlenmemiştir. Nitekim madde metninde “gönderilebilir” ifadesinin kullanıldığı, böylece, gerektiğinde yargı organının, tebliği evrakını, ilgili temsilciliğe doğrudan değil, Adalet Bakanlığı aracılığıyla ulaştırmasının önünün tamamen kapatılmadığı ifade edilmiştir⁵².

Tebliğatin doğrudan veya Bakanlığın aracı kılınarak yapılmasına ilişkin takdir hakkı, tebligatı çıkaran kazai merciidedir⁵³. Hangi çok özel ve istisnai durumlarda Adalet Bakanlığının aracı kılınması gerektiğine ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle her somut durumunun getirdiği gereklilik, tebligatı çıkaran kazai merciinin kendisi tarafından değerlendirilmelidir.

Bununla birlikte, ilgili maddenin gerekçesi ve tebligat hukukuna hâkim olan ilkeler gereğince, mahkemeler tarafından Tebligat Kanunu’nun 25/A hükmü uyarınca iletilecek tebliğ evraklarının doğrudan dış temsilciliğe gönderilmesinin kural olduğu, Adalet Bakanlığının aracılığıyla iletilmesinin ise istisnai olduğu söylenebilir.

3. Tebliğ Evraklarının Gönderileceği Siyasi Temsilciliğin Tespiti

Tebliğ evrakı, muhatabın bulunduğu yerin bağlı olduğu Türkiye siyasi temsilciliğine gönderilecektir. Tebligatın gerçekleştirileceği ülkede Türk büyükelçiliği veya konsoloslğunun bulunmaması halinde, bu ülkenin bağlı bulunduğu diğer ülkelerdeki siyasi temsilciliklere gönderilmesi gerekmektedir⁵⁴. Bunun yanında,

⁵¹ İbrahim Özbay, “6099 Sayılı Kanun ve Tebligat Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik Çerçevesinde Tebligat Hukukundaki Son Değişiklikler”, **EÜHFD**, s.146.

⁵² Tebligat Kanunu ile Adli Sicil Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Kahramanmaraş Milletvekili Veysi Kaynak’ın; Tebligat Kanunu ile Karayolları Trafik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ve Adalet Komisyonu Raporu (1/742, 2/546), Dönem 23, Yasama yılı 4. Tamamı için bkz.: <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss474.pdf> (Çevrimiçi, ET. 22.02.2022).

⁵³ Teb. Y. md. 43/8.

⁵⁴ Ayyıldırım, **a.g.e.**, s.178.

tebligatın icra edileceği ülkede Türk siyasi temsilciliği görevini, yabancı bir devlet siyasi temsilciğinin üstlenmiş olması halinde ilgili yabancı temsilcilik, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü dairesinde tebligat gerçekleştiremeyecektir.

Belirtilmesi gerekmektedir ki Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca gerçekleştirilecek tebligatların, fahri konsolosluklar aracılığıyla yapılması mümkün değildir. Nitekim, öncelikli olarak kanun hükmü tarafından bu tebligatın açık bir şekilde sadece *Türkiye büyükelçiliği veya konsoloshuğu* tarafından yapılacağı belirtilmiştir. Fahri konsolosların ise kanunda belirtilen temsilcilikler olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Fahri konsoloslar, kabul eden devlette ikamet eden, gönderen devletin kamu görevlisi olmayan, serbest çalışan ve gönderen devletten herhangi bir ödeme de almayan temsilcilerdir⁵⁵. Fahri konsolosların yetkileri alt düzey görevlerle sınırlı olup⁵⁶, tebligata ilişkin yetkileri bulunmamaktadır.

Adalet Bakanlığı ile Dışışleri Bakanlığı arasında imzalanan 19.12.2009 tarihli Veri Erişim, Paylaşım ve Kullanım Esaslarına Dair Protokol uyarınca, yabancı devletlerde bulunan Türk vatandaşlarının Konsolosluk.net sisteminde kayıtlı bilgilerine adli merciler tarafından, UYAP üzerinden erişilmesi mümkündür⁵⁷. Bu kapsamda, kayıtlı adresleri yabancı ülkede bulunan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının adreslerine ve bu adreslerin hangi siyasi temsilciliğin görev alanı dahilinde olduğu ile bu temsilciliklerin isim, adres ve iletişim bilgilerine, mahkemeler tarafından UYAP sistemi üzerinden ulaşılabilir⁵⁸.

Bunun yanında, yurtdışında bulunan siyasi temsilcilikler, bunların adresleri, iletişim bilgileri ve görev bölgeleri, Dışışleri bakanlığının internet sitesinde de yayınlanmaktadır⁵⁹.

Yurtdışında olduğu bilinen ve Konsolosluk.net sisteminde de adresi bulunamayan muhatabın adres tespitinin, kayıtlarda gitmiş olduğu tespit edilen

⁵⁵ Pazarcı, **a.g.e.**, s.427.

⁵⁶ Aybay, **a.g.e.**, s.282.

⁵⁷ Bkz.: Adalet Bakanlığı DİABGM tarafından yayınlanan 16.11.2011 tarihli “Hukuki Konularda Uluslararası İstinabe Taleplerine Uygulanacak Esaslar” konulu 63/2 numaralı Genelge md. 39.

⁵⁸ Ruhi, Ruhi, **a.g.e.**, s.696.

⁵⁹ Temsilciliklerin listesinin bulunduğu internet sayfası için bkz.: <https://www.mfa.gov.tr/yurtdisi-teskilati.tr.mfa> (Çevrimiçi, ET. 06.02.2022).

ülkenin yetkili makamlarından istinabe yolu ile yapılması gerekmektedir⁶⁰. Adalet Bakanlığı DİABGM tarafından yayınlanan 16.11.2011 tarihli “Hukuki Konularda Uluslararası İstinabe Taleplerine Uygulanacak Esaslar” konulu 63/2 numaralı Genelge’sinin (“63/2 nolu Genelge”) üçüncü bölümü, yabancı devletlerde bulunan Türk vatandaşlarının adreslerinin araştırılmasına ilişkindir. Buna göre, muhatabın adresinin Konsolosluk.net sisteminde kayıtlı olmaması halinde adres tespiti, istinabe yöntemi ile muhatabın bulunduğu yabancı devletin yetkili makamlarından talep edilebilmektedir. Muhatabın bulunduğu ülkenin tespiti amacıyla adli makamlar tarafından ilgili kişinin yurtdışı giriş veya çıkışlarına ilişkin belgelerin bulunulan yer valiliğinden (emniyet müdürlüğünden) edinilmesi mümkündür.

Konuyla ilgili yargı kararlarında da benzer hususlar belirtilmektedir. Bölge Adliye Mahkemesi tarafından, yurtdışı giriş çıkış kayıtlarına göre yurtdışında olduğu anlaşılan muhataba, Tebligat Kanunu’nun 21/1 maddesine göre tebligat yapılmasının, Tebligat Kanunu’nun md. 25/A hükmüne aykırı olduğu belirtilmiştir⁶¹. Benzer bir şekilde yurtdışında bulunduğu anlaşılan muhataba yapılacak tebligatta, Tebligat Kanunu’nun 25/A hükmü uygulanması gerekmektedir, Tebligat Kanunu’nun 16’ncı maddesi uyarınca yapılan tebligatın usulsüz olduğuna hükmedilmiştir⁶².

Yargıtay tarafından, yurtdışında işçi olarak çalıştığı bildirilen kişi hakkında, zabıta araştırması sonucu adresi bulunamadığından bahisle ilan tebliğ yapılması kararının hatalı olduğunu belirtilerek, çalıştığı bildirilen ülke konsoloslüğünden ve adresi bilinebilecek resmî kurumlardan adres araştırması yapılması gerektiğini ifade edilmiştir⁶³. Yargıtay başka bir kararında da, bila tebliğ iade edilen icra emri tebligatında, borçlunun Almanya’da olduğundan bahisle tebligatın yapılamadığının belirtildiği, duruşmada dinlenen tanıkların da aynı yönde beyanda bulundukları, bu

⁶⁰ Ruhi, Ruhi, **a.g.e.**, s.254 (Tebligat Bilgisi).

⁶¹ İzmir BAM 12. Hukuk Dairesi, 19.06.2019 tarihli ve 2018/2527 E., 2019/1360 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 03.02.2022).

⁶² İstanbul BAM 13. Hukuk Dairesi, 24.01.2018 tarihli ve 2017/813 E., 2018/62 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 03.02.2023); Adreste bulunan yakınının yurtdışında olduğunu beyan etmesine rağmen, yurtdışındaki adres yerine adres kayıt sistemindeki yurtiçi adrese yapılan tebligatın usulsüzlüğüne dair bkz.: Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, 05.12.2016 tarihli ve 2016/8575 E., 2016/11866 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 03.02.2023).

⁶³ Yargıtay 6. HD, 25.09.2008 T. ve 2008/8641 E., 2008/10212 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 02.02.2022); Aynı yönde bkz.: Yargıtay 6. Hukuk Dairesi, 28.12.2012 tarihli ve 2012/15524 E., 2012/17657 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 02.02.2022).

durumda ödeme emri ve kıymet takdiri raporunun Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü ve devamı maddeleri uyarınca tebliğ edilmesi yerine yurtiçi adresine tebligat yapılmasının usulsüz olduğunu belirtmiştir⁶⁴.

IV. YURTDIŞI TEMSİLCİLİK TARAFINDAN TEBLİGATIN YAPILMASI

A. Bildirim ve İçeriği

Tebliğat Kanunu'nun 25/A hükmü tarafından öngörülen tebligat usulü uyarınca tebliğ evraklarını alan siyasi temsilcilik, muhataba bir bildirim gönderir. Bu bildirim, o ülkenin mevzuatı tarafından izin verilen yöntemle yapılır.

Yabancı ülkede tebligatın yapılacağı Türk vatandaşı muhataba gönderilecek bu bildirimde tebligatın, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmüne göre yapıldığı, otuz gün içerisinde tebligatı almak üzere konsolosluga müracaat edilmesi gerektiği, bildirimin alınmasına rağmen tebligat evrakının tebliğ alınmak üzere konsolosluk binasına müracaat edilmemesi halinde tebligatın yapılmış sayılacağı hususlarının belirtilmesi gerekmektedir⁶⁵. Bildirimin bu unsurları ihtiva etmemesi halinde Tebligat Kanunu'nun 25/A maddesine uygun bir tebligattan söz edilemeyecektir⁶⁶.

Uygulama incelendiğinde bu bildirimin Türkçe olarak yapıldığı görülmektedir. Mevzuatımızda bildirimin hangi dilde yapılacağına dair herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu kapsamda, bildirimin içeriği, önemi ve sonuçlarının muhatap tarafından tam olarak anlaşılmasını temin etmek adına bildirimin Türkçe'nin yanında muhatapın ikamet ettiği ülkenin dilinde de yapılması isabetli olacaktır.

⁶⁴ Yargıtay 12. HD, 03.06.2014T. 2014/13412 E., 2014/ 16032 K. sayılı kararı için bkz.: **Şahin Topal**, Tebligat Kanunu ve İlgili Mevzuat Hükümleri, Ankara, Seçkin, 2021, s.142.

⁶⁵ Teb. K. md. 25/A(3), Teb. Y. md. 43/4.

⁶⁶ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 21.11.2011 tarihli ve 2011/27725 E., 2011/23273 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 13.02.2023); Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 28.03.2017 tarihli ve 2017/950 E., 2017/4700 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 13.02.2023).

Uygulamada yurtdışı siyasi temsilcilikler tarafından, işbu çalışmanın 1 numaralı ekinde taslak olarak yer verilen örnek bildirim metni, uygun şekilde doldurularak, muhataba tebliğ edilmektedir⁶⁷.

B. Bildirim Metninin Tebliği

Tebliğat Kanunu'nun 25/A maddesi uyarınca muhataba yapılacak olan bildirimin, tebligatın yapılacağı ülkenin mevzuatı tarafından izin verilen bir yöntemle yapılması gerekmektedir⁶⁸. Aksi taktirde usule uygun gerçekleştirilmiş bir tebligattan bahsedilemeyecektir⁶⁹. Bu anlamda tebligatın teslim alınmasına ilişkin 30 günlük sürenin başlaması için, bu bildirimin muhataba teslim edilmesi veya teslim yerine geçen bir işlemin yapılması gerekmektedir⁷⁰. Bildirim metninin, tebligat ülkesinin hukukuna uygun şekilde tebliğ edilmemesi halinde otuz günlük süre başlamayacak ve bu nedenle tebligat gerçekleşmeyecektir⁷¹.

Kanun koyucu, her ülkenin tebligata ilişkin düzenlemelerinin farklı olabileceğini öngörerek, bildirimin hangi yöntemle yapılması gerektiği hususunu tebligatın yapılacağı ülkenin mevzuatına bırakmıştır.

⁶⁷ Bkz.: a.ş., Ek-1, s.147.

⁶⁸ Teb. K. md. 25/A(3).

⁶⁹ Kocasakal, **a.g.e.**, s.32; Ziya Akıncı, **Milletlerarası Özel Hukuk**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020, s.155-156.

⁷⁰ *Sakarya Bölge Adliye Mahkemesi, 8. Hukuk Dairesi, 2018/30 E. 2018/29 K sayılı ve 11/12/2018 tarihli kararı*: "...borçluya tebliği istenen evraka ilişkin tebliğ bildirim yazısının ABD mevzuatına göre, adı geçen adresine iadeli taahhütlü olarak gönderildiği, ABD posta görevlisince, tebliğ adresinde kimse bulunamadığından "Unclaimed" (yani sahibi çıkmamış) şerhi basılarak, posta idaresince Konsolosluga iade edildiği anlaşılmıştır. Bu durumda Borçluya usulince tebligat yapıldığından bahsedilemez. (Yargıtay 3.H.D.'nin 16.10.2018 tarih ve 2016/21789 Esas ve 2018/10096 Karar sayılı içtihadı) Yerleşik Yargıtay içtihatlarına göre yurt dışı tebligatlarında ilgili ülkenin posta sistemi aracılığıyla tebligatın muhataba teslim edilmesi ya da teslim yerine geçen bir işlemin yapılması gerekir. Muhatap bulunmadığından tebligatın iadesi durumunda ilgilinin 30 gün içinde konsolosluga başvurmamış ve tebligatı almış sayılması gerektiği sonucuna varılamaz...", Yıldız, **a.g.e.**, s.26, dn.86; Yargıtay 6. Hukuk Dairesi, 25.06.2015 tarihli ve 2015/5093 E., 2015/6505 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 16.02.2023); Yargıtay 13. Hukuk Dairesi, 20.06.2017 tarihli ve 2015/43018 E., 2017/7620 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 16.02.2023); Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 11.11.2015 tarihli ve 2014/21731 E., 2015/17690 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 16.02.2023); Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 28.06.2021 tarihli ve 2020/9218 E., 2021/7398 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 16.02.2023); Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, 02.05.2019 tarihli ve 2018/14771 E., 2019/4546 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 16.02.2023).

⁷¹ Yargıtay 14. Hukuk Dairesi, 21.02.2017 tarihli ve 2015/8497 E., 2017/1262 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 16.02.2023).

Bunun yanında, bildirim metninin muhataba tebliği, belgelenebilir bir yöntemle yapılmalıdır. Nitekim, Türkiye büyükelçiliği veya konsoloslughuna başvurması için muhataba verilen otuz günlük sürenin başlaması, bildirimin muhataba tebliğ edildiğinin belgelendirilmesine bağlıdır⁷². Uygulamada bu bildirim, o ülkenin posta idaresi vasıtasıyla, iadeli taahhütlü posta servisiyle yapılmaktadır⁷³.

Doktrinde bir görüş, muhataba tebligatı otuz gün içinde almasını haber veren bu bildirimin, doğrudan siyasi temsilcilik tarafından görevlendirilecek bir memur tarafından yapılabileceğini ileri sürmüştür⁷⁴. Bizce bu yorum isabetli değildir. Bu hatalı yorumun, 25/A maddesinin 2 ve 3'üncü fıkralarında gerçekleştirilen hatalı kelime seçiminden kaynaklandığını düşünmekteyiz. Zira kanun koyucu hem tebligatın gerçekleştirilmesi işlemi için hem de otuz gün içinde konsoloslughu başvurarak tebligatı tebliğ alması gerektiğinin muhataba haberdar edilmesi işlemi için *bildirim* kelimesini kullanmayı tercih etmiş olup bu durum, karışıklığa sebebiyet verebilmektedir.

Tebliğat Kanunu'nun 25/A maddesinin 2'nci fıkrası tarafından belirtilen ve Türkiye büyükelçiliği veya konsoloslughu veya bunların görevlendireceği memur tarafından yapılacak bildirim ile kastedilen, tebliğ evrakının siyasi temsilcilikte muhatabına teslim edilerek tebligatın gerçekleştirilmesidir. Buna karşın, Tebliğat Kanunu'nun 25/A maddesinin 3'üncü fıkrasında ifade edilen bildirimden anlaşılması gereken ise tebliğin konusu ile hangi merci tarafından çıkarıldığı bilgilerinin yer aldığı ve otuz gün içinde başvurulmadığı takdirde tebliğin yapılmış sayılacağı ihtarının muhataba o ülkenin mevzuatının izin verdiği bir yöntemle tebliğ edilmesidir. Bu kapsamda her iki fıkroda kullanılan *bildirim*, farklı hususları ifade etmektedir.

Sonuç olarak, 25/A-3 ile öngörülen ve tebliğin konusu ile hangi merci tarafından çıkarıldığı bilgilerinin yer aldığı ve otuz gün içinde başvurulmadığı takdirde tebliğin yapılmış sayılacağı ihtarını içeren bildirimin, siyasi temsilciliğin görevlendireceği bir memurla yapılması mümkün olmayıp, tebligat ülkesinin mevzuatının izin verdiği yöntemle gönderilmesi gerekmektedir. Bu nedenle kanun

⁷² Teb. K. md. 25/A(4).

⁷³ Ruhi, *a.g.e.*, s.182 (Usul).

⁷⁴ Albayrak, *a.g.e.*, s.73.

koyucunun, herhangi bir anlam karışıklığına yola açmamak adına, 2'nci fıkrada yer alan *bildirim* kelimesini, *tebligat* kelimesi ile değiştirmesi daha isabetli olacaktır.

Tebliğatin yapılacağı ülkede, belgelendirilebilir nitelikte birden fazla tebligat yönteminin bulunması halinde bunlardan en hızlı ve güvenilir olanının seçilmesi gerekmektedir⁷⁵.

Bildirim mektubunun muhataba tebliğ edilememesi halinde Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmüne uygun şekilde tebligat yapılması mümkün değildir. Bu kapsamda, tebligatın gerçekleştirileceği ülke mevzuatı dahilinde muhatabın bu bildirim almaması problemiyle karşılaşılması mümkün olup bu durum doktrin tarafından, Tebligat Kanunu 25/A tebliğ usulünün zayıf noktası olarak değerlendirilmiştir⁷⁶. Nitekim Yargıtay tarafından da bu bildirim metninin tebliğ alınmaması halinde tebliğ işleminin tamamlanmayacağı belirtilmektedir⁷⁷.

Bunun yanında uygulamada, Türk siyasi temsilciliği tarafından tebligat ülkesinin mevzuatına uygun şekilde gerçekleştirilen bildirime ek olarak muhatabın daha önce beyan ettiği cep telefonuna ve e-posta adresine de bildirim yazıları gönderildiği görülmektedir. Bizce bu isabetli bir uygulama olup muhatabın, ilgili tebligattan haberdar olmasını temin etmek adına faydalıdır.

C. Tebligat İşleminin Gerçekleştirilmesi

Yukarıda belirtilen ihtar içeren bildirimin, muhataba tebliğ edilmesi halinde muhatap, üç farklı davranış sergileyebilecektir. Bunlardan ilki muhatabın, kendisine bildirim yapılmasından sonraki otuz gün içinde, bildirim düzenleyen Türkiye büyükelçiliği veya konsolosluğuna başvurarak tebligatı almasıdır. Bu halde tebligat, muhatabın siyasi temsilciliğe başvurarak tebliği aldığı tarihte gerçekleşmiş olmaktadır.

⁷⁵ Hanağası, Özekes, **a.g.e.**, s.123.

⁷⁶ Ruhi (Usul), **a.g.e.**, s.191.

⁷⁷ Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, 03.05.2010 tarihli ve 2009/4206 E., 2010/2275 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 16.02.2023); Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, 26.02.2019 tarihli ve 2017/11256 E., 2019/2011 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 16.02.2023).

Uygulamada bu tebliğ işlemi, büyükelçilik veya konsolosluk memurları tarafından gerçekleştirilmektedir⁷⁸.

İkinci ihtimal ise muhatabın bu süre içinde Türk siyasi temsilciliğine başvurması, fakat tebellüğden imtina etmesidir. Muhatabın Türkiye büyükelçiliği veya konsolosluğuna başvurması fakat tebliğ evrakını almaktan kaçınması halinde bu durum, muhatap ve siyasi temsilcilik memuru tarafından imza edilen bir tutanak ile belgelendirilir⁷⁹. Bu halde tutanağın düzenlendiği tarih, tebligat tarihi olarak kabul edilecektir⁸⁰. Muhatabın bu tutanağı imzalamaktan imtina etmesi halinde bu durum tutanakta belirtilir ve tutanak sadece siyasi temsilcilik memuru tarafından imza edilir. Düzenlenen tutanağın yanında tebellüğden kaçınma halinin mazbataya yazılması ve bu mazbatanın tebliğ yapan tarafından imzalanması gerekmektedir.

Son ihtimal ise muhatabın kendisine verilen otuz günlük süre içerisinde Türk siyasi temsilciliğine başvurmaması halidir. Muhatabın otuz günlük süre içerisinde, bildirim çıkaran Türk siyasi temsilciliğine başvurmaması durumunda tebligat, tebligata ilişkin bildirim o ülkenin mevzuatı uyarınca muhataba tebliğ edilmesinden sonraki otuzuncu günün sonunda yapılmış sayılmaktadır. Otuz günlük sürenin dolması beklenmeksizin yapılan tebliğ işlemi usulsüzdür⁸¹.

Tebliğat Kanunu'nun 25/A maddesinin ihdası ile mülga edilen 25/2 hükmündeki usule göre yurtdışındaki Türk siyasi temsilciliği, yurtdışında bulunan Türk vatandaşına tebligata tevessül etmekte ve buna rağmen muhatap, davete icabet edip tebligatı almaz ise siyasi temsilcilik, tebligatın yapılmasını, yabancı ülkenin ilgili makamından talep etmekteydi⁸². Bu durum ise kötü niyetli muhatabın tebligat sürecini uzatan davranışları nedeniyle yargılamanın ve adaletin gecikmesine neden olmaktadır⁸³.

⁷⁸ Ruhi, Ruhi, **a.g.e.**, s.691.

⁷⁹ Ruhi, **a.g.e.**, s.205 (Tebliğat).

⁸⁰ Teb. Y. md. 43/4.

⁸¹ Yargıtay 18. Hukuk Dairesi, 24.02.2016 tarihli ve 2015/6457 E., 2016/3179 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 23.02.2022).

⁸² Erdem, **a.g.e.**, s.62.

⁸³ Çelikel, Erdem, **a.g.e.**, s.544.

Tebliğat Kanunu'nun 25/A hükmünde ise muhatap, kendisine yapılan bildirim sonrası tebliğ evraklarını alması dahi tebligat, otuzuncu günde yapılmış sayılmaktadır. Tebligat ülkesinin hukukuna uygun biçimde gerçekleştirilecek bildirimle birlikte muhatap, tebligat hakkında bilgi sahibi olmakta ve böylelikle bilgilendirilme hakkı temin edilmiş olmaktadır. Bu sayede, bir taraftan muhatapın bilgilendirilme hakkından taviz verilmemekte ve diğer taraftan ise yargılamanın uzamasına engel olunarak, her iki taraf için adil yargılanma hakkı tesis edilmiş olmaktadır⁸⁴.

Tebliğ işleminin, Tebligat Yönetmeliğinin Ek'inde yer alan 4 numaralı örnek mazbata ile belgelendirilmesi gerekmektedir. Mezkûr tebligat mazbatasında, tebligatı çıkaran merciin adı, dosya numarası, tebliğ evrakının tarihi, tebliğ isteyeninin adı soyadı veya unvanı, adresi, muhatapın adı soyadı veya unvanı, adresi ve tebliğin konusunun yazılması gerekmektedir⁸⁵.

Muhatabın süresinde başvurmuyarak tebellüğden kaçınması halinde bu durumun mazbataya yazılması ve tebliğ yapan tarafından imzalanması gerekmektedir⁸⁶.

D. Tebligat Evrakının Tebligatı Çıkaran Mercie İade Edilmesi

Yukarıdaki usule göre tebligat işleminin tamamlanması sonrasında, tebligat yapıldı ise tebligat mazbatası ve konuya dair bilgilendirme yazılarının tebliğ mazbatalı zarf içerisine konulması, tebligat yapılmadı ise neden yapılmadığına ilişkin açıklamaların aynı usul izlenerek merciine iade edilmesi gerekmektedir⁸⁷.

Bu çerçevede, tebligat işlemini gerçekleştiren Türkiye büyükelçiliği veya konsoloslugu tebligat mazbatasını, tebligatı çıkaran mercie iletmek üzere, Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla, tebligatı çıkaran merciin bağlı bulunduğu Bakanlığa gönderecektir.

⁸⁴ Bozdağ, **a.g.e.**, s.289-290; İpek Sarıöz Büyükalp, "Milletlerarası Usul Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı", **Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı**, İstanbul, 2017 (Yayınlanmamış Doktora Tezi) (www.tez.yok.gov.tr, Çevrimiçi, ET. 15.07.2022), s.474.

⁸⁵ Tebligat Yönetmeliğinin Ek'inde yer alan 4 numaralı örnek mazbata için bkz.: a.ş., Ek-2, s.148.

⁸⁶ Teb. Y. md. 43/6.

⁸⁷ Ruhi, Ruhi, **a.g.e.**, s.695.

Dışışleri Bakanlığının aracı yapılmadığı hallerde ise tebligat evrakı ve tebliğ mazbatası, tebligat işlemini gerçekleştiren Türk siyasi temsilciliği tarafından, tebligatı çıkaran mercie ileilmek üzere, merciin bağı bulunduğı Bakanlığa gönderilecektir.

Tebliğat işleminin, kazai bir merci tarafından Tebligat Kanunu'nun 25/A-5 hükmü uyarınca bakanlıklar aracı kılınmaksızın doğrudan siyasi temsilciliğe iletilmiş olması halinde ise tebliğ evrakları ve mazbata, aynı şekilde, Bakanlık aracı kılınmaksızın siyasi temsilcilik tarafından doğrudan kazai mercie iade edilecektir.

Yukarıda belirtildiğı üzere tebligat taleplerinin e-imza ile EBYS üzerinden Türk siyasi temsilciliğine iletilmesi mümkündür. Benzer şekilde, Türk siyasi temsilciliği tarafından, tebliğ mazbatası ve evraklarının iade edilmesinde de bu yöntem kullanılabilecektir.

V. TEBLİGAT KANUNU'NUN 25/A HÜKMÜ UYARINCA TEBLİGAT YAPILAMAMASI HALİNDE GERÇEKLEŞTİRİLECEK İŞLEMLER

Yukarıda da belirtildiğı üzere Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü ile öngörülen tebligat usulünde, yabancı ülkedeki Türkiye siyasi temsilciliğı, tebligatın otuz gün içinde tebliğ alınmasına ilişkin bildirim, o ülkenin mevzuatına uygun biçimde muhataba tebliğ etmektedir. Yabancı ülkenin mevzuatına uygun biçimde bu tebliğin gerçekleştirilmesi halinde muhatap, tebligatı tebliğ almasa dahi tebligat, otuzuncu günün bitiminde yapılmış sayılmaktadır. Bu kapsamda, yabancı devletteki Türk vatandaşı muhataba, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmüne göre çıkarılan tebligatın yapılamamasının asıl nedeni, yabancı ülke mevzuatına uygun biçimde çıkarılan bildirimin muhatap tarafından alınmaması olacaktır⁸⁸.

Burada belirtirmelidir ki Türk siyasi temsilciliğı tarafından düzenlenen bildirimin, muhataba tebliğ edilememesi halinde siyasi temsilcilik tarafından tebligat evrakları mercine iade edilmeden önce siyasi temsilcilikte bulunan kayıtlardan adres araştırması yapılması gerekmektedir. Eğer yapılan sorgulamada muhatapın başka bir

⁸⁸ Bu durumun tebligatın yapılamamasının tek nedeni olacağına ilişkin bkz.: Ruhi, **a.g.e.**, s.236 (Tebliğat).

adresine rastlanırsa bu adrese yeniden davetiye kâğıdı çıkarılmalıdır⁸⁹. Başka bir adrese rastlanamaması halinde ise evraklar, tebligatı çıkaran mercie iade edilmelidir. Bu halde tebligatı çıkaran merciin, yukarıda açıklandığı üzere, muhatabın bulunduğu tespit edilen ülkenin yetkili makamlarından adresin tespitini istinabe yolu ile talep etmesi gerekmektedir.

Muhatabın bu bildirimini almaması veya başka herhangi bir sebepten ötürü yurtdışında bulunan Türk vatandaşına, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca tebligatın gerçekleştirilememesi halinde tebligat, yukarıda da özet olarak izah edilen genel hükümler dahilinde gerçekleştirilecektir. Kanun koyucu, maddenin birinci fıkrasındaki “*yapılabilir*” kelimesini bilinçli bir şekilde tercih etmiş olup, tebligatın her zaman için yurtdışı tebligata ilişkin genel hükümler uyarınca da yapılabileceği ihtimalini böylece saklı tutmuştur. Nitekim Yönetmeliğin 43/8 hükmünde de bu durum açıkça belirtilmekte ve buna ilişkin takdir hakkının kazai mercide olduğu ifade edilmektedir.

Bu çerçevede, Türk siyasi temsilciliği, tebligatı çıkaran mercie, tebligatın neden gerçekleştirilemediğini de belirten bilgilendirme yazısı ile birlikte, tebligat belgelerini iade edecektir. Tebligatı çıkaran merci bu halde tebligat devleti ile Türkiye arasında tebligata ilişkin iki veya çok taraflı milletlerarası bir sözleşmenin bulunması halinde, bu sözleşmede öngörülen diğer usuller uyarınca tebligat işleminin gerçekleştirilmesini ilgili makamlardan talep edecektir. Böyle bir sözleşmenin bulunmaması halinde ise tebligat, Tebligat Kanunu'nun 25'inci maddesinde öngörülen usul uyarınca, milletlerarası adli yardım kuralları dahilinde yapılacaktır.

VI. DAHA ÖNCE YURTDIŞI ADRESİNE TEBLİGAT YAPILMIŞ TÜRK VATANDAŞININ ADRES DEĞİŞİKLİĞİNİ BİLDİRMESİ MECBURİYETİ

Tebligat Kanunu'nun adres değiştirmenin bildirilmesi zorunluluğunu düzenleyen 35'inci maddesi, kendisine veya adresine kanunun gösterdiği usullere göre tebliğ yapılmış olan kimsenin adresini değiştirmesi halinde yeni adresini, derhal

⁸⁹ Ruhi, Ruhi, **a.g.e.**, s.699.

surette tebliğ yaptırmış olan kaza merciine bildirilmesinin zorunlu olduğunu belirtmektedir. Yeni adresin bildirilmesi halinde tebligatlar, bildirilen bu yeni adrese yapılacaktır⁹⁰.

Adresini değiştiren kimsenin yeni adresini bildirmemesi halinde öncelikli olarak adres kayıt sistemindeki adresinin sorgulanması gerekmektedir. Muhatabın adresi, adres kayıt sisteminden de tespit edilemez ise tebliğ olunacak evrakın bir nüshası, eski adrese ait binanın kapısına asılmalıdır. Bu halde tebliğ olunacak evrakın nüshasının bu adresteki binanın kapısına asılma tarihi, tebliğ tarihi olarak kabul edilmektedir⁹¹. Ayrıca bundan sonra eski adrese çıkarılan tebliğlerin, muhataba yapılmış sayılacağı madde hükmünde belirtilmektedir⁹².

Tebliğat Kanunu'nun 35'inci maddesine 6099 sayılı Kanunun 9'uncu maddesi ile eklenen 5'inci fıkrası ile daha önce yurtdışında kendisine tebligat yapılmış olan Türk vatandaşının adres değişikliğini bildirmemesi hali, yukarıda belirtilen genel düzenleme ile benzer şekilde ve özel olarak düzenlenmiştir. Böylelikle yurtdışında bulunan Türk vatandaşları bakımından Tebligat Kanunu'nun 35'inci maddesinin nasıl uygulanacağı hususu açıklığa kavuşturulmuştur.

Tebliğat Kanunu'nun 35'inci maddesine eklenen 5'inci fıkra ile daha önce yurtdışındaki adresine tebligat yapılmış olan Türk vatandaşının, yurtdışı adresini değiştirmesi halinde bu değişikliğin, tebliğ çıkaran mercie bildirilmesinin zorunlu olduğu açıkça ifade edilmektedir.

Bu yükümlülüğe aykırı davranılarak yeni adresin bildirilmemesi halinde ise öncelikli olarak kişinin adres kayıt sistemindeki adresinin sorgulanması gerekmektedir⁹³. Nitekim yukarıda belirtildiği üzere, yurtdışındaki Türk vatandaşlarının adres kayıtları da bu sistemde tutulmaktadır. Adres kayıt sisteminden de yerleşim yerinin tespit edilmemesi halinde, bu kişinin daha önce yurtdışında

⁹⁰ Teb. K. 35/1.

⁹¹ Teb. K. 35/2.

⁹² Teb. K. 35/3.

⁹³ Vildan Peksöz, "Adres Değişikliği Halinde Tebligat", **İÜHF**M, C. LXXIV, S. 1, 2016, s.367-370.

usulüne uygun tebligat yapılan adresine Türkiye büyükelçiliği veya konsolosluga 25/A maddesine göre bildirim gönderilecektir.

Bu bildirimin adrese ulaştığının belgelendiği tarihten itibaren 30 gün sonra tebligat yapılmış sayılacaktır.

VII. YURTDIŞINDAKİ TÜRK VATANDAŞINA YAPILACAK İLANEN TEBLİGAT

Yukarıda da belirtildiği üzere, adresi meçhul olan kişilere tebligat, ilan yoluyla gerçekleştirilmektedir. Tebligat Kanunu hükümlerine göre kendisine tebligat yapılamayan ve ikametgâhı, meskeni veya işyeri de bulunmayan kişinin adresi meçhul sayılmaktadır⁹⁴. İlanen tebligat yapılabilmesi için muhatabın adres kayıt sisteminde adres kaydının bulunmaması gerekmektedir. Bu nedenle güncel uygulamada ilanen tebligat, oldukça istisnai hallerde uygulanmaktadır.

İlanen tebligat yöntemi, tebligat için başvurulması gereken son çaredir⁹⁵. Bu nedenle adresi bilinmeyen kişiler hakkında önce adres kayıt sisteminden adres sorgulaması yapılmalıdır. Adresin bu sistemden bulunamaması halinde adres araştırması yapılması gerekmektedir. Bunun için öncelikle resmi veya özel kurum ve dairelere adres bilgisi sorulması, bunlardan sonuç alınamaması halinde kolluk vasıtasıyla adres araştırılması yapılması ve gerekmedikçe kişiye ait telefon numarası üzerinden dahi irtibata geçilerek tebligat yapılması denenmelidir⁹⁶. Eğer bu araştırmadan da sonuç alınamaz ise muhatabın adresi meçhul sayılabilecek ve ancak bu halde tebligat ilanen yapılabilecektir⁹⁷.

Yabancı ülkede bulunan kişiye ilanen tebligat yapılmasından önce muhatabın tebligata elverişli adresinin araştırılması gerekmektedir⁹⁸. Bunun için öncelikle davalının en son bulunduğu tespit edilen ülkenin büyükelçilik ve konsolosluğuna

⁹⁴ Teb. K. md. 28/2.

⁹⁵ Teb. Y. md. 48/4.

⁹⁶ Yargıtay 5. Hukuk Dairesi, 25.05.2016 tarihli ve 2015/21354 E., 2016/10343 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 03.02.2022).

⁹⁷ Teb. Y. md. 48/2.

⁹⁸ Yargıtay 14. Hukuk Dairesi 2017/2002 E., 2019/4986 K., 30.05.2019 Tarihli Kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 03.02.2022).

adresin sorulması gerekmektedir. Adresin bu makamlardan da öğrenilememesi halinde ise kişinin bulunduğu ülkenin yetkili makamlarına, milletlerarası adli yardım usullerine göre adres bilgisi sorularak, muhatabın adresi tespit edilmeye çalışılmalıdır. Ancak muhatabın adresinin bu yöntemle de tespit edilememesi halinde ilan tebligatının yapılması mümkün hale gelir⁹⁹.

Yabancı ülkelerdeki muhataplara yapılacak ilan tebligatları, Tebligat Kanunu ve Tebligat Yönetmeliği tarafından özel olarak düzenlenmiştir. Tebligat Yönetmeliği'nin 50/2 hükmü uyarınca, yabancı ülkede oturan kişilere yapılacak ilanın yabancı bir ülke gazetesiyile yayımlanacak olması halinde, Tebligat Yönetmeliği'nin milletlerarası tebligata ilişkin md. 38 (Tebliğ evraklarının gönderilmesi), md. 39 (Tebliğ evraklarının düzenlenmesi), md. 40 (Tebliğ evraklarının tercüme ettirilmesi) ve md. 41 (Müddet tayini) hükümleri de kıyasen uygulanacaktır.

Uygulamada, yabancı ülkedeki Türk vatandaşlarına yapılacak ilan tebligatının, muhatabın son bulunduğu ülkede Türkçe yayınlanan bir gazetede yayınlanan ilan ile yapıldığı belirtilmektedir¹⁰⁰.

Buna göre, tebligatı çıkaran merci öncelikle ilanın yapılacağı ülkede Türkçe olarak yayın yapan bir gazeteye ilan metnini göndererek tebligat için gerekli masrafı sormaktadır. Bunun için tebligatı çıkaran merci, bağlı bulunduğu bakanlık aracılığıyla bu evrakları, ilanın yapılacağı yerdeki Türk büyükelçiliği veya konsolosluğuna iletmek üzere Dışişleri Bakanlığına göndermektedir. Türk büyükelçiliği veya konsolosluğu, gelen talep üzerine ilanın yapılabileceği ilgili gazetelerden ilan ücretini sorarak gelen cevabı aynı usul ile tebligatı çıkaran mercie bildirmektedir. Bunun üzerine tebligat evrakları ve tebligat masrafı, aynı usul ile ilanın yapılacağı ülkedeki Türk büyükelçiliği veya konsolosluğuna gönderilir ve bu şekilde ilan gerçekleştirilir.

⁹⁹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 23.01.2014 tarihli ve 2013/15183 E., 2014/1322 K. sayılı kararında, son adresinin Hollanda'da olduğu bildirilen davalının adresinin Hollanda makamlarına sorulduğu, verilen cevapta muhatabın tespit edilemeyen bir ülkeye gitmek üzere Hollanda'dan ayrıldığı belirtilmesi üzerine ilan tebligatı yapılabileceği belirtilmiştir (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 03.02.2022).

¹⁰⁰ Ruhi, Ruhi, **a.g.e.**, s.732.

Bu halde ilanın yapıldığına ilişkin gerekli belgeler veya ilan yapılamadı ise bunun nedenini açıklayan belgeler, aynı usul ile tebligatı çıkaran mercie iade edilir¹⁰¹.

Bunun yanında, yabancı memleketlerde oturanlara ilan tebligat yapılması gerektiğinde tebliği çıkaran merci, tebliğ olunacak evrak ile ilan suretlerini, yabancı ülkede bulunan kimsenin bilinen adresine ayrıca iadeli taahhütlü mektupla göndermeli ve buna ilişkin posta makbuzunu dosyada saklamalıdır¹⁰².

VIII. YURTDIŞINDA BULUNAN TÜRK VATANDAŞI MUHATABIN ELEKTRONİK TEBLİGAT ADRESİNE SAHİP OLMASI HALİNDE UYGULANACAK TEBLİGAT USULÜ

Doktrinde, yurtdışında bulunan ve normalde kendisine Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca tebligat yapılması gereken muhataplara yapılacak tebligatın, bunların elektronik tebligat adresine sahip olmaları halinde, elektronik olarak yapılabileceği ileri sürülmüştür. Bu durumda Türkiye ile tebligat ülkesi arasındaki milletlerarası antlaşmaların uygulama alanı bulmayacağı, bu şekildeki elektronik tebligatın yurtdışında yapılmış sayılamayacağı ve tebligat evrakının muhataba bu şekilde teslim edilmesinin, tebligat devletin egemenlik haklarını ihlal etmeyeceği belirtilmiştir¹⁰³.

Bizce bu görüş isabetli değildir. Öncelikli olarak, her ne kadar elektronik ortamda yapılıyor olsa da tebligatın gerçekleşme yeri, muhatabın bulunduğu yerdir. Elektronik tebligatın, muhatabın bulunduğu yerden farklı bir yerde gerçekleştiği yorumunun herhangi bir dayanağı bulunmamaktadır. Gerçekten de elektronik tebligatın açıldığı veya açmasa dahi belirli bir süre sonra tebligatın gerçekleşmesi hallerinde muhatap yurtdışında olacağı için tebligatın, yurtdışında yapıldığının kabulü gerekecektir.

Bunun yanında elektronik ortamda yapılacak tebligatlar bakımından milletlerarası antlaşma hükümlerinin uygulanmayacağının iddia edilmesi de mümkün

¹⁰¹ Ruhi, Ruhi, **a.e.**, s.732.

¹⁰² Teb K. md. 28/4.

¹⁰³ Taner Emre Yardımcı, "Yeni Elektronik Tebligat Yönetmeliği Çerçevesinde Elektronik Tebligat", **Ankara Barosu Dergisi**, Y.77, S.2019/3, 2019, s.11-12.; Albayrak, **a.g.e.**, s.52.

değildir. Nitekim, ilgili antlaşmalar elektronik ortamda olsun veya olmasın bütün tebligatlara ilişkindir. Bu antlaşmaların elektronik tebligatlar bakımından uygulanmayacağına ilişkin tarafların herhangi bir çekinceleri, şerhleri veya beyanları da bulunmamaktadır. Bu nedenle, aksi sözleşmede herhangi bir şekilde belirtilmemişse, yabancı devlette bulunan muhatabın elektronik tebligat adresine sahip olması halinde dahi ilgili antlaşma hükümleri uygulanmaya devam edecektir.

Dahası Yargıtay tarafından verilen bir kararda özel kanunlarda farklı düzenlemeler mevcut bulunsa dahi bunların yurtiçi tebligatlar için uygulanacağı, yurtdışında ikamet eden Türk vatandaşı muhataba ise Tebligat Kanunu'nun 25 ve devamı maddelerine göre yapılması gerektiği belirtilmiştir¹⁰⁴.

Sonuç olarak, yurtdışında bulunan ve elektronik tebligat adresi bulunan Türk vatandaşlarına tebligatın, elektronik ortamda değil, Tebligat Kanunu'nun 25 ve devamı maddelerinde yer alan genel hükümler uyarınca yapılması gerekmektedir.

Bu nedenle elektronik tebligatın, sadece yurtiçinde bulunan kişilere gönderilebilmesini temin etmek adına gerekli sistem değişikliklerinin yapılması önermekteyiz.

¹⁰⁴ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 18.03.2002 tarihli ve 2001/10138 E., 2002/2389 K. sayılı kararı (www.lexpera.com.tr, Çevrimiçi, ET. 03.02.2022).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MİLLETLERARASI HUKUK BAĞLAMINDA TEBLİGAT KANUNU MADDE 25/A TEBLİGAT USULÜNÜN GEÇERLİLİĞİ VE İÇ HUKUKA ETKİSİ

I. GENEL BİLGİ

Tebliğat Kanunu'nun 25/A hükmü ile öngörülen tebligat usulünün, milletlerarası hukuk alanındaki dayanağının ne olabileceği ve bu anlamda hangi ihtimallerde geçerli sayılabileceğinin incelenmesi, bu tebligat usulünün hangi devlet ülkelerinde uygulanabileceğinin tespiti bakımından oldukça önemlidir. Bu tespitin gerçekleştirilebilmesi için çalışmamızın önceki bölümlerinde ayrıntılı olarak işlenen kavramlardan yola çıkılacaktır.

Belirtildiği üzere tebligat faaliyeti, devletlerin, milletlerarası hukuktan kaynaklanan ve ülkeleri üzerinde sahip oldukları egemenlik hakkından ileri gelen yargı yetkisine ilişkindir. Bu anlamda tebligat, yargı gücünün bir simgesidir¹. Nitekim, Kara Avrupası hukuk sistemini benimsemiş olan Türk hukukunda da tebligatın, yargılamaya ilişkin faaliyet olduğu hakkında görüş birliği bulunmaktadır.

Devletin ülkesi üzerindeki egemenliğinin, hâkim olduğu toprak parçası ile sınırlı olduğu, bu alanın dışında egemenlik haklarının sonlanacağı ve bu nedenle ülkesi dışında yasama, yürütme ve yargı işlemlerine ilişkin yetkilerini kullanamayacağı belirtilmişti. Bu nedenle kural olarak devletler, yabancı devlet topraklarında tebligata ilişkin faaliyetler yürütememektedir. Zira, bir devlet tarafından yabancı bir devlet ülkesinde tebligat icra edilmesi, yabancı devlet ülkesinde, yargı faaliyetine ilişkin bir işlem yapması anlamına gelmektedir ki bu durum, tebligatın yapıldığı ülke devletinin egemenliği ile ilgilidir. Bu çerçevede, yabancı bir devlet ülkesinde tebligat faaliyeti icra edebilmek için *aksini öngören müsaade edici bir kuralın*, bu tebligata izin vermesi gerekmektedir. Tebligata ilişkin bu iznin, milletlerarası adli yardımla, taraflar arasında

¹ Nuray Ekşi, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*, 2. bs, İstanbul, Beta Basım Yayın, 2020, s.106.

akdedilen iki veya çok taraflı sözleşmelerle veya tebligat ülkesinin iç hukukunda yer alan bir düzenleme ile gerçekleşmesi mümkündür.

Nitekim devletler, bu noktadan yola çıkarak milletlerarası tebligatta egemenliğe ilişkin sorunun üstesinden gelmek için çeşitli yöntemler geliştirmişlerdir. Devletler ilk olarak yabancı ülkede yapılacak olan tebligatlar hakkında milletlerarası nezaket kuralları ve milletlerarası adli yardım kapsamında birbirlerinden tebligat taleplerinde bulunmuşlardır. Ancak milletlerarası tebligata ilişkin bu yöntem oldukça karışık, masraflı ve yavaş olduğundan ötürü ihtiyaçları karşılamakta yetersiz kalmıştır.

Milletlerarası ilişkilerin artması sonucu devletler, milletlerarası tebligat sürecini hızlandırabilmek adına kendi aralarında iki ve çok taraflı sözleşmeler akdederek bu soruna çözüm bulma arayışına girmişlerdir. Bu sözleşmelerde öngörülen yöntemler incelendiğinde, her yeni sözleşmede daha kolay ve pratik tebligat yöntemlerin benimsendiği görülmektedir. Gerçekten de 1896 tarihli Hukuk Usulüne Dair Lahey Sözleşmesinde tebligat talebinin, tebligat ülkesine diplomatik temsilciler aracılığıyla iletilmesi öngörülmüş, 1905 ve 1954 tarihli Hukuk Usulüne Dair Lahey Sözleşmelerinde ise tebligat talebi ve tebliğ belgelerinin iletilmesinde konsolosluklar aracı kılınmıştır.

1965 tarihli Lahey Tebligat Sözleşmesi, tebligat talebi ve evraklarının tebligat ülkesine iletilmesi ile tebligatın yapılacağı usule ilişkin olarak daha önceki sözleşmelerde öngörülen usullerle birlikte tebligatın, her bir taraf devletin belirleyeceği merkezi makamlar aracılığıyla yapılmasını öngören yeni bir usulü de asıl tebligat yöntemi olarak benimsemiş ve böylelikle tebligat masrafı ve süresini azaltmayı hedeflemiştir. Ayrıca 1965 tarihli Lahey Tebligat Sözleşmesi'nde, herhangi bir şekilde zor kullanılmaması kaydıyla tebligatın, siyasi temsilciler aracılığıyla yapılabileceği ve taraf devletlerin muhalefet etmemesi halinde doğrudan posta yoluyla tebligat dahil diğer pratik tebligat yöntemleri ile de milletlerarası tebligat işleminin yapılabileceğini öngörülmüştür.

Bunun yanında devletler, kendi aralarında akdettikleri iki taraflı sözleşmelere adli tebligata ilişkin hükümler koymuşlardır.

Bu noktada, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca, hangi devletlerde bulunan Türk vatandaşı muhataplara tebligat işlemi yapılabileceği, bu tebligat usulünün uygulanabilmesi için Türkiye ile tebligat ülkesi devleti arasında bir anlaşmaya ihtiyaç olup olmadığı, tebligat devleti ile Türkiye arasında tebligata ilişkin bir anlaşmanın varlığı veya yokluğunda ortaya çıkabilecek problemler, çalışmamızın önceki bölümlerinde ayrıntılı olarak incelenen ve yukarıda da özet olarak belirtilen kavram ve çıkarımlardan hareketle işbu bölümde ayrıntılı olarak incelenecektir.

II. DOKTRİN TARAFINDAN İLERİ SÜRÜLEN GÖRÜŞLER VE UYGULAMA

Öğretide, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca hangi devletlerde bulunan Türk vatandaşlarına tebligat yapılabileceğine ilişkin çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Muşul, Çelikel/Erdem, Doğan ve Nomer, Tebligat Kanunu'nun (ve 25/A maddesinin), sadece tebligat ülkesi ile Türkiye arasında tebligata ilişkin herhangi bir anlaşmanın bulunmaması halinde uygulama alanı bulacağını belirtmiştir². Özbay/ Yardımcı ve Atalı/ Ermenek/ Üçüncü de aynı görüşü bildirmiştir³. Benzer şekilde, Albayrak da Tebligat Kanunu'nda, yurtdışı tebligatın düzenlendiği 25, 25/A ve 27'nci madde hükümlerinin uygulanabilmesi için, tebligatın yapılacağı ülke ile Türkiye arasında tebligata ilişkin herhangi iki veya çok taraflı bir sözleşmenin bulunmaması gerektiğini ifade etmiştir⁴.

Ruhi/ Ruhi, muhatabın Türk vatandaşı olması halinde öncelikle Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmüne göre tebligat çıkarılacağını belirtmekte, bu hüküm uyarınca tebligatın gerçekleştirilememesi halinde ise tebligat ülkesi ile Türkiye arasında akdedilen milletlerarası sözleşmeler çerçevesinde tebligatın yapılacağını ifade etmektedir⁵. Pekcanitez/ Özkes/ Taş Korkmaz/ Taş tarafından da benzer şekilde yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarına Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca

² Muşul, **a.g.e.**, s.543; Çelikel, Erdem, **a.g.e.**, s.542; Nomer, **a.g.e.**, s.602-603; Doğan (Vahit), **a.g.e.**, s.107.

³ Özbay, Yardımcı, **a.g.e.**, s.107-108; Atalı, Ermenek, Üçüncü, **a.g.e.**, s.91.

⁴ Albayrak, **a.g.e.**, s.68-70.

⁵ Ruhi, Ruhi, **a.g.e.**, s.672.

tebligat yapılacağı, ancak bu usule göre tebligat yapılamaması halinde ilgili devlet ile Türkiye arasındaki sözleşme hükümlerine veya adli yardım kuralları çerçevesinde tebligatın yapılması gerektiği ifade edilmiştir⁶.

Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe herhangi bir ayrıma gitmeksizin, muhatabın Türk vatandaşı olması halinde, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmünün uygulanabileceğini belirtmiştir⁷. Akıncı, Arslan/ Yılmaz/ Ayvaz/ Hanağası ve Can/ Tuna tarafından da aynı görüş ileri sürülmüştür⁸.

Budak/ Karaaslan, Doğan ve Muşul tarafından yabancı devletteki muhatabın Türk olması halinde tebligatın, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca yapılabileceği ifade edilmiş, ilerleyen bölümlerde ise tebligatın yapılacağı ülke devleti ile Türkiye arasında milletlerarası tebligata ilişkin iki veya çok taraflı bir anlaşmanın bulunması halinde tebligatların bu anlaşma hükümlerine göre yapılması gerektiği belirtilmiş fakat bu halde Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmünün uygulanıp uygulanmayacağına dair ayrık bir görüş bildirmemişlerdir⁹.

Özel/ Erkan/ Pürselim/ Karaca tarafından, siyasi temsilcilikler aracılığıyla tebligatın, milletlerarası sözleşmeler veya devletlerin vermiş olduğu izinler çerçevesinde yapılabileceği, bu halde Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmünün uygulanabileceği fakat bu tebligatın *bir zorlama olmaksızın* yapılması gerektiği belirtilmiştir¹⁰.

Adalet Bakanlığı DİABGM tarafından hazırlanan Hukuki Alanda Uluslararası Adli Tebligat İşlemleri konulu 63/3 nolu Genelge'de Türkiye ile tebligatın yapılacağı ülke arasında sözleşme bulunup bulunmadığı fark etmeksizin, bütün yabancı ülkelerdeki Türk vatandaşlarına Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca tebligat yapılabileceği belirtilmektedir.

⁶ Pekcanitez v.d., **a.g.e.**, s.539.

⁷ Şanlı, Esen, Ataman-Figanmeşe, **a.g.e.**, s.530.

⁸ Akıncı, **a.g.e.**, s. 155; Arslan v.d., **a.g.e.**, s.188-189; Can, Tuna, **a.g.e.**, s.278-279.

⁹ Budak, Karaaslan, **a.g.e.**, s.142; Doğan (İzzet), **a.g.e.**, s.465-466; Muşul, **a.g.e.**, s.544-552.

¹⁰ Özel v.d., **a.g.e.**, s.699; Bu görüşün isabetli olmadığı ve madde metni ile çeliştiğine ilişkin açıklamalar hakkında bkz.: 121 vd.

Uygulamada da 63/3 nolu Genelge hükümlerinin uygulandığı ve tebligatın yapılacağı ülke ile Türkiye arasında tebligata ilişkin sözleşme olup olmadığı fark etmeksizin, bütün yabancı devletlerdeki Türk vatandaşı muhataplara Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü gereğince tebligat yapıldığı görülmektedir.

Konu hakkında tarafımızın gerekçeli görüşlerine yer vermeden önce, sorunu farklı ihtimaller dairesinde incelemenin daha sağlıklı olduğu düşünülmektedir.

III. TEBLİGATIN YAPILACAĞI ÜLKESİ İLE TÜRKİYE ARASINDA TEBLİGATA İLİŞKİN SÖZLEŞME BULUNMASI HALİNDE TEBLİGAT KANUNU'NUN 25/A HÜKMÜNÜN UYGULANABİLİRLİĞİ

Devletler, kendi rızaları ile taraf oldukları milletlerarası sözleşmelerle üstlendikleri yükümlülöklere uymakla mükelleftir¹¹. Devletlerin kendileri tarafından uygulanan sözleşme hükümlerine uyması, milletlerarası hukukun buyruk (emredici) kurallarından (*jus cogens*) birisi olan ahde vefa (*pacta sunt servanda*) ilkesinin bir gereğidir¹².

Milletlerarası ahde vefa ilkesinin bir gereğı olarak devletlerarası anlaşmalar, tarafları bağlamakta ve iyi niyetli olarak icra etme sorumluluğı yüklemektedir. Herhangi bir konuda milletlerarası sözleşme akdeden taraf devletler, kendi iç hukuk düzenlemelerini, bu anlaşmayı icra etmemek için gerekçe olarak ileri süremeyecektir¹³.

Bu kapsamda, tebligat ülkesi ile Türkiye arasında, milletlerarası tebligata ilişkin bir sözleşmenin bulunması halinde, bu ülkede bulunan muhataba yapılacak tebligatlarda iç hukuk kurallarının değil, ilgili sözleşme hükümlerinin uygulanması

¹¹ Ünal, **a.g.e.**, s.80.

¹² Aksar, **a.g.e.**, s.158; Bozkurt, Poyraz, Erdal, **a.g.e.**, s.64; Akıncı, **a.g.e.**, s.168.

¹³ Aksar, **a.g.e.**, s.168; Türkiye'nin taraf olmadığı fakat 131 ülke tarafından imza edilen ve bu anlamda devletler tarafından benimsendiğı açık olan 1969 tarihli Birleşmiş Milletler Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesinin 26'ncı ve 27'nci maddeleri, milletlerarası ahde vefaya ilişkin olup, bu hususları açık bir şekilde ifade etmektedir.

gerekmektedir. Aksinin kabulü, yukarıda belirtildiği üzere *jus cogens* nitelikteki milletlerarası ahde vefa ilkesine aykırılık teşkil edecektir.

Bunun yanında, tebligat ülkesi ile Türkiye arasında tebligata ilişkin bir sözleşmenin bulunması halinde Tebligat Kanunu'nun uygulanması, ilgili sözleşmede buna izin verilmesi hali ayırık olmak üzere, Türk hukukunun iç düzenlemeleri bakımından da mümkün değildir. Zira Anayasa'nın 90/5 hükmü, usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmaların kanun hükmünde olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle, Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası antlaşmalar ile kanunlar arasında bir çatışmanın mevcudiyeti halinde hangi hükmün uygulanacağına ilişkin sorun, kanunların çatışmasına ilişkin genel kurallar ile çözümlenecektir. Bu durumda, kanun veya antlaşmanın özel hüküm teşkil etmesi halinde, *lex specialis derogat generali* (özel kanun genel kanunları ilga eder) ilkesi gereği özel kural genel kurala üstün tutulurken, her ikisinin de genel hüküm olması halinde, *lex posterior derogat priori* (sonraki kanun öncekini ilga eder) ilkesi gereğince, sonraki kuralın üstün tutulması gerekmektedir¹⁴.

Bu halde, ilgili ülke ile Türkiye arasında akdedilmiş sözleşmedeki tebligat hükümlerinin, Tebligat Kanunu'na nazaran daha özel hükümler içerdiği söylenebileceğinden, *lex specialis derogat generali* (özel kanun genel kanunları ilga eder) ilkesi gereği, özel hüküm niteliğinde olan ilgili sözleşmedeki tebligat usulünün uygulanması gerektiği sonucuna ulaşılabacaktır.

Bunlara ek olarak, Anayasanın 90/5 hükmüne 07.05.2004 tarihinde 5170 sayılı Kanun¹⁵ ile eklenen cümle ile usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınacağı belirtilmiştir. Bu çerçevede, Türkiye'nin taraf olduğu insan hakları alanındaki bir milletlerarası sözleşme ile Türk iç hukuk kuralları arasında bir

¹⁴ Hüseyin Pazarcı, "Türk Hukukunda Andlaşmalar İle Yasaların Çatışması", **MHB**, C.24, S.1-2, 2004, s.660.

¹⁵ 5170 Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun (RG. 22.05.2004/25469).

çatışmanın mevcut olması halinde, ilgili milletlerarası sözleşmenin öncelikli olarak uygulanması gerekmektedir¹⁶.

Çalışmamızın önceki bölümlerinde, tebligatın, hukuk devleti ilkesinin ayrılmaz parçaları olan adil yargılanma hakkı ve hukuki dinlenilme hakları ile doğrudan ilgili olduğu izah edilmişti. Bu nedenle, tebligata ilişkin milletlerarası antlaşmaların, temel hak ve özgürlüklere ilişkin olduğu söylenebilecektir. Sonuç olarak, tebligata ilişkin milletlerarası antlaşmalar, temel hak ve özgürlüklere ilişkin olduğundan ötürü, Anayasa'nın 90/5(3) hükmü gereğince, aynı konuyu düzenleyen kanunlara nazaran öncelikli olarak uygulanması gerekecektir.

Son olarak, MÖHUK md. 1/2 tarafından, Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerin öncelikli olarak uygulanacağı belirtildiği için, tebligata ilişkin hükümler içeren milletlerarası sözleşmelerin, Türkiye'nin iç hukuk düzenlemelerine nazaran evleviyetle uygulanması gerektiği sonucuna ulaşılacaktır¹⁷.

Bu kapsamda, tebligatın yapılacağı ülke ile Türkiye arasında tebligata ilişkin sözleşme bulunması ve bu sözleşmede diplomatik temsilci veya konsoloslar aracılığıyla doğrudan tebligat yapılmasına cevaz verilmemesi halinde Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca tebligat yapılamayacağı sonucuna ulaşılmaktadır. Buna rağmen, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca tebligat yapılması halinde ise ilgili tebligat usulsüz olacak ve bu anlamda usulsüz tebligatın sonuçlarını doğuracaktır.

A. Tebligat Kanunu'nun 25/A Hükmü Uyarınca Tebligat Yapılabilecek Ülkeler

Yukarıda izah edildiği üzere, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca tebligat yapılabilmesi için ilgili devletin bu tebligat usulüne izin vermesi gerekmektedir. Bu izin iki şekilde gerçekleşebilecektir. Bunlardan birincisi, Türkiye ile tebligat devleti arasında bu tebligat usulüne izin veren bir milletlerarası anlaşma bulunmasıdır. İkinci olarak Türkiye ile tebligatın yapılacağı ülke arasında tebligata

¹⁶ Doğan (İlyas), **a.g.e.**, s.92.

¹⁷ Özel v.d., **a.g.e.**, s.688.

ilişkin bir sözleşmenin bulunmayan ancak kendi iç düzenlemelerinde bu tebligat yöntemine izin veren devletlerde de bu Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca tebligat yapılması mümkündür.

Bu kapsamda Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca tebligat yapılabilecek ülkeler, tebligata imkân veren ilgili sözleşme ve maddeleri şunlardır;

- Avusturya Cumhuriyeti: *“Türkiye Cumhuriyeti ve Avusturya Cumhuriyeti'nin Taraf Bulundukları 01/03/1954 tarihli Lahey Hukuk Usulü Sözleşmesine İlişkin Olarak Yaptıkları 16/09/1988 Tarihli Ek Anlaşma¹⁸”* 11'inci maddesi uyarınca,
- Cezayir Demokratik Halk Cumhuriyeti: *“Türkiye Cumhuriyeti ile Cezayir Demokratik Halk Cumhuriyeti Arasında Hukuki İşbirliğine İlişkin Sözleşme¹⁹”* 5'inci maddesi uyarınca,
- Fas Krallığı: *“Türkiye Cumhuriyeti ile Fas Krallığı Arasında Hukukî ve Ticarî Konularda Adli Yardımlaşmaya Dair Sözleşme²⁰”* 6/2 hükmü gereğince,
- Irak Cumhuriyeti *“Türkiye Cumhuriyeti ile Irak Cumhuriyeti Arasında Hukuki ve Adli İşbirliği Sözleşmesi²¹”* 8'inci maddesi gereğince,
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti: *“Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma, Tanıma ve Tenfiz, Suçluların Geri Verilmesi ve Hükümlülerin Nakli Sözleşmesi²²”* 6/c hükmü gereğince,

¹⁸ 08/05/1991 tarih ve 3726 sayılı Kanunla onaylanan Sözleşmenin metni 23/09/1991 gün ve 21000 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak 18/10/1992 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

¹⁹ 08.05.1991 gün ve 3724 sayılı Kanunla onaylanan Sözleşmenin metni 21.05.1991 gün ve 20877 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak 01.08.2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

²⁰ 08/05/1991 gün ve 3725 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan Sözleşmenin metni, 08/09/1991 gün ve 20985 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak 13/05/2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

²¹ 19/04/1990 tarih ve 3638 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan Sözleşmenin metni, 02/08/1992 tarih ve 21303 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

²² 27/10/1988 tarih ve 3490 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan Sözleşmenin metni 13/02/1989 tarih ve 20079 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

- Macaristan Halk Cumhuriyeti: “*Türkiye Cumhuriyeti ile Macaristan Halk Cumhuriyeti Arasında Hukukî ve Ticarî Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi*²³” 16/3 hükmü gereğince,
- Mısır Arap Cumhuriyeti: “*Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Arasında Hukukî ve Ticarî Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi*²⁴” 9/1 hükmü gereğince,
- Tunus Cumhuriyeti: “*Türkiye Cumhuriyeti ile Tunus Cumhuriyeti Arasında Hukukî ve Ticarî Konularda Adli Yardım Sözleşmesi*²⁵” 6/2 hükmü gereğince

Bu çerçevede, Türk hukuku bakımından, milletlerarası sözleşme hükümleri uyarınca, ancak yukarıda belirtilen ülkelerde bulunan Türk vatandaşlarına Tebligat Kanunu’nun 25/A hükmü uyarınca tebligat yapılması mümkündür.

Belirtilen ülkeler haricinde, tebligata ilişkin iki taraflı veya çok taraflı sözleşme akdedilmiş ülkelerde Tebligat Kanunu’nun 25/A hükmü uyarınca tebligat yapılması, Türk hukukuna uygun değildir. Bu ihtimalde yapılan tebligatın, usule uygun bir tebligat olarak değerlendirilmesi mümkün değildir.

B. Zor Kullanmaksızın Doğrudan Konsolosluklar Aracılığıyla Tebligata İmkân Veren Sözleşmelerin Tebligat Kanunu’nun 25/A Tebligat Usulüne Dayanak Teşkil Edip Etmeyeceği

Türkiye’nin akdettiği, tebligata ilişkin hükümler içeren birçok iki taraflı sözleşmede, taraf devletlerin, kendi vatandaşlarına, diplomatik temsilcilikleri veya konsolosları aracılığıyla zor kullanmaksızın tebligat yapabileceklerine dair maddeler bulunmaktadır.

Benzer şekilde, yukarıda incelendiği üzere 1954 tarihli Lahey Usul Sözleşmesi’nin 6’ncı maddesi ve 1965 tarihli Lahey Tebligat Sözleşmesi’nin 8’inci

²³ 18/01/1990 gün ve 3607 sayılı Kanunla onaylanmış ve 23/07/1990 gün ve 20583 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak 09/05/1991 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

²⁴ 26/01/1990 gün ve 3604 sayılı Kanunla onaylanmış ve 23/07/1990 gün ve 20583 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak 01/02/1992 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

²⁵ 19/11/1982 tarih ve 2711 sayılı Kanunla onaylanmış ve /03/1983 tarih ve 17990 sayılı Resmî Gazete’de Sözleşmenin metni yayımlanmıştır.

maddesi de akit devletlerden her birinin, adli belgelerin yabancı memleketlerde tebliği işini, zor kullanmaksızın, doğruca kendi diplomatik veya konsolosluk ajanları vasıtası ile yaptırabileceklerini belirtmektedir. Taraf devletler ayrıca, tebligatın, belgenin çıktığı memleketin vatandaşına yapılması hali müstesna, bu tebligat yönteminin uygulanmamasına ilişkin beyan bildirmekte serbesttirler²⁶.

Zor kullanmaksızın, kendi vatandaşlarına tebligat yapılabileceğini öngören hükümlerin, taraf devletlerde mukim Türk vatandaşlarına, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca tebligat hakkı sağlayıp sağlamadığının ayrıca incelenmesi gerekmektedir.

Doktrinde birtakım yazar, 1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi'nin 8'inci maddesi kapsamında, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca tebligat yapılabileceğini ileri sürmüştür²⁷.

Bu görüşe katılmak mümkün değildir. Nitekim 1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi'nin 8'inci maddesi, diplomatik veya konsolosluk ajanları tarafından gerçekleştirilecek tebliğin ancak *zorlama uygulanmaksızın (without application of any compulsion)* yapılabileceğini belirlemektedir.

Daha önce belirtildiği üzere *zorlama uygulanmaksızın* ifadesi ilgili belgenin, muhatap tarafından gönüllü olarak tebliğ alınmasını ifade etmektedir²⁸. Bu anlamda tebliğ belgelerinin gönüllü olarak alınmaması halinde, zorlama uygulanarak tebligat yapılması mümkün değildir.

Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü gereğince yapılan tebligat işleminde ise muhatabın, tebligatı gönüllü olarak aldığından bahsedilemez. Nitekim Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü gereğince muhatap, kendisine yapılan bildirimden sonraki 30 gün içerisinde tebliğ evrakını almaya zorlanmakta, almaz ise tebligat yapıldı sayılmaktadır. Bu kapsamda tebliğ evrakının gönüllü olarak alındığından

²⁶ Türkiye, 1954 tarihli Lahey Usul Sözleşmesi'nin 6'ncı maddesi ve 1965 tarihli Lahey Tebligat Sözleşmesi'nin 8'inci maddesi kapsamında bildirdiği beyanlar ile diplomatik temsilcileri veya konsolosluk memurlarının, sadece kendi vatandaşlarına tebliğ yapabileceklerini belirtmiş, diğer ülke vatandaşlarına tebligat yapma yetkilerini kabul etmemiştir.

²⁷ Ruhi (Tebligat), **a.g.e.**, s.236; Yıldız, **a.g.e.**, s.58; aynı yönde bkz.: Bozdağ, **a.g.e.**, s.286.

²⁸ Practical Handbook, s.77.

bahsedilemeyecektir. Bu nedenle, siyasi temsilcilikler aracılığıyla zor kullanmaksızın tebligat yapılabileceğinin belirtildiği sözleşme maddeleri, Tebligat Kanunu’nun 25/A hükmüne dayanak teşkil edemeyecektir.

Doktrinde bir görüş Tebligat Kanunu’nun 25/A hükmü uyarınca yapılacak olan tebligatların, milletlerarası sözleşmeler ve devletlerin vermiş olduğu izinler çerçevesinde ve ancak zor kullanmaksızın yapılabileceğini ileri sürmektedir²⁹. Bizce bu görüş de tutarlı değildir. Nitekim yukarıda da açıklandığı üzere Tebligat Kanunu’nun 25/A hükmü, otuz gün içinde başvurulmaması halinde tebligatın yapılmış sayılacağını belirtmekte ve bu anlamda aslında muhatabı, evrakı almaya zorlamaktadır. Bu anlamda Tebligat Kanunu’nun 25/A hükmüne göre zor kullanmaksızın tebligat yapılması zaten mümkün değildir.

Burada, Tebligat Kanunu’nun 4829 sayılı Kanun’un 8’inci maddesi ile mülga edilerek yerine 25/A hükmü ihdas edilen 25/2 hükmü³⁰ ve ilgili madde gerekçesine de değinilmesini faydalı görmekteyiz. 4829 sayılı Kanun’un 8’inci maddesi gerekçesinde, düzenlemenin amacının, tebliğ evrakını almayan veya siyasi temsilciliğe gelmesine rağmen almaktan kaçınan kötü niyetli kişiye tebliğ yapılmış sayılması imkânının getirildiğini, böylece uygulamada büyük bir sorun olan Türk vatandaşlarına yurt dışı tebligatların, daha hızlı ve daha az masrafla yapılması amaçlandığı belirtilmektedir.

4829 sayılı Kanun’un 8’inci maddesinin gerekçesinde açıklanan amaçlar, her ne kadar tebligat hukukunun genel ilkelerine uygun olsa da değişikliğin kendisi ve 30 gün içerisinde tebligatın alınmaya zorlaması, maddenin uygulama alanını son derece kısıtlamıştır. Nitekim madde metninde yapılan bu değişiklik, Tebligat Kanunu’nun 25/A hükmünün uygulama alanını, sadece Türkiye ile arasında bu tebligat usulüne cevaz veren milletlerarası anlaşma bulunan yukarıda belirtilen devletler³¹ ve Türkiye ile arasında milletlerarası tebligata ilişkin anlaşma bulunmayan ancak iç hukuk

²⁹ Özel v.d., **a.g.e.**, s.699.

³⁰ Tebligat Kanunu’nun mülga 25/2 hükmü şöyledir; “*Kendisine tebliğ yapılacak kimse Türk vatandaşı olduğu takdirde tebliğ o yerdeki Türkiye siyasi memuru veya konsolosu vasıtasıyla de yapılabilir.*”

³¹ Bkz. yuk., s.XXX; Bu devletler şunlardır: Avusturya Cumhuriyeti, Cezayir Demokratik Halk Cumhuriyeti, Fas Krallığı, Irak Cumhuriyeti, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Macaristan Halk Cumhuriyeti, Mısır Arap Cumhuriyeti ve Tunus Cumhuriyeti

kuralları ile yabancı ülkelerin siyasi temsilciliklerinin kendi vatandaşlarına zor kullanarak tebligat yapmasına müsaade eden devletler olmak üzere sınırlamıştır.

Nitekim eski düzenleme uyarınca yurtdışındaki siyasi temsilcilik, yurtdışında bulunan Türk vatandaşına tebligata tevessül etmekte ve buna rağmen muhatap, davete icabet edip tebligatı almaz ise tebligatın yapılmasını, yabancı ülkenin ilgili makamından talep etmekteydi³². Mülga edilen eski düzenlemenin bu anlamda 1965 tarihli Lahey Tebligat Sözleşmesi başta olmak üzere, tebligata ilişkin diğer birçok sözleşme ile daha uyumlu olduğu değerlendirilmektedir.

C. Doğrudan Posta Yoluyla Tebligata İzin Veren Ülkelerdeki Muhataplara Tebligat Kanunu'nun 25/A Usulü ile Tebligat Yapılıp Yapılamayacağı

1965 tarihli Lahey Tebligat Sözleşmesi'nin 10'uncu maddesi, yukarıda da incelendiği üzere, taraf devletlerde bulunan kişilere doğrudan posta yoluyla tebligat yapılmasını mümkün kılmıştır. Ancak, akit devletlerin, kendi ülkelerinde doğrudan tebligat yapılmayacağı yönünde beyanda bulunmaları mümkün olduğu çalışmamızın daha önceki bölümünde belirtilmiştir³³.

Bu kapsamda, yukarıda belirtilen ve 1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi'nin 10/a hükmü uyarınca doğrudan posta yoluyla tebligat yapılmasına ilişkin beyanda bulunmayan devletlerdeki Türk vatandaşı muhataplara, iadeli taahhütlü posta servisi kullanılarak, doğrudan posta yolu ile tebligat yapılması mümkündür³⁴. Bu halde tebligat evrakının, yabancı dile çevrilmesi gerekliliği de bulunmamaktadır³⁵.

Bu çerçevede, evleviyet ilkesi olarak isimlendirilen çoğun içinde az da vardır ilkesi (*in toto et pars continetur*) uyarınca, doğrudan posta yoluyla tebligat yapılabilen ülkelerde bulunan Türk vatandaşlarına, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü çerçevesinde tebligat yapılabileceği düşünülebilecektir. Nitekim, 1965 tarihli Tebligat

³² Erdem, **a.g.e.**, s.62.

³³ 1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi kapsamında doğrudan posta yoluyla tebligat yöntemi hakkında bilgi ve bu yöntem uyarınca tebligat yapılabilecek ülke listesi için bkz.: yuk., s.71 vd.

³⁴ Bozdağ, **a.g.e.**, s.288; Büyükalp, **a.g.e.**, s.624.; Ayrıca bkz: 63/3 sayılı Genelge, s.5.

³⁵ Budak, Karaaslan, **a.g.e.**, s.143.; Letonya ve Slovenya istisnaları için bkz: yuk. s.73, dn.335 ve s.74 dn.336.

Sözleşmesi'nin 10/a hükmü ile doğrudan posta yolu ile tebligat yapılması, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmünde öngörülen siyasi temsilcilik yoluyla tebligat yapılmasından daha kolay, kısa³⁶ ve basit olduğu söylenebilecektir.

Bizce bu görüş isabetli olmayacaktır. Nitekim, evleviyet ilkesinin milletlerarası usul hukukunda uygulanması mümkün olmadığı gibi buna ilişkin herhangi örnek bir karar da bulunmamaktadır.

Bunun yanında yukarıda da bahsedildiği üzere, akdedilerek usulüne uygun bir şekilde yürürlüğe konulan tebligata ilişkin sözleşmelerin aynen uygulanması gerekmektedir. 1965 tarihli Lahey Tebligat Sözleşmesi'nin 10/a hükmü doğrudan posta yolu ile tebligata ilişkin olup, bu hükmün farklı yorumlarla genişletilmesi mümkün değildir.

IV. TEBLİGATIN YAPILACAĞI ÜLKE İLE TÜRKİYE ARASINDA TEBLİGATA İLİŞKİN SÖZLEŞMENİN BULUNMAMASI HALİNDE TEBLİGAT KANUNU'NUN 25/A USULÜNÜN UYGULANABİLİRLİĞİ

Yukarıda da belirtildiği üzere doktrinde bir kısım yazar, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmünün, tebligatın yapılacağı ülke ile Türkiye arasında tebligata ilişkin milletlerarası sözleşmenin bulunmaması halinde uygulanabileceğini belirtmiştir³⁷.

Bizce bu görüş isabetli değildir. Nitekim çalışmamızın önceki bölümlerinde açıklandığı üzere üzere³⁸, tebligat işlemi, devletlerin egemenliğine ilişkindir. Bu halde, yabancı devlet ülkesinde tebligat işlemi icra edebilmek için ilgili devletin buna izin vermesi gerekmektedir. Tebligat işlemine bir şekilde izin verilmemesine rağmen tebligatın yapılması ise ilgili devletin egemenlik haklarını ihlal anlamına gelecektir. Bu kapsamda, tebligat ülkesi ile Türkiye arasında tebligata ilişkin herhangi bir sözleşmenin bulunmaması halinde, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca

³⁶ Bozdağ, **a.g.e.**, s.288.

³⁷ Bkz.: yuk., s. 114 (Muşul, Çelikel ile başlayan sayfaya atıf yapılacak)

³⁸ Bkz. yuk., s.48.

tebligat yapılabilmesi için tebligat ülkesinin iç hukukunda bu tebligat usulüne izin veren bir hükmün bulunması gerekmektedir.

Çalışmamızın önceki bölümünde de bahsedildiği üzere buyruk kural (*jus cogens*) niteliğinde olan devletlerin egemen eşitliği ilkesi uyarınca devletler, yabancı devletlerin egemenlik haklarına saygı göstermelidir.

Dahası Türk hukukunda, iki taraflı anlaşmalarla buna izin verilenler hariç olmak üzere, yabancı devlet siyasi temsilciliklerinin kendi vatandaşlarına doğrudan tebligat yapmalarına izin veren herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu anlamda Tebligat Kanunu'nun 25/A tebligat usulünün uygulanması bakımından herhangi bir ülke ile Türkiye arasında mütekabiliyetin sağlanmış olduğu da söylenemeyecektir.

Mütekabiliyet ilkesi, temelini devletlerin egemen eşitliği ilkesinden alan milletlerarası hukukun temel prensiplerinden birisidir³⁹. Mütekabiliyet, devletlerin, yabancı bir devletin vatandaşlarına, mahkeme kararlarına veya herhangi bir davranış biçimine karşılık, ilgili yabancı devletin de aynı biçimde davranması olarak ifade edilebilir⁴⁰. Mütekabiliyet her ne kadar bağlayıcı bir milletlerarsaı hukuk kuralı olmasa da bu ilkenin ihlali, diğer devletlere mukabele (misilleme) imkânı vermektedir⁴¹.

Bu kapsamda, Türkiye ile tebligatın yapılacağı ülke arasında tebligata ilişkin herhangi bir sözleşmenin bulunmaması halinde Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca tebligat yapılmasını, her ne kadar Türk hukukundaki doğrudan uygulanabilen herhangi bir hükme aykırılık teşkil etmese de milletlerarası hukuk bağlamında hem tebligat ülkesinin egemenliği ihlal edildiği hem de mütekabiliyet sağlanamadığı için, kaçınılması gereken bir eylem olarak değerlendirmekteyiz.

Tebligat devleti ile Türkiye arasında tebligata ilişkin milletlerarası sözleşmenin bulunmaması halinde Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca yapılacak tebligatlar bakımından, milletlerarası hukuk açısından oldukça önemli olan mütekabiliyetin sağlanabilmesi amacıyla, yabancı devlet siyasi temsilciliklerin kendi

³⁹ Süleyman Dost, "Milletlerarası Hukukta Mütekabiliyet İlkesi", **Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** C.5, S.2, 2015, s.1-4.

⁴⁰ Dost, **a.g.e.**, s.7.

⁴¹ Nomer, **a.g.e.**, s.388.

vatandaşlarına doğrudan tebligat yapabileceklerine yönelik mevzuat değişikliği yapılmasını önermekteyiz.

A. Devletin Vatandaşı Üzerindeki Egemenliğinin Tebligat Kanunu 25/A Bakımından Sonuçları

Çalışmamızın önceki bölümlerinde ifade edildiği üzere devletlerin egemenliği, birincisi devletin ülkesi üzerindeki egemenliği, ikincisi ise devletin vatandaş üzerindeki egemenliği olmak üzere iki başlık altında sınıflandırılmaktadır. Kişinin, yabancı bir devlet ülkesinde bulunması halinde kişi üzerinde iki farklı egemenlik yetkisi gündeme gelebilmektedir. Bunlardan birincisi, yabancı devletin, ülkesi üzerindeki egemenliğidir. Kişi, yabancı bir ülkenin sınırları içerisindeyken, yabancı devletin ülkesinden ileri gelen egemenliği kapsamında bulunmaktadır. İkincisi ise vatandaş olduğu devletin, kişi üzerindeki vatandaşlık bağından ileri gelen yetkileridir. Devletin vatandaşlık bağından ileri gelen yetkisi coğrafyadan bağımsız olup, kişi yabancı bir ülkeye gitse dahi devam etmektedir. Bu halde kişi, yabancı bir ülkede bulunurken, biri yabancı devletin ülkesinden kaynaklı ve diğeri vatandaş olduğu devletin vatandaşlık bağından kaynaklı iki farklı egemenlik yetkisi aynı anda var olabilmektedir⁴².

Devletlerin, ülkesi üzerinde ve vatandaşları üzerindeki yetkilerinin kapsamı işbu çalışma bakımından önem arz etmektedir. Nitekim, devletin bir kişi üzerinde ülkesi bakımından yetkisine üstünlük verilmesi halinde devletler, muhatabı kendi vatandaş olsa dahi yabancı devletin izni olmaksızın yabancı devlet ülkesinde tebligat işlemi yapamayacaktır. Buna karşın, devletin vatandaş üzerindeki yetkisine üstünlük tanınması halinde ise, yabancı ülkede bulunan kendi vatandaşına, diğer devletin izni olmaksızın tebligat yapabilmesinin mümkün olduğu ileri sürülebilecektir.

Bu çerçevede, Türkiye'nin yabancı devletlerde bulunan Türk vatandaşları üzerinde, vatandaşlık bağından ileri gelen egemenliğinin, Tebligat Kanunu'nun 25/A maddesi uyarınca yapılan tebligatın milletlerarası hukuk alanındaki dayanağı olarak kabul edilip edilmeyeceğinin irdelenmesi gerekmektedir.

⁴² Bkz.: yuk, s.41-44; Ataman-Figanmeşe, **a.g.e.**, 48.

Doktrinde, Türkiye'nin bu usul ile yaptığı tebligatın, vatandaşı üzerindeki egemenlik yetkisinden ileri geldiği ileri sürülmüştür⁴³. Bu düşüncenin dayanağı, daha önce de ifade edilen, devletlerin, vatandaşı üzerinde, vatandaşlık bağından ileri gelen egemenlik yetkilerinin bulunması ve bu yetkilerin, vatandaşların yabancı devlet ülkesinde bulunsa dahi devam etmesidir.

Kanaatimizce bu yorum isabetli değildir. Nitekim devletler, yurtdışında bulunan vatandaşları üzerindeki otoritesinden ileri gelen yetkileri fiziki olarak vatandaşın bulunduğu yere götürmeksizin kullanabilmektedirler⁴⁴. Tebligat işlemi ise fiziki olarak vatandaşın bulunduğu yerde gerçekleşmekte olup, bu anlamda vatandaşlık bağından ileri gelen yetkilere dâhil olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Devletin vatandaşı üzerindeki yetkilerinin kişisel statüye ilişkin yetkisi, ceza yargılaması bakımından yetkisi, vatandaşın devlete bağlılığı ve vatandaşını diplomatik koruma altına alması bakımından yetkisi olarak kendisini gösterdiği ifade edilmektedir⁴⁵. Bundan ötürü devletin vatandaşı üzerindeki egemenliği, bir başka devletin ülkesi üzerindeki egemenliğini ihlal ederek tebligat yapabilmesi yetkisi vermemektedir.

Dahası, devletin vatandaşları üzerinde sahip olduğu egemenlik hakkının, tebligatın yapılacağı yer devletin ülkesinden ileri gelen egemenlik hakkından üstün olduğu ve devletlerin, yabancı ülkede kendi vatandaşlarına doğrudan ve zorlama kullanarak tebligat yapabilecekleri kabul edilseydi, milletlerarası tebligat hususunda en azından bu konuya ilişkin herhangi bir sorunun doğmamış olmaması gerekirdi. Ancak, milletlerarası tebligat hukukunda son derece yenilikçi tebligat usullerinin öngörüldüğü 1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi'nde dahi diplomatik ve konsolosluk temsilcilerinin tebligat yetkisi, sadece muhatabın bu tebligatı gönüllü alması halini kapsamakta olup muhatabın imtina etmesi halinde bu usulün uygulanamayacağını öngörmektedir.

⁴³ Ataman-Figanmeşe, **a.g.e.**, s.138.

⁴⁴ Pazarcı, **a.g.e.**, s.170; Aksar, **a.g.e.**, s.302.

⁴⁵ Pazarcı, **a.g.e.**, s.175.

Bu halde milletlerarası hukuk alanındaki temel kabulün, devletin vatandaşları üzerindeki egemenliğinin, yabancı ülkedeki tebligat işlemini kapsamadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Bundan ötürü kanaatimize göre, devletin vatandaşları üzerinde sahip olduğu egemenlik yetkisinin, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca yapılan tebligatın, milletlerarası hukuk alanındaki dayanağı olarak değerlendirilmesi mümkün değildir.

B. Tebligata İlişkin Bildirimin Tebligat Devleti Mevzuatına Göre Yapılmasının Devletler Hukuku Bakımından Sonucu

Ayrıntısı ile işlendiği üzere Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü ile öngörülen tebligat usulüne göre tebligat talebi ve tebliğ evraklarını alan siyasi temsilcilik, Türk vatandaşı muhataba, bulunduğu ülkenin kanunları uyarınca bir bildirim yaparak, 30 gün içerisinde tebligatı alması gerektiğini, aksi takdirde tebligatın yapılmış sayılacağını bildirmektedir.

Muhatabın, 30 gün içerisinde siyasi temsilciliğe başvurması halinde tebligat, Türkiye siyasi memuru veya konsolosu ya da bunların görevlendirecekleri bir memur tarafından yapılmaktadır. Muhatabın otuz gün içerisinde başvurmaması halinde tebligat, 30'uncu günün sonunda yapılmış sayılmaktadır. Muhatabın başvurması ancak tebellüğden imtina etmesi halinde ise bu husus hakkında tutanak düzenlenmekte ve tutanağın düzenlendiği tarihte tebligat yapılmış sayılmaktadır.

Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca Türk vatandaşı olan muhataba çıkarılan ve otuz gün içerisinde tebligatı alması gerektiğini ihtar eden bildirimin, tebliğ işlemi olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Nitekim tebliğ işlemi, muhatabın bu bildirim üzerine konsolosluğa başvurarak tebliği alması, konsolosluğa başvurmasına rağmen tebliğden kaçınması veya bu süre içinde başvurmaması halinde gerçekleşmekte veya gerçekleşmiş sayılmaktadır. Bu anlamda, madde metninde açıkça ifade edildiği üzere tebligat Türkiye siyasi memuru veya konsolosu ya da bunların görevlendirecekleri bir memur tarafından yapılmaktadır.

Ancak bu durum, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü gereğince yapılacak tebligatın, tebligat ülkesinin egemenliğini ihlal etmediği anlamına gelmemektedir.

Nitekim, her ne kadar birtakım ayrıcalıklara sahip olsa da konsolosluk binaları ilgili devletin ülkesi sınırları içinde olup burada gerçekleştirilen tebligat, yine de yabancı devlette gerçekleşmiş sayılacaktır.

Bu anlamda tebligat ülkesinin mevzuatı uyarınca muhataba gerçekleştirilen tebligat bildirimi, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca yapılacak tebligatlara ilişkin sorunları ortadan kaldırmamaktadır.

V. DEĞERLENDİRME

Yukarıda incelendiği üzere, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca hangi ülkelerdeki Türk vatandaşlarına tebligat yapılabileceği, doktrin ve uygulamada oldukça tartışmalıdır. Doktrinde bir kısım yazarlar, ilgili devlet ile Türkiye arasında tebligata ilişkin anlaşma bulunmaması halinde bu usul uyarınca tebligat yapılabileceğini belirtmiştir. Diğer bir kısım yazar ise bu tebligat yönteminin, arada tebligata ilişkin bir anlaşmanın varlığı önem arz etmeksizin, bütün ülkelerdeki muhataplar bakımından uygulanabileceğini savunmuştur.

Adalet Bakanlığı DİABGM tarafından hazırlanan 63/3 sayılı Genelge'de ise herhangi bir istisna veya başkaca bir şart belirtilmeksizin, yurtdışında Türklere yapılacak tebligatların, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca gerçekleştirileceği belirtilmiştir. Nitekim uygulamada da hangi ülkede bulunduğu fark etmeksizin, yurtdışında bulunan Türk vatandaşlarına yapılacak tebligatların, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca yapıldığı görülmektedir.

Kanaatimizce, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü kapsamında tebligat ancak iki durumda yapılabilecektir. Birincisi, tebligatın gerçekleşeceği devlet ile Türkiye arasında, diplomatik temsilci veya konsolosların doğrudan tebligat yapmasına cevaz veren anlaşma hükmünün bulunmasıdır. İkinci ihtimal ise, Türkiye ile tebligat devleti arasında tebligata ilişkin bir sözleşmenin bulunmaması ve tebligat ülkesinin iç hukukunun, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü usulüne göre tebligat yapılmasını mümkün kılmasıdır. Bu iki şarttan en azından birisini sağlamayan ülkelerde yaşayan muhataplara, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca yapılan tebligatlar bu kapsamda hükümsüzdür.

Nitekim, yukarıda da belirtildiği üzere öncelikli olarak, tebligat ülkesi ile Türkiye arasında tebligata ilişkin milletlerarası bir sözleşmenin bulunması ve bu sözleşmede siyasi temsilcilikler aracılığıyla doğrudan tebligat yapılmasına müsaade edici bir hükmün bulunmaması halinde Tebligat Kanunu 25/A hükmü uyarınca tebligat yapılamayacaktır. Buna rağmen Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca yapılan tebligat, Türk hukuku bakımından usulsüzdür. Zira bu halde her iki ülke arasında akdedilen sözleşmede yer alan tebligat usulü, Anayasa'nın 90/5 hükmünce iç hukukun bir parçası haline gelmiştir. Dahası, tebligata ilişkin milletlerarası sözleşme hükümleri ile kanunlar arasında çatışma bulunması halinde milletlerarası sözleşme hükümlerinin öncelikli olarak uygulanması gerekmektedir.

Bunun yanında, tebligat ülkesi ile Türkiye arasında tebligata ilişkin herhangi bir sözleşmenin bulunmaması halinde Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmünün uygulanıp uygulanamayacağına ilişkin sorun, temelde milletlerarası hukuka (devletler umumi hukuku) ilişkindir. Bu anlamda görüşümüze göre, muhatabın bulunduğu devlet ile Türkiye arasında tebligata dair herhangi bir sözleşme bulunmaması halinde Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca yapılacak tebligatın, Türkiye'nin iç hukuku bakımından usule uygun olarak değerlendirilmesi mümkündür. Ancak bu ihtimalde mütekabiliyet şartı gerçekleşmediği ve tebligat devletinin, milletlerarası hukuktan ileri gelen ülkesi üzerindeki egemenlik haklarından olan yargı yetkisi ihlal edilmiş olacağı için bu ihtimalde de Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmünün uygulanmasının uygun olmadığı değerlendirilmektedir.

Zira, yine çalışmamızın önceki bölümünde de ayrıntılı olarak işlendiği üzere tebligat faaliyeti, devletlerin, milletlerarası hukuktan kaynaklanan ülke üzerindeki egemenlik hakkından ileri gelen yargı yetkisine ilişkindir. Nitekim Türk hukukundaki görüş birliği de bu yöndedir. Bu halde, bir devlet tarafından yabancı bir devlet ülkesinde tebligat icra edilmesi, yabancı devlet ülkesinde yargı faaliyetine ilişkin bir işlem yapması anlamına gelmektedir. Bu ise ancak yabancı devletin buna sözleşme veya başka bir şekilde izin vermesi halinde mümkün olabilecektir. Aksinin kabulü ise yabancı devletin egemenliğinin ihlaline yol açacaktır.

1963 tarihli Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi de bu sonucu teyit eder niteliktedir. Nitekim mezkur sözleşmenin *Konsolosluk Görevleri* başlıklı 5'inci maddesinin j bendi, milletlerarası sözleşmelerde belirtilmesi halinde veya buna ilişkin bir sözleşmenin bulunmaması durumunda ise tebligat devletinin kanunlarına uygun olması ihtimalinde konsolosların tebligat yetkisinin bulunduğunu açıkça belirtmektedir.

Bunun yanında doktrinde, tebligatın her ne kadar yargılamaya ilişkin olsa da temelde basit bir prosedür olduğu, devletlerin egemenlik yetkilerinin bu denli abartılmaması gerektiği bu nedenle uluslararası tebligat süreçlerinin basitleştirilmesi gerektiğine ilişkin görüş ileri sürülmektedir⁴⁶. Nitekim Anglo-Sakson hukuk sistemlerinde tebligat, devletlerin egemenliğini ilgilendiren bir konu olarak değerlendirilmemektedir.

Tebliğat işleminin, devletlerin egemenliği karşısındaki konumu bakımından nihai takdir hakkı devletlerin kendisindedir. Devletlerin şu anki yaklaşımında, tebligat işlemin egemenliğe ilişkin olduğu değerlendirildiğinden bu egemenliğe saygı duyulması gerektiğini düşünmekteyiz.

Gerekçeleri ile izah edildiği üzere, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca tebligat yapılabilmesi için tebligatın gerçekleştirileceği devletin bu tebligat işlemine izin vermesi gerekmektedir. Bu izin, Türkiye ile tebligat devleti arasında akdedilmiş bir sözleşme ile olabileceği gibi, tebligat devletinin iç hukuk düzenlemeleriyle de gerçekleşmesi mümkündür. Sonuç olarak, Türkiye'nin akdettiği anlaşmalar kapsamında şimdilik sadece Avusturya Cumhuriyeti, Cezayir Demokratik Halk Cumhuriyeti, Fas Krallığı, Irak Cumhuriyeti, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Macaristan Halk Cumhuriyeti, Mısır Arap Cumhuriyeti ve Tunus Cumhuriyeti bu tebligat biçimine izin vermektedir.

Ayrıntısı ile izah edildiği üzere, iç hukuk düzenlemeleri ile bu tebligata izin veren diğer devletler hariç olmak üzere, belirtilenlerden başka devletlerdeki

⁴⁶ Ruhi, **a.g.e.**, s.255 dpn. Zöller- Schack.

muhataplara, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca yapılan tebligatlar usulsüzdür.

SONUÇ VE ÇÖZÜM ÖNERİSİ

Çalışmamız kapsamında ifade edildiği üzere tebligat hukuku, temel hukuk ilkelerinin temin edilmesinin sağlanması amacına hizmet eden en önemli araçlardan birisidir. Bu nedenle tebligata ilişkin düzenlemelerin titizlikle ele alınması, yorumlanması ve uygulanması gerekmektedir. Tamamen şekli bir hukuk dalı olan tebligat hukuku hükümlerine harfiyen riayet edilmesi elzemdır. Aksi halde usule uygun bir tebligattan ve adil bir yargılamadan bahsedilemeyecektir.

Tebliğat hukukunun temel ilkeleri gereğince tebligat işleminin, ucuz, hızlı ve tebligatın muhataba ulaşmasını temin edecek en güvenilir yöntemle gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü ile öngörülen, Türk vatandaşlarına yurtdışında yapılacak tebligatın, siyasi temsilcilikler aracılığıyla gerçekleştirilmesi usulü bu kapsamda, tebligat hukukunun temel ilkeleriyle oldukça uyumludur.

Tebliğat Kanunu'nun 25/A hükmü kapsamında tebligatı çıkaran merci, muhatabın bulunduğu ülkenin bağlı olduğu Türkiye büyükelçiliği veya konsolosluga tebligat belgelerini ve muhatabın bilgilerini, tebligat talebine ilişkin üst yazı ile birlikte iletecektir. Tebligat talebini alan Türkiye siyasi temsilciliği muhataba, tebliğin konusu ile hangi merci tarafından çıkarıldığı bilgilerinin yer aldığı ve otuz gün içinde başvurulmadığı takdirde tebliğin yapılmış sayılacağı ihtarı içeren yazılı bildirimini tebliğ edecektir. Bu bildirim, muhatabın bulunduğu ülkenin mevzuatının izin verdiği ve belgelendirilebilir bir yöntemle gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Tebliğata ilişkin bildirim alan muhatabın, tebligatı almak için otuz gün içerisinde bildirim çıkaran siyasi temsilciliğe başvurması gerekmektedir. Muhatabın bu süre içerisinde siyasi temsilciliğe başvurarak tebliği alması halinde tebligat, bu tarihte gerçekleşmiş olur. Muhatabın konsolosluga başvurması fakat belgeyi tebellüğden imtina etmesi halinde bu durum tutanak altına alınır ve muhatabın tebellüğden imtina ettiği tarih, tebliğ tarihi olarak kabul edilir. Muhatabın, otuz günlük süre içerisinde siyasi temsilciliğe başvurmaması halinde ise tebligat işlemi, otuzuncu günün sonunda gerçekleştirilmiş sayılmaktadır. Bu işlemler siyasi temsilcilik tarafından belgelendirilerek tebligat yapıldı ise tebligat tarihi, yapılamadı ise buna

ilişkin açıklamalarla birlikte mazbata ve diğer belgeler, tebligatı çıkaran merciye iade edilir. Böylelikle, diğer milletlerarası tebligat süreçlerine nazaran çok daha kısa sürede tebligat sürecinin tamamlanması öngörülmüştür.

Tebliğat belgelerinin hangi ortamda gönderileceğine ilişkin mevzuatımızda herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak DİABGM tarafından yapılan bilgilendirmede bu belgelerin, fiziki olarak, ıslak imzalı ve mühürlü olarak gönderilmesi gerektiği belirtilmektedir. Belgelerin bu şekilde fiziki ortamda gönderilmesi kanuni bir şart olmadığı gibi, tebligat sürecini uzatmakta ve masraflarını da gereksiz biçimde artırmaktadır. Bu nedenle DİABGM'nin bilgilendirme yazılarını güncelleyerek, ilgili evrakların mümkün olduğunca e-imzalı olarak elektronik ortamda gönderilmesi gerektiğini belirtmesi önerilmektedir.

Doktrinde, yurtdışında bulunan ve e-tebligat adresine sahip Türk vatandaşlarına, elektronik tebligat yapılabileceği, bu halde tebligatın yurtdışında gerçekleştiğinin düşünölemeyeceği ve bu tebligatın, tebligat devletin egemenliğini ihlal etmeyeceği ileri sürölmektedir. Bizce bu görüşe katılmak mümkün değildir. Elektronik tebligatın, muhatabın bulunduğu ölkeden farklı bir yerde gerçekleştiği ileri sürölemeyecektir. Bu nedenle yurtdışında bulunan Türk vatandaşlarına elektronik tebligat yapılmaması amacıyla, ilgili sistem çalışmalarının yapılması önerilmektedir.

Tebliğat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca, hangi ölkede bulunan Türk vatandaşı muhataplara tebligat yapılabileceği hakkında doktrinde görüş birliği bulunmamaktadır. Hangi ölkelerde Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca tebligatın yapılabileceği, bu tebligat usulünün en tartışmalı noktasıdır.

Doktrinde bir görüş, bu tebligat usulünün sadece tebligat ölkesiyle Türkiye arasında tebligata ilişkin sözleşmenin bulunmaması halinde uygulanabileceğini ileri sürmekteyken, diğer bir görüş ise bütün yabancı ölkeler bakımından bu usulün uygulanabileceğini belirtmektedir. Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan Hukuki Alanda Uluslararası Adli Tebligat İşlemleri konulu 63/3 sayılı Genelge hükümleri uyarınca herhangi bir ayrıma gidilmeksizin, yurtdışında bulunan Türk vatandaşlarına, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca tebligat yapılması gerektiği belirtilmektedir. Uygulamada da herhangi bir ayırım yapılmaksızın, yurtdışındaki

bütün Türk vatandaşlarına yapılan tebligatlarda, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmünde öngörülen usulün uygulandığı görülmektedir.

Bizim savunduğumuz görüş ise bu tebligat usulünün ancak ve ancak, tebligat ülkesi ile Türkiye arasında bu tebligata izin veren nitelikteki bir sözleşmenin varlığı halinde yahut da tebligat devleti ile Türkiye arasında tebligata ilişkin bir sözleşmenin bulunmaması ve tebligat devleti iç hukukunun bu tebligatı mümkün kılması halinde uygulanabileceğini belirtmektedir.

Nitekim, milletlerarası tebligatlar bakımından temel sorun, tebligat çıkaran merci ile tebligat işleminin muhatabının farklı ülkelerde bulunmasından kaynaklanmaktadır. Zira, yargılama hakkına ilişkin bir işlem olan tebligat bu anlamıyla devletlerin egemenliği ile doğrudan ilgilidir. Her devlet ancak kendi ülkesi üzerinde egemenlik haklarını kullanabileceğinden, yabancı bir devlet ülkesinde tebligat yapılması, kural olarak, yabancı devletin egemenlik haklarının ihlali anlamına gelmektedir. Bu halde devletler, yabancı bir devlet ülkesinde tebligat işlemini ancak o ülkenin bu işleme izin vermesi ile gerçekleştirebilecektir.

Devletler bu sorunu milletlerarası nezaket kuralları çerçevesinde, birbirlerinden adli yardım talep ederek çözmeye çalışmışlardır. Ancak bu şekilde gerçekleştirilen tebligat süreçleri ihtiyaçları karşılayamamıştır. Bu nedenle devletler, birbirleri ile milletlerarası tebligata ilişkin sözleşmeler akdetmiştir. Türkiye de önemli çok taraflı milletlerarası tebligata ilişkin sözleşmelere taraf olmuş ve diğer devletlerle tebligata ilişkin hükümler içeren adli yardım anlaşmaları akdetmiştir.

Bu kapsamda, tebligat devleti ile Türkiye arasında, tebligata ilişkin bir sözleşmenin bulunması halinde bu sözleşme hükümlerinin öncelikli olarak uygulanması gerekeceği için, bu sözleşmede siyasi temsilcilikler vasıtasıyla vatandaşlarına doğrudan tebligat yapılabileceğinin kararlaştırılmış olması durumu ayrı olmak üzere, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca tebligat yapılması mümkün olmayacaktır. Bu ihtimalde, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmüne göre yapılacak tebligat, iç hukukumuz bakımından da usule aykırı olacaktır.

Tebliğat devleti ile Türkiye arasında bir sözleşmenin bulunmaması ve tebligat devleti iç hukukunun, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmünde öngörülen usule göre tebligat yapılmasına izin vermemesi ihtimalinde ise bu tebligat usulüne başvurmak, mütekabiliyete aykırı olacağı gibi tebligat devletinin egemenliğinin ihlal edilmesi anlamına gelecektir. Yabancı devletin egemenliğinin bu şekilde ihlal edilmesi, milletlerarası hukuk bakımından kabul edilemez bir eylem olup, bundan kaçınılması gerekmektedir. Ancak ifade edilmelidir ki bu ihtimalde gerçekleştirilecek tebligat, Türkiye'nin iç hukuk kurallarına uygun kabul edilmesi mümkündür.

Doktrinde bir görüş, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca yabancı devlette yapılan tebligatın, Türkiye devletinin vatandaşları üzerinde bulunan ve vatandaşlık bağından ileri gelen egemenlik haklarından ileri geldiği ifade etmiştir. Bizim görüşümüze göre bu yorum isabetli değildir. Nitekim devletlerin vatandaşı üzerinde bulunan ve vatandaşlık bağından ileri gelen yetkileri, yabancı bir devlet ülkesinde tebligat yapılması hakkını kapsamamaktadır.

Bunun yanında bir başka görüş, kendi vatandaşlarına siyasi temsilcilikler tarafından zorlama olmaksızın tebligat yapılmasına izin veren iki veya çok taraflı sözleşmelerin bu tebligat usulünün milletlerarası hukuk alanındaki dayanağı olduğunu ifade etmiştir. Bizce bu yorum da isabetli değildir. Nitekim bu sözleşmelerde, siyasi temsilcilikler tarafından yapılacak tebligat ancak, zorlama uygulanmaksızın yani gönüllü olarak yapılabilir. Zorlama olmaksızın tebligat yapılabileceğine ilişkin ifadeler, muhatapın, tebligatı gönüllü olarak tebliğ almasını ifade etmektedir. Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmünde öngörülen tebligat usulünde ise muhatap, tebligat belgelerini almaya zorlanmakta, almaması halinde ise tebligat yapıldı sayılmaktadır. Bundan ötürü, zorlama olmaksızın kendi vatandaşlarına siyasi temsilcilikler aracılığıyla tebligat yapılmasını öngören sözleşme hükümleri, Tebligat Kanunu'nun 25/A tebligat usulüne dayanak teşkil edemeyecektir.

Sonuç olarak, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca yurtdışında bulunan Türk vatandaşlarına tebligat yapılabilmesi için, tebligat ülkesi ile Türkiye arasında, siyasi temsilcilikler tarafından doğrudan tebligata izin veren bir sözleşmenin bulunması veya tebligat devleti ile Türkiye arasında tebligata ilişkin bir sözleşmenin

bulunmaması ve tebligat devleti iç hukukunun bu tebligatı mümkün kılması gerekmektedir. Çalışmamız da belirtildiği üzere, Türkiye, oldukça az sayıdaki devletle bu nitelikteki tebligata izin veren anlaşma akdetmiş olup, ancak bu ülkelerde bulunan Türk vatandaşı muhataba Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca tebligat yapılabilecektir.

Buna rağmen, yukarıda da belirtildiği üzere 63/3 sayılı Genelge doğrultusunda uygulamada, arada sözleşme olup olmadığı veya bu sözleşmede bu tebligat usulüne izin verilip verilmediği ayırt edilmeksizin, bütün yabancı devletlerdeki Türk vatandaşlarına, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca tebligat yapılmaktadır.

Bu durumda, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmü uyarınca yapılan tebligatların büyük birçoğunun usulsüz olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bunu engellemek adına öncelikli olarak 63/3 sayılı genelgenin bu doğrultuda değiştirilmesi ve ancak çalışmamızda belirtilen ülkelerde bu tebligat usulünün kullanılabileceğinin vurgulanması gerekmektedir. Bunun yanında, Tebligat Kanunu'nun 25/A hükmünde değişikliğe gidilerek, bu tebligat usulünün ancak tebligat ülkesi ile Türkiye arasında buna müsaade veren anlaşmanın bulunması halinde gerçekleştirilebileceğinin açıkça belirtilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- AKINCI, Z., 2020 **Milletlerarası Özel Hukuk**, İstanbul, Vedat Kitapçılık.
- AKKAN, E., 2021 “Adil Yargılanma Hakkı ve Hukuki Dinlenilme Hakkı Işığında Asker Kişilere Tebligat”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, www.tez.yok.gov.tr, ET. 15.08.2022.
- AKSAR, Y., 2021 **Teoride ve Uygulamada Uluslararası Hukuk**, C.I, 6. bs., Ankara, Seçkin.
- AKTEPE ARTIK, S., 2014 **Medeni Usul Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı**, Ankara, Seçkin.
- ALBAYRAK, H., 2022 **Tebligat Hukuku**, Ankara, Seçkin.
- ARSLAN, R., E. YILMAZ, S. TAŞPINAR AYVAZ, E. HANAĞASI, 2021 **Medenî Usul Hukuku**, 7. bs., Ankara, Yetkin.
- ATALI, M., İ. ERMENEK, E. ERDOĞAN, 2021 **Medenî Usûl Hukuku**, 4. bs., Ankara, Yetkin Yayınları.
- ATALI, M., İ. ERMENEK, S. H. ÜÇÜNCÜ, 2022 **Tebligat Hukuku**, 5. bs, Ankara, Seçkin.
- ATAMAN-FİGANMEŞE, İ., 2000 "Çifte Vatandaşlık Halinde Möhük'un 4. Maddesinin b ve c Bentlerinin Uygulama Alanı", **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, 19/1-2, 95-114.

- ATAMAN-FİĞANMEŞE, İ., 2005 “Milletlerarası Usul Hukukunda Delillerin Temini”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, www.tez.yok.gov.tr, ET. 15.02.2022.
- AYBAY, R., 2020 **Tarih ve Hukuk Açısından Konsolosluk**, 2. bs., İstanbul, Literatür Yayıncılık.
- AYYILDIRIM, K., 2019 **Türk Vergi Hukukunda Tebligat**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.
- BOZKURT, E., Y. POYRAZ, E. SELCEN, 2021 **Devletler Hukuku**, 11. bs., Ankara, Yetkin Yayınları.
- BUDAK, A. C., V. KARAASLAN, 2021 **Medenî Usul Hukuku**, 5. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi.
- BULUT, H., 2022 **Doktrin ve Yargıtay İçtihatları Işığında Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, Ankara, Yetkin Yayınları.
- CAN, H., E. TUNA, 2022 **Milletlerarası Usul Hukuku**, 3. bs., Ankara, Adalet Yayınevi.
- ÇELİKEL, A., B. ERDEM, 2020 **Milletlerarası Özel Hukuk**, 16. bs., İstanbul, Beta Basım Yayıncılık.
- DELİDUMAN, S., 2004 “Tebligat Giderinin (Zamanında) Yatırılmamasının Sonuçları”, **75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı**, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 307-322.
- DOĞAN, İ., 2020 **Devletler Hukuku**, 4. bs., Ankara, Astana Yayınları.

- DOĞAN, İ., 2010 **Öğreti ve Uygulamada Milletlerarası Aile Hukuku ve Milletlerarası Usul Hukuku**, Ankara, Seçkin.
- DOĞAN, V., 2022 **Milletlerarası Özel Hukuk**, 8. bs., Ankara, Savaş Yayınevi.
- DOST, S., 2015 “Milletlerarası Hukukta Mütakabiliyet İlkesi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 5/2, 1-37.
- EKŞİ, N., 2020 **Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi**, 2. bs., İstanbul, Beta Basım Yayım.
- EKŞİ, N., 2004 “Milletlerarası İstinabe”, **75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı**, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 337-384.
- ERBAYRAKTAR, B., 2016 **Güvenli Elektronik İmza**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.
- ERDEM, B. B., 1989 "Milletlerarası Özel Hukukta İstinabe", **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, 9/2, 121-133.
- ERDEM, B. B., 2020 **Türk Vatandaşlık Hukuku**, 8. bs., İstanbul, Beta Basım Yayım.
- ERDEM, B. B., 1992 **Türk Milletlerarası Usul Hukukunda Tebligat**, İstanbul, Beta Basım Yayım.
- EREN, H. C., 2016 “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarına Göre Adil Yargılanma Hakkı ve Türkiye”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara, www.tez.yok.gov.tr, ET. 06.12.2022.

- GÜLFEM BOZDAĞ, G., 2016 “1965 Tarihli Lahey Sözleşmesi Bakımından Tebligat Kanunu’na İlişkin Bazı Sorunlar”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 20/2, 269-310.
- GÜNAY, E., 2012 “Türkiye'den Yabancı Ülkeye Yapılan Tebligat ve Esasları”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, 3/11, 259-282.
- GÜNGÖR, G., 2021 **Türk Milletlerarası Özel Hukuku**, 2. bs., Ankara, Yetkin Yayınları.
- HANAĞASI, E., M. ÖZEKES, 2013 **Yargı Örgütü ve Tebligat Hukuku**, Ed.: Doğan Gökbel, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi.
- İLERİ, İ., 2020 “Tebligat Hukukunda Güncel Sorunlar”, **İstanbul Barosu Dergisi**, 94/4, 192-211.
- İLERİ, İ., 2021 **Tebligat Kanunu Çerçevesinde Elektronik Tebligat**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.
- KARAGÜL, D., 2021 “Türk Soyulu Yabancıların Hukuki Rejimi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, www.tez.yok.gov.tr, ET. 02.09.2022.
- KOCA, G., 2008 “Tebligatın Esası, Gecikmesi Sorunu ve Elektronik Tebligatın Yaygınlaştırılmasının Önemi”, **İstanbul Barosu Dergisi**, 82/6, 2985-2993.
- KÖKSAL, M., 2018 **Açıklamalı- İctihatlı Tebligat Kanunu ve İlgili Mevzuat**, İstanbul, Legal Yayıncılık.
- KURU, B., B. AYDIN, 2021 **Medenî Usul Hukuku El Kitabı**, C.II, 2. bs., Ankara, Yetkin.

- MCCLEAN, D., 2014 “International Civil Legal Cooperation”, **Commonwealth Law Bulletin**, 40/3, 446-470.
- MERİÇ, N., T. ARSLANPINAR TAT, M. IŞIK, N. KORKMAZ, B. Ö. KIDIL, 2021 **Olaylarla Tebligat Hukuku**, 2. bs., İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.
- MOROĞLU, E., T. MUŞUL, 1985 **Tebligat Hukuku I. Kitap Kazai Tebligat**, C.I, İstanbul, Fakülteler Matbaası.
- MUŞUL, T., 2018 **Tebligat Hukuku**, 7. bs., Ankara, Adalet Yayınevi.
- NOMER, E., 2021 **Devletler Hususi Hukuku**, 23. bs., İstanbul, Beta Basım Yayım.
- ERGİN, N., 2019 **Türk Vatandaşlık Hukuku**, 26. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi.
- ÖZBAY, İ., 2012 “6099 Sayılı Kanun ve Tebligat Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik Çerçevesinde Tebligat Hukukundaki Son Değişiklikler”, **EÜHFD**, 16/1-2, 115- 157.
- ÖZBAY, İ., T. E. YARDIMCI, 2021 **Tebligat Hukuku**, 3. bs., Ankara, Adalet Yayınevi.
- ÖZDEMİR KOCASAKAL, H., 2009 “Yabancı Ülkelerde Bulunan Kişilere Tebligat”, **GSÜHFD**, 2009/1, 27-63.
- ÖZEKES, M., 2003 **Medeni Usul Hukukunda Hukukî Dinlenilme Hakkı**, Ankara, Yetkin.
- ÖZEL, S., M., H. S. ERKAN, H. A. PÜRSELİM, 2022 **Milletlerarası Özel Hukuk**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.

- ÖZTÜRK, N., 2021 “Mavi Kart Hamillerinin Türk Vatandaşlarına Tanınan Haklardan Aynen Yararlanacağına İlişkin Düzenlemeye Eleştirel Bir Bakış”, **PPIL**, 41/2, 955-978.
- PAZARCI, H., 2004 “Türk Hukukunda Andlaşmalar ile Yasaların Çatışması”, **MHB**, 24/1-2, 651-674.
- PAZARCI, H., 2021 **Uluslararası Hukuk**, 20. bs., Ankara, Turhan Kitabevi.
- PEJOVIC, C., 2001 “Civil Law and Coomn Law: Two Different Paths Leading to the Same Goal”, **Victoria University of Wellington Law Review**, 32/3, 817-842.
- PEKCANITEZ, H., 1997 “Medeni Yargıda Adil Yargılama”, **İzmir Barosu Dergisi**, 2, 35-55.
- PEKCANITEZ, H., 2016 **Makaleler**, C.I, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.
- PEKCANITEZ, H., M. ÖZEKES, M. AKKAN, H. TAŞ KORKMAZ, 2017 **Usul- Medeni Usul Hukuku**, C. I-II-III, 15. bs., İstanbul, On İki Levha.
- PEKSÖZ, V., 2016 “Adres Değişikliği Halinde Tebligat”, **İÜHFM**, 19/1, 349-372.
- PERÇİN, G. E., 2023 **Milletlerarası Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.
- PORTERFIELD, E., 2014 “Too Much Process, Not Enough Service: International Service of Profess under the Hague Service Convention”, **Temple Law Review**, 86/2, 331-368.

- RUHİ, A. C., “Yurt Dışı Tebligat ve İstinabe İstemlerinde Masraf Gerektiren Durumlar”, **AÜEHFD**, 9/ 3-4, 417- 433.
- RUHİ, A. C., 2014 **Milletlerarası Usul Hukukunda Adli Yardım, Tebligat ve İstinabe**, Ankara, Seçkin (Usul).
- RUHİ, A. C., 2019 **Milletlerarası Usul Hukukunda Tebligat**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık (Tebligat).
- RUHİ, C., A. C. RUHİ, 2021 **Tebligat Hukuku Bilgisi**, 6. bs., Ankara, Seçkin, (Tebligat Bilgisi).
- RUHİ, C., A. C. RUHİ, 2022 **Tebligat Hukuku**, 12. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- RÜZGARESEN, C., 2013 **Medeni Muhakeme Hukukunda Usul Ekonomisi İlkesi**, Ankara, Yetkin Yayınları.
- SARIÖZ BÜYÜKALP, A., 2017 “Milletlerarası Usul Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, www.tez.yok.gov.tr, ET. 15.07.2022.
- SARIÖZ BÜYÜKALP, A. İ., 2018 **AİHS ve AİHM Kararlarının da İncelenmesi Suretiyle Adil Yargılanma Hakkının Türk Milletlerarası Usul Hukuku Üzerindeki Etkileri**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.
- ŞANLI, C., 2019 **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, 7. bs., İstanbul, Beta Basım Yayım.
- ŞANLI, C., E. ESEN, İ. ATAMAN-FİGANMEŞE, 2020 **Milletlerarası Özel Hukuk**, 8. bs., İstanbul, Beta Basım Yayım.

- TAHİROĞLU, F., 2016 “Tebligat Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Tebligat Çıkarmaya Yetkili Merciler”, **İÜHF**, 24/1, 389-396.
- TANRIVER, S., 2004 “Hukuk Yargısı (Medeni Yargı) Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı”, **TBB Dergisi**, 53, 191-215.
- TANRIVER, S., 2000 “Hukuk Yargısında Etkinliğin Sağlanması İçin Alınması Gereken Önlemler Üzerine”, **AÜHFD**, 49/1, 67-83.
- TANRIVER, S., 2021 **Medenî Usûl Hukuku**, C.I, 4. bs., Ankara, Yetkin Yayınları.
- TAŞKIN, D., 2014 “Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye”, **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 18/1, 175-204.
- TOKER, G., 2011 “15 Kasım 1965 Tarihli "Hukuk veya Ticari Konularda Adli ve Gayr Adli Belgelerin Yabancı Memleketlerde Tebliğine Dair Lahey Sözleşmesi" Uyarınca Tebligat Yapılması”, **DEÜHFD**, 13/2, 107-152.
- TOPAL, Ş.,2021 **Tebligat Kanunu ve İlgili Mevzuat Hükümleri**, Ankara, Seçkin.
- ÜNAL, Ş., 2003 **Devletler Hukukuna Giriş**, Ankara, Yetkin Yayınları.
- YARDIMCI, T. E., 2019 “Yeni Elektronik Tebligat Yönetmeliği Çerçevesinde Elektronik Tebligat”, **Ankara Barosu Dergisi**, 77/3, 1-38.
- YILDIZ, Ş., 2020 “15 Kasım 1965 Tarihli La Haye Sözleşmesi Kapsamında Tebligatın Yapılması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara, www.tez.yok.gov.tr, ET. 15.02.2022.

YILMAZ, E., Ç. TACAR,
2013

Tebliğat Hukuku, 6. bs., Ankara, Seçkin.

2022

Basic Law for the Federal Republic of Germany,
Çev. Tomuschat, Christian, Currie; David P.,
Kommers, Donald P.; Kerr, Raymond, Berlin,
German Bundestag,

2016

**Practical Handbook on the Operation of the
Service Convention**, The Hague Conference on
Private International Law Permanent Bureau, The
Hague.

Yararlanılan Çevrimiçi
Kaynaklar

www.constitutioncenter.org/

www.dergipark.org.tr

www.diabgm.adalet.gov.tr

www.fedlex.admin.ch/

www.hcch.net

www.hudoc.echr.coe.int/

www.kaysis.gov.tr

www.legifrance.gouv.fr

www.legislation.gov.uk

www.lexpera.com.tr

www.mfa.gov.tr

www.sozluk.gov.tr

www.tbmm.gov.tr

www.tez.yok.gov.tr

www.wikipedia.org

www.worldcourts.com

EKLER

EK 1: Türkiye Siyasi Temsilcilikleri Tarafından Düzenlenen Çağrı Kâğıdı Örneği

T.C. BAŞKONSOLOSLUĞU	
Sayı : ...	Tarih: ...
Konu: Tebligat Evrakına İlişkin Bildirim	
Sayın (Adres)	
11.02.1959 tarih ve 7201 Sayılı Tebligat Kanunu'nun 25. maddesine 19.03.2003 tarih ve 4829 Sayılı Kanunla eklenen 25/A maddesi uyarınca, detayları aşağıda yer alan Tebligat Evrakı'nı teslim almak üzere, işbu bildirimin bulunduğunuz ülke mevzuatına göre size tebliğ edildiği belgelendirilen tarihten itibaren otuzuncu günün bitimine kadar Başkonsolosluğumuza başvurmanız gerekmektedir. Otuzuncu günün çalışma saati bitimine kadar (çalışma saati bitimi'dır) başvurmadığınız takdirde sözkonusu evrakı tebellüğ etmiş sayılacağınız konusunda bilgilerinizi saygılarımla rica ederim. İsim /Ünvan/İmza	
Tebliğat Evrakının Konusu	:
Tebliğatı Çıkaran Makam	:
Tebliğatı İsteyen Kişi veya Makam	:
Müracaat Etmeniz Gereken Süre	: Zarfın adresinize teslim edilme tarihinden itibaren 30 gün içinde
Getirilmesi Gereken Belgeler	: Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Kartı ve İşbu Tebligat Mektubu

EK 2: Tebligat Yönetmeliğinin Ek'inde Yer Alan 4 Numaralı Örnek Mazbata

Örnek No:4 – Tebligat Yönetmeliği m. 43		
TEBLİĞ MAZBATASI		
(Yabancı memlekette Türk vatandaşına yapılacak tebligata mahsustur)		
Tebliğatı çıkaran merciin adı	:	
Dosya no	:	
Tebliğ evrakının tarihi	:	
Tebliğ isteyen	:	
Adı soyadı veya unvanı	:	
Adresi	:	
Muhatabın	:	
Adı soyadı veya unvanı	:	
Adresi	:	
Tebliğ mevzuu	:	
Tebliğ evrakı,		
1 – Muhatap	:	
2 –	:	 sebebiyle muhatap yerine
3 –	:	 tebellüğden imtina ettiğinden
4 – Yukarıdaki (1, 2 ve 3) numaralarda yazılı durumların haricindeki işlemler	:	
Tebliğ tarihi	Tebliğ yapılanın İmzası	Tebliğ memurunun imzası ve mühür

Tebliğ Mazbatalı Zarf	
Örnek No:4 – Tebligat Yönetmeliği m. 43	
T. C. Dışişleri Bakanlığı	
Tebliğ Çıkaran Merciiin Adı:	
Evrakın tarihi:	Adres:
Barkod/Dosya no:	